HYVINVOIVA ASUINALUE

- yhteistyöllä kehittäen

ELÄKÖÖN LÄHIÖ!

Monialaisella yhteistyöllä,
asukkaat mukaan innostaen,
Liipolasta entistä viihtyisämpi
ja toimivampi lähiö

SISÄLLYS

4 **Alkusanat**
Jaana Nevalainen | erityisasiantuntija, Ympäristöministeriö

6 **Koko Liipola oppimisympäristönä -hankekokonaisuus**
8 Hankkeiden yhteinen ohjausryhmä

12 Haastattelu: Pirot Rasul
14 Haastattelu: Aleksandr Korolev
18 Haastattelu: Juhani Jääsaari
23 Haastattelu: Astrid Pellikka

26 **Liipolan asuinaluehanke 2013-15**
26 Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013-15
27 Hankesuunnitelma
29 Rahoitus
30 Projektiryhmä ja muut työntekijät
30 Toimintaa
30 Yhteisöllisyys sekä asukas- ja harrastetila Toimela
38 Tiedonvälitys
39 Ideoiden kerääminen ja osallisuus
42 Tapahtumat
43 Liikunta
46 Maahanmuuttajat
48 Asuinalueiden kehittäminen ja elinvoiman turvaaminen täydennysrakentamalla ja asuntokantaa uudistamalla sekä esteetöntä asumista lisäämällä
48 Täydennysrakentaminen lähiöissä: Ostari 2008 ja 2011 Lähiöohjelman tulokset
48 Riihelä
50 Metsäkangas
51 Tonttila
51 Täydennysrakentaminen Liipolan asuinaluehankkeessa 2013-15
54 Mahdollisimman pitkään omassa kodissa - Liipolassa kartoitettiin ja parannettiin ikääntyneiden asuinoloja
56 Fyysisen ympäristön kohentaminen
59 Askelmerkkejä onnistuneeseen kehittämishankkeeseen

60 **Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke**
60 Johdanto
62 Tavoitteet ja kehittämisen painopisteet
65 Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke Liipolassa
66 Lähteet

Linkit on merkitty värillisellä tekstillä.

Linkit ohjaavat joko kyseisen aihealueen kappaleeseen dokumentin sisällä, ulkoiseen dokumenttiin tai verkkosivulle.

Alaviitteiden, taulukoiden ja kuvioiden numerointi on tutkimuskohtainen. Kaikkia kuvioita ei ole numeroitu.

Lähteet ovat tutkimuskohtaisia ja ne on listattu kunkin tutkimuksen (kappaleen) loppuun.

68 **Asukkaiden subjektiiviset hyvinvointikokemukset ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen**
68 Tiivistelmä
70 Johdanto
72 Hankkeen keskeiset elementit
72 Kehittämishankkeen eteneminen
73 Tutkimusalueet
74 Lasten, nuorten, nuorten aikuisten ja vanhempien kokemukset
75 Tutkimusaineistot ja analyysi
77 Subjektiivisia hyvinvointikokemuksia
77 Lapset ja nuoret toimijoina
82 Nuoret aikuiset tukiviidakon keskellä
84 Vanhemmat ja alueelliset sosiaaliset verkostot
87 Maahanmuuttajataustaisten hyvinvointi
89 Kehittämistoimintaa, hyvinvointia ja tukea asukkaiden arkeen
89 Poikkihallinnollinen kehittäminen
92 Asukkaiden hyvinvointi
94 Lähteet
99 Liite 1. Koontia lapsiperheiden hyvinvoinnille tärkeistä asioista

100 **Ikääntyneet paikallisen yhteisöllisyyden rakentajina -tutkimus**
100 Aluksi
101 "Liipola on ihan tavallinen ja hyvä paikka asua"
108 Paikallisen yhteisöllisyyden muodot Liipolassa
109 Organisoidut toiminnat
110 Satunnaiseen vuorovaikutukseen perustuva yhteisöllisyys
112 Yhteisöllisyyttä määrittävät ja tukevat elementit
113 Ikääntyneiden asukkaiden rooli yhteisöllisyyden rakentumisessa
114 Lopuksi
117 Lähteet

118 **Yhteistyöllä eteenpäin - toimialojen näkemyksiä hankekokonaisuudesta**
118 Veli-Pekka Toivonen | maankäytön johtaja, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala
122 Lassi Kilponen | opetus- ja kasvatusjohtaja, Lahden kaupunki, Sivistystoimiala
126 Ulla Sepponen | hyvinvointijohtaja, Lahden kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimiala
126 Lopuksi

129 Yhteistyökumppanit

ALKUSANAT

JAANA NEVALAINEN | erityisasiantuntija, Ympäristöministeriö

Oppia Liipolasta

Liipolan kehittämishankekokonaisuus Koko Liipola oppimisympäristönä on koonnut yhteen useita hankkeita: Liipolan asuinaluehanke ja koulutuksellinen tasa-arvo -hanke sekä tutkimushankkeet Asuinalue lapsiperheiden kokemana ja Ikääntyneet paikallisen yhteisöllisyyden rakentajina. Koko kokonaisuuttaa on ohjannut yhteinen ohjausryhmä, joka on toiminut tiedon ja näkemysten vaihdon paikkana. Tämä kokonaisuus on vastannut Asuinalueiden kehittämisohjelman tavoitteisiin niin kaupungin eri sektoreiden, kuin käytännön ja tutkimuksen yhteistyöstä.

Kehittämisessä on aina kyse jonkin muuttamisesta, totutusta luopumisesta, uuden oppimisesta, jotta toivotut tavoitteet saavutettaisiin. Asuinalueiden kehittämisessä lisähaasteena on aikajänne: vaikka rakennuksia voidaan korjata ja ympäristöä kohentaa muutaman vuoden projektissa, todelliset tulokset ihmisten elämässä näkyvät usein vasta vuosikymmenten, aikaisintaan yhden sukupolven päästä.

Liipolassa on opittu monin tavoin niin käytännössä asukkaiden kanssa tekemällä kuin tutkimuksen avaamien näkökulmien ja mahdollisuuksien kautta. Koko asuinalue on ollut kokeilu- ja koekenttä, jossa opittu halutaan siirtää koko kaupunkiin ja sen toimintarakenteisiin. Jotta tämä oikeasti tapahtuu, tarvitaan aitoa yhteistyötä, sitä, että jokainen toimija asukkaista ja virkamiehistä tutkijoihin on mukana myös oppijana; koko kylä ei ainoastaan kasvata, vaan se myös kasvaa mukana.

Liipolan hankkeessa vahvana teemana on ollut lasten ja nuorten hyvinvointi. Tätä teemaa on vahvistettu monin tavoin, muun muassa tarkastelemalla palveluiden toimivuutta, mutta myös järjestämällä lapsille ja nuorille toimintaa ja liikutettu heitä erilaisilla leikeillä ja peleillä. Pallopelin lomassa on opittu myös paljon muuta: toisten huomioimista, yhdessä toimimista,

erilaisuuden sietämistä ja itseluottamusta. Ehkäpä tässä olisi ainesta Liipolan sosiaaliseksi innovaatioksi; niitähän juuri nyt kovasti kaivataan.

Kun pelin kautta opitaan paljon muita tärkeitä taitoja, on hyvä kysyä, mistä pallopeleissä tai jalkapallossa loppuen lopuksi on kyse, kun unohdetaan Mestareiden liiga, kaikkeen kykenevät huippupelaajat ja kannattajien kaulaliinat? Kun ympäriltä riisutaan kaikki ylimääräinen, lopulta kyse on yhteistyöstä, joukkueena pelaamisesta, ja siitä, että jokainen tunnistaa ja tuntee oman roolinsa ja vahvuutensa. Sekä siitä, että palloa muistetaan myös sopivissa tilanteissa syöttää muille ja kaikki pelaavat yhteen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Sama yhdessä ja samaan suuntaan toimimisen sääntö pätee myös muissa joukkueissa, olipa kyse työtiimistä tai kaupungista. Jos ja kun tämän nyt päättyvän kehittämishankkeen myötä eri toimijat ja sektorit ovat oppineet pelaamaan paremmin yhteen, tieto liikkuu ja sitä muistetaan arkisessa hyörinässä syöttää asioiden eteenpäin menemisen kannalta parhaalla paikalla olevalle pelaajalle, hankekokonaisuuden kauaskantoisin tavoite on saavutettu ja voidaan todeta: ”Liipola futaa!”.

Brysselissä 17.1.2016

Jaana Nevalainen
National Expert (NEPT)
Cabinet of Regional Commissioner Corina Creţu
erityisasiantuntija, Ympäristöministeriö

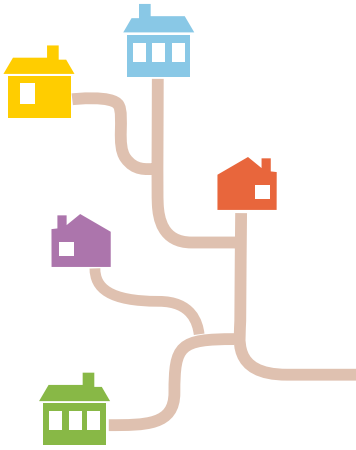

HANKEKOKONAISUUS

Koko Liipola oppimisympäristönä -hankekokonaisuus

Liipolan asuinaluehanke 2013-15
Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, maankäyttö

Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke
Lahden kaupunki, Sivistystoimiala, perusopetuspalvelut

Asuinalue lapsiperheiden kokemana -tutkimus
Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut

Ikääntyneet paikallisen yhteisöllisyyden rakentajina -tutkimus
Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut sekä Lapin yliopisto

Lahden kaupungin strategiassa visiona on houkutteleva ja elinvoimainen kaupunki. Tätä visiota tukee alueellisesti Koko Liipola oppimisympäristönä -hankekokonaisuuden toimenpiteet. Hankkeiden aikana hyviksi havaitut mallit viedään eteenpäin muillekin alueille. Lahden ja Nastolan yhdistymispäätös tuo päivitystä kaupungin strategiaan, mutta antaa edelleen mahdollisuuden kestävään kehittämiseen, talouden tasapainottamistoimenpiteistä huolimatta. Sote-uudistus muuttaa kaupungin sosiaali-ja terveyspuolen toimintaa ja vaikuttaa näin myös toimialojen välisiin rajapintoihin ja yhteistyöhön.

> *”Uusi vahvempi keskuskunta antaa paremmat edellytykset vakaaseen palvelutuotantoon ja tehokkaaseen edunvalvontaan ja tukee koko Lahden kaupunkiseudun menestymisen mahdollisuuksia edelleen voimistuvan keskinäisen kilpailun Suomessa.”*
>
> Jyrki Myllyvirta, kaupunginjohtaja

ASIASANAT

Tekstistä on mahdollista etsiä sisältöä seuraavien hakusanojen avulla:

asuinalue
tasa-arvo
esteettömyys
segregaatio (eriytyminen, syrjäytyminen)
rakentaminen (kaavoitus)
esteettömyys
lapset, nuoret, lapsiperheet, vanhemmat, ikääntyneet, maahanmuuttajat
kehittäminen
vaikutukset
monitoimitalo
palvelutarjonta (palvelut)
osallisuus (yhteistyö)
poikkihallinnollisuus
turvallisuus

Linkki:
Lahden kaupungin talousarvio

Klikkaa ja lue lisää:
Liipolan monitoimitalon hankesuunnitelma (pdf)

Klikkaa ja lue lisää:
Lahden kaupungin strategia (pdf)

Kaupungin lupausta turvata edellytykset asukkaiden hyvinvoinnille toteutetaan Liipolassa monin keinoin. Suurimpana yksittäisenä osana hankkeiden aikana oli uuden monitoimitalon rakentaminen, jolla turvataan palveluita asukkaiden lähellä. Monitoimitaloon tulee koulu, päiväkoti, kirjasto, hammashoito ja yhteiskäyttötiloja. Esimerkiksi koulua ei Liipolaan laskennallisesti olisi tarvinnut, vaan oppilaat olisivat mahtuneet muihin eteläisen Lahden kouluihin. Uuden Lahden kouluverkkouudistus sisäilmaongelmista kärsivien koulujen korvaamiseksi tuo uusia mahdollisuuksia erityisesti eteläisen Lahden alueelle, jossa Liipolakin sijaitsee.

Seuraavasta kuviosta näkyy hankkeiden aikana voimassa ollut Lahden kaupungin strategia ja siitä Liipolaa koskettavat osiot. Vuoden 2016 alussa tapahtuva Lahden ja Nastolan yhdistyminen tuo tullessaan muutoksia strategiaan.

Liipolan asuinaluehankkeeseen liittyvät kohdat Lahden kaupungin strategiassa 2013-2025.
Strategian löydät kokonaisuudessaan ylläolevasta linkistä.

Hankkeiden yhteinen ohjausryhmä

Koko Liipola oppimisympäristönä -hankekokonaisuuden ohjausryhmässä toimivat:

Veli-Pekka Toivonen
maankäytön johtaja, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, pj
Ari Juhanila
asuntoasiainpäällikkö, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala
Johanna Järvelä
projektikoordinaattori, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala
Theodora Rissanen
kaavoitusarkkitehti, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala
Lassi Kilponen
opetus- ja kasvatusjohtaja, Lahden kaupunki, Sivistystoimiala
Minna Tuominen
projektipäällikkö, Lahden kaupunki, Sivistystoimiala
Juha Patrakka
suunnittelu- ja kehittämispäällikkö, Lahden kaupunki, Sivistystoimiala
Ulla Sepponen
hyvinvointijohtaja, Lahden kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimiala
Jaana Nevalainen
erityisasiantuntija, Ympäristöministeriö
Hanna Koskela
ylitarkastaja, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
Anja Kuhalampi
yhteyspäällikkö, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut
Jaana Poikolainen
yliopistotutkija, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut
Kati Honkanen
suunnittelija, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut

Klikkaa ja lue lisää:
Ohjausryhmän kokousten muistiot

Ilkka Haapola
vanhempi tutkija, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut
Marjaana Seppänen
professori, Lapin yliopisto
Vesa Ijäs
kehittämisarkkitehti, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Lahdessa edellisten lähiöohjelmien aikana muotoutuneen yhteistyömallin mukaisesti lahtelaisilla asuinalueohjelman rahoitusta saaneilla Liipolaan kohdistuneilla hankkeilla oli yhteinen ohjausryhmä.

Jo asuinalueohjelman hakuvaiheessa Lahden kaupungin ”Koko Liipola oppimisympäristönä” -hankekokonaisuuden kehittämisavustushakemukseen kytkettiin mukaan kaupungin sivistystoimialan samaan aikaan käynnistämä Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke sekä tiedossa olleet korkeakoulujen tutkimushankkeet.

Yhteistyö erityisesti toisen kaupunkivetoisen hankkeen Koulutuksellinen tasa-arvo -hankkeen ja sen projektipäällikkö Minna Tuomisen kanssa on ollut kiinteää. Yhteistyö on vahvistanut kaikkia hankkeita ja tuottanut laajan aineiston liipolalaisten hyvinvoinnista ja sen kehittämisen mahdollisuuksista.

Ohjausryhmä kokoontui yhteensä 9 kertaa. Kokouksissa käytiin läpi eri hankkeiden tilannekatsaukset, sekä keskusteltiin vaikutuksista ja jatkotoimista. Loppuvaiheessa ohjausryhmä kävi työpajassa läpi hankkeiden vaikutusten yhteneväisyyksiä synteesin rakentamiseksi. Yhteiseen raporttiin koottiin jatkossa hyödynnettävää, selkeää tietoa eri toimialojen ja toimijoiden käyttöön. Lisäksi tietoa jaettiin eteenpäin viranhaltijoille, päättäjille ja muille kaupungin sekä kolmannen sektorin toimijoille hankkeiden yhteisessä seminaarissa tammikuussa 2016.

Ohjausryhmän monipuolinen jäsenistö oli rikkaus. Asioille saatiin näkemyksiä usealta eri taholta: ministeriön tasolta, kaupungin eri toimialoilta ja yliopistolta tutkimusten muodossa. Toisaalta konkreettisten ideoiden ja kannanottojen määrä jäi vähäiseksi. Tämä saattoi johtua siitä, että neljän

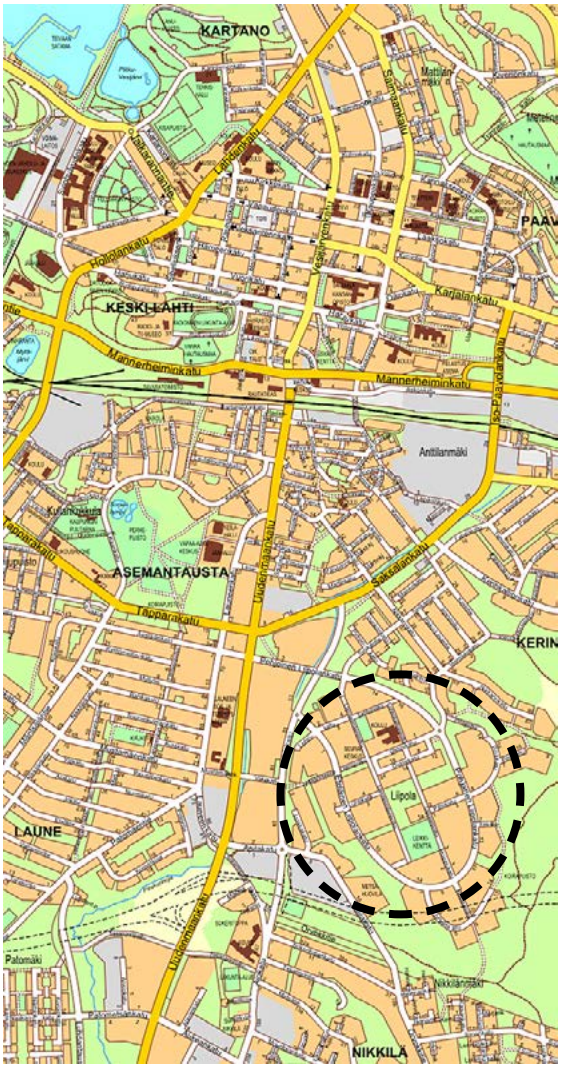

Kartta: www.lahti.fi | Lahden karttapalvelu

eri hankkeen tilannekatsaukset veivät paljon aikaa kokouksissa, eikä keskustelulle jäänyt tarpeeksi aikaa. Kenties tilannekatsauksien yhteydessä olisi voinut selkeämmin esittää kysymyksiä toimenpiteistä, joihin osallistujat olisivat vastanneet keskustelun kautta. Yhtenä vaihtoehtona pohdittiin myös sitä, että muitakin hankkeissa työskenteleviä olisi kutsuttu välillä mukaan kertomaan omia kokemuksiaan ja näkemyksiään sekä esittämään kysymyksiä.

Liipola

Liipola sijaitsee 3 kilometrin päässä Lahden keskustasta, Launeen palvelujen kupeessa. Rinteeseen sijoittuvalla asuinalueella asuu 4200 asukasta erilaisilla kulttuuritaustoilla. Yleisiltä ominaisuuksiltaan Liipola on mainio: luonnonläheisyys, upeat maisemat, palvelut Lahden parhaasta päästä ja hyvät liikenneyhteydet. Liipolalaiset ovat asuinalueeseensa pääsääntöisesti tyytyväisiä.

Hankkeiden kohdealueeksi Liipolan lähiö valikoitui sosioekonomisten mittareiden mukaan, lisätietoa tilastoista löytyy tutkimusten sivuilta.

Lähiöohjelmia (nyk. asuinalueohjelma) on Lahdessa ollut aiemminkin. Vuosina 1995-1999 kohteena oli Liipola, vuosina 1996-2000 Mukkulan alue, Metsäkangas 2001-2003 ja Riihelä, Metsäkangas, Tonttila ja Liipola 2008-2011.

Liipolan asuntokantaa korjattiin merkittävin panostuksin vuosien 1995-1999 aikana. Varsinkin useimmissa vuokrataloissa toteutettiin laajat peruskorjaukset ARA:n rahoituksen turvin ja myös useat asunto-osakeyhtiöt teettivät pienimuotoisempia korjauksia. Liipola suorastaan pesi kasvonsa, jonka ansiosta asuntojen korjaaminen ei esteettömyystavoitteita lukuun ottamatta ollut tämän asuinalueohjelman keskiössä.

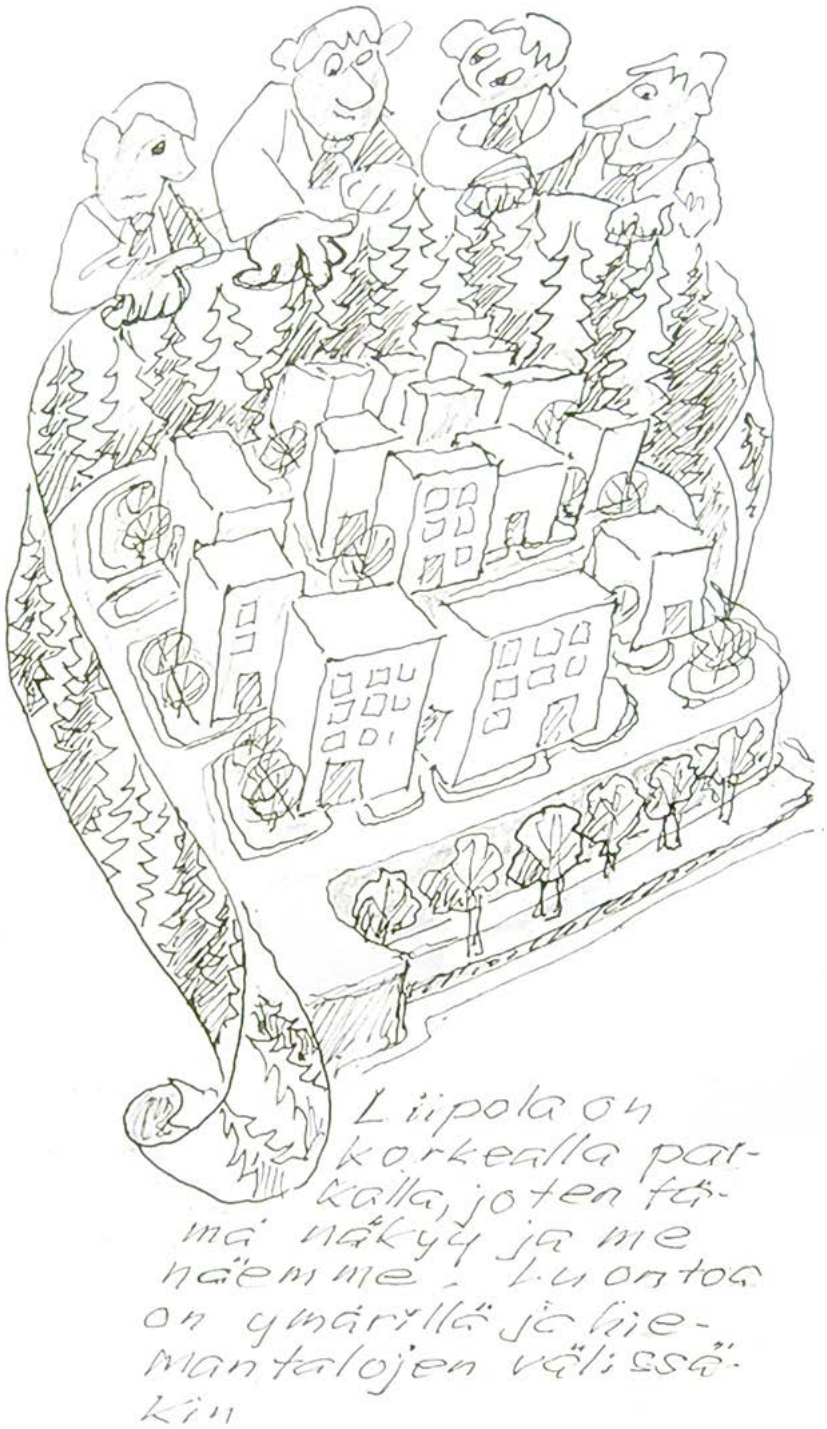

Klikkaa ja lue lisää:
Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke

Klikkaa ja lue lisää:
AsLaKo-tutkimuksen tutkimusalueet

Klikkaa ja lue lisää:
Ikääntyneet paikallisen yhteisöllisyyden rakentajina -tutkimus

Klikkaa ja lue lisää:
Täydennysrakentaminen lähiöissä

HAASTATTELU

Hyvin tehty työ kantaa hedelmää

Liipolassa sijaitsevan Tähtipizzerian omistaja Pirot Rasul on kotiutunut Lahteen erinomaisesti. Ystävällisestä palvelustaan tunnetuksi tullut liipolalainen tiedostaa hyvin yrittäjänuran haasteet taloudellisesti vaikeina aikoina. Positiivisesti elämään suhtautuva pienen pojan isä luottaa kuitenkin valoisampaan huomiseen.

Pirot Rasul kertoo olevansa alun perin Irakin kurdeja. Suomeen Rasul saapui maahanmuuttajana vuonna 2003: aluksi vastaanottokeskukseen Joensuuhun; sieltä matka jatkui Järvenpäähän ja edelleen Helsinkiin. Lahteen Rasul päätyi loppuvuodesta 2004.

– Nykyisestä kotikaupungistani Lahdesta tykkään kovasti; täällä minulla on paljon ystäviä ja tuttavia. Lahti on viihtyisä, rauhallinen pikkukaupunki. Vuosien saatossa olen kotiutunut tänne hyvin. Perheeseemme syntyi alkukesästä pikkupoika, joten meillä on nyt koossa ihana pieni perhe. Rasulin perheen koti sijaitsee Liipolassa Huippukadulla, ja kun Tähtipizzerian toimipaikka on Ostoskadulla, perheenisän matka töistä kotiin on mukavan lyhyt.

– Yrittäjänä olen toiminut vuodesta 2005. Ensimmäinen syksy oli vaikea, sillä en tuntenut asuinalueelta juuri ketään enkä osannut suomen kieltä riittävästi. Onneksi ystävät ja sukulaiset tarjosivat apuaan. Vuosien mittaan yritystoimintani pääsi paremmin vauhtiin, ja sekin on helpottanut kanssakäymistä asiakkaiden kanssa, että olen oppinut suomen kieltä yhä paremmin ja paremmin, Pirot Rasul muistelee yrittäjänuransa alkutaivalta.

Pirot Rasul on ulospäinsuuntautunut ja helposti lähestyttävä persoona, joten hänelle on ollut hyvin luontevaa tutustua paikalliseen väestöön ja luoda luottamuksellisia suhteita eritaustaisten ihmisten kanssa.

– Nykyisin minulla on paljon hyviä suomalaisystäviä, jotka toimivat eri aloilla. Ikiomassa kotikaupungissani asuvien parissa on helppo toimia. Luotettavat ystäväni auttavat minua eri asioissa; saan helposti ammattitaitoista apua vaikkapa autoni korjaamistarpeiden osalta, Rasul vakuuttaa.

Liipolan ostoskeskuksen paikallispitseriassa käy paljon vakioasiakkaita Liipolasta ja muualtakin Lahdesta.

– Me haluamme panostaa aina ja kaikessa ystävälliseen palveluun. Asiakasystävällisyyteen kuuluu myös tilausten kotiinkuljetus, jota hyödyntävät liipolalaisten ohella myös muualla asuvat asiakkaamme. Kaikin puolin tyytyväinen asiakas on liiketoimintamme perusta, Pirot Rasul painottaa.

Kuva ja teksti
JARMO MÄKELÄINEN
18.8.2014

Rasulin mukaan kulunut vuosi on ollut yritystoiminnan kannalta hankala: asiakkaita ei ole ollut nykyisellään riittävästi.
– Kun Liipolan koulu purettiin, mekin menetimme vakioasiakkaitamme. Ennen koulun lakkauttamista lapsiaan hakemaan tulleista vanhemmista moni tuli tervehtimään meitä ja otti pitsan mukaansa. Myös lapset tykkäsivät käydä syömässä meillä, Rasul kertoo.

Tätä nykyä Liipolan ostoskeskuksen alueella liikkuu selvästi vähemmän väkeä kuin vilkkaimpina vuosina. Taloustaantuma on luonnollisesti vaikuttanut myös Rasulin omistaman liikkeen asiakasvirtaan.
– Monet hyvistä asiakkaistamme ovat tällä hetkellä työttöminä, joten heillä on selvästi vähemmän rahaa käytettävänään. Kaikessa on säästettävä. Onneksi olemme toimitilamme vuokranantajan kanssa hyviä ystäviä. Hän ymmärtää tilanteeni ja kykenee joustamaan vuokranmaksujen suhteen. Hänen kanssaan voimme luottamuksellisesti sopia asioista keskenämme. Olemme rehellisiä toisillemme, Pirot Rasul toteaa.

Liipolan uuden monitoimitalon on määrä valmistua syksyksi 2015.
– Toivottavasti väkimäärä ostoskeskuksen ympäristössä lisääntyy ja myös meille riittää asiakkaita. On hienoa, että lähialueemme viihtyisyyteen on haluttu panostaa monin eri tavoin. Pidän Liipolasta siitäkin syystä, että asuinalue sijaitsee korkean mäen päällä. Täältä löytyy paljon luonnonkauneutta. Huippukadulla sijaitseva asuintalomme ympäristöineen on hyvin rauhallista seutua. Naapurimme ovat ystävällisiä ja mukavia ihmisiä, Rasul mainitsee.

Elän siinä uskossa, että lähitulevaisuus Liipolassa on valoisa myös yritystoiminnan kannalta, sanoo Pirot Rasul - pitseriayrittäjä, joka tunnetaan hyvin laajalti omalla asuinalueellaan.

HAASTATTELU

Liipolassa viihtyy hidas hämäläinenkin

Liipolan Toimelassa projektityöntekijänä nykyisin toimiva Aleksandr Korolev, 24, on syntynyt Pietarissa. Hän on erinomainen esimerkki hyvin luontevasti uuteen kotikaupunkiinsa sopeutuneesta nuoresta, joka haluaa omalla panoksellaan vaikuttaa asuinalueensa viihtyisyyteen.

– Suomeen perheemme muutti, kun olin neljävuotias. Siitä lähtien olen asunut Liipolassa. Isäni vanhemmat ovat lähtöisin Valko-Venäjältä ja äitini juuret ovat Ukrainassa. Itseni koen suomalaiseksi ja identiteetiltäni ennen muuta lahtelaiseksi. Vaikka olenkin syntyperältäni venäläinen, olen silti kulttuurisesti ”hidas hämäläinen”. Äitinikin muistuttaa minua usein tästä ominaisuudestani, Aleksandr Korolev kertoo naurahtaen.

Tällä hetkellä Korolev asuu yksin Liipolassa, Luhtikadulla. Hänen vanhempansa asuvat edelleen Pihtikadulla, jossa Aleksandr vietti lapsuutensa.

– Liipolaa kuvailisin asuinpaikkana melko rauhalliseksi - kenties Ostoskadun ympäristöä lukuunottamatta. Hälinä ja häiriötekijät keskittyvät ostoskeskuksen alueelle. Siitä huolimatta ainakaan itse en ole koskaan kokenut turvattomuutta Liipolassa asuessani, Korolev vakuuttaa.

Parasta Liipolassa ovat eläväisen nuoren miehen mielestä luonnonläheisyys ja palveluiden läheisyys sekä erinomaiset kulkuyhteydet eri puolille kaupunkia.

– Pienenä tuli paljon leikittyä ja seikkailtua alueen metsissä ja kallioilla. Leikeissämme vain mielikuvitus oli rajana. Kaunista luonnonmaisemaa ja kiipeilymahdollisuuksia oli tarjolla paljon. Alueella sijaitsevilla kuntopoluilla tuli juostua kesäisin paljon, Korolev muistelee lapsuutensa maisemien parhaita puolia.

Varsinkin nuorempana Aleksandr harrasti liikuntaa monipuolisesti: talvisin mieluisinta oli hiihtäminen ja kesäisin urheilukärpäsen purema nuorukainen tykkäsi pelata eritoten jalkapalloa. Myös salibandy, koripallo, sulkapallo, tennis ja keilaaminen kuuluivat mieluisiin harrastusmuotoihin.

Peruskoulun käynnin Aleksandr Korolev aloitti Liipolan ala-asteelta. Koulunpenkillä Aleksandr kertoo viihtyneensä melko hyvin.

– Välitunneilla pelasimme koulun isolla pihalla korista ja futista ja leikimme piilosta. Vanhan kouluni purkaminen viime kesänä tuntui ikävältä. Pari vuotta sitten pääsin verestämään omia muistojani Liipolan koulusta, sillä myös pikkusiskoni kävi samaista koulua. Nyt koulurakennusta ei enää ole - onneksi hyvät muistot

Kuva ja teksti
JARMO MÄKELÄINEN
18.8.2014

säilyvät ikuisesti.

Kouluaineista Korolev piti erityisesti matematiikasta ja kuvaamataidosta.

– Omalle kohdalleni osui kaikeksi onneksi todella kannustavia opettajia, jotka rohkaisivat minua opiskelemaan esimerkiksi arkkitehdiksi, Korolev kertoo.

Varsin valitettavalta koulukiusaamiselta ei hänkään voinut välttyä.

– Toisaalta tulin kohtalaisen hyvin toimeen myös suomalaisten kanssa enkä eristäytynyt. Hyvin nuorena aloitettu kielikoulutus helpotti sopeutumista ja lisäsi rohkeutta toimia suomea puhuvien parissa.

Korolevin kiinnostus kuvaamataitoon ja kuvien käsittelyyn on säilynyt kouluvuosien jälkeenkin.

– Tietokoneella on mukava työskennellä ja toteuttaa itseään. Erityisesti 3D-piirtämisestä pidän tätä nykyä todella paljon, Korolev mainitsee.

Armeijan käytyään, kolmisen vuotta sitten, Liipolasta kotinsa löytänyt Korolev lähti opiskelemaan mallintajaksi.

– Ammattikoulussa oivalsin, että 3D-mallinnuksen kautta pystyn parhaiten toteuttamaan itseäni. Siinä yhdistyvät graafinen suunnittelu ja matematiikka.

Eri-ikäisten ja -taustaisten liipolalaisten kohtaamispaikka

Nykyisessä toimessaan Liipolan Toimelan projektityöntekijänä Aleksandr Korolev aloitti lokakuussa 2013.

– Tähän työpaikkaan ajauduin ikään kuin vahingossa. Olin etsimässä oman alani töitä, kun sain TE-toimiston kautta ilmoituksen Toimelan työpaikasta. Työhaastattelun jälkeen sain ilouutisen: minut oli valittu toimeen. Siihen, miksi minut valittiin, vaikutti varmasti osaltaan se, että olen asunut niin pitkään asuinalueella ja tunnen laajalti täällä asuvia ihmisiä. Liipolassa on paljon venäjänkielisiä, joten sekin on minun vahvuuteni, että pystyn helpommin kommunikoimaan heidän kanssaan, Korolev sanoo.

Parasta projektityöntekijän monipuolisessa työssä on Korolevin mukaan ollut työn käytännönläheisyys.

– Itselleni ovat hyvin tärkeässä roolissa asuinalueen tarjoamat liikunnalliset mahdollisuudet. Eri-ikäisten henkisen ja fyysisen vireyden ylläpitäminen on todella tärkeää. Toimelan työn kautta olen päässyt opettamaan pienemmille lapsille

esimerkiksi jalkapallon perusteita koulun kentällä, Aleksandr Korolev toteaa.

– Lisäksi olen päässyt kunnostamaan Liipolan luontopolulla sijaitsevaa laavua. Tänä kesänä olemme suunnitelleet Inspis-ryhmän kanssa luonto- ja virkistyspolun yleistä parantamista ja kaunistamista. Haluaisimme toteuttaa sinne nykyistä selkeämmän opastuksen, jotta ihmiset löytäisivät paremmin laavun luokse. Asuinalueella on nykyisin myös istutuslaatikoita, jotka on toteutettu inspisläisten kanssa, Aleksandr Korolev kertoo.

Liipolan puretun koulurakennuksen paikalle rakentuvan monitoimitalon yhteyteen on tulossa tilava liikunta-alue, jonka suunnitteluun myös Toimelan väki on päässyt osallistumaan.

– On ollut hienoa päästä itse vaikuttamaan oman asuinalueen viihtyisyyden parantamiseen. Alueen asukkailta saatuja uusia kehittämisideoita olemme ottaneet mielihyvin vastaan. Niitä on vähitellen saatu toteutettua käytännössä, Korolev sanoo.

Liipolan ostoskeskuksessa sijaitsevan Toimelan tilat ovat ottaneet omakseen erityisesti asuinalueen lapset ja nuoret, jotka mielellään viettävät vapaa-aikaansa Toimelan tarjoamien aktiviteettien parissa. Toimelassa järjestetään viikoittaista ohjelmaa ja yksittäisiä tapahtumia liipolalaisten toiveiden mukaan. Asukkaiden käytössä on muun muassa tietokoneita, lehtiä, kirjoja, pingispöytä, kangaspuut, sählykaukalo, kierrätysnurkka, oleskelu- ja näyttelytilaa, TV ja leluja.

– Yhdessä kaupungin nuorisotoimen kanssa järjestämme nuorille mielekästä tekemistä koulupäivän jälkeen. Samalla haluamme kehittää pelien ja hauskan tekemisen kautta alueen asukkaiden yhteisöllisyyttä. Pyrimme yhdistämään ihmisiä ja löytämään mielekästä puuhaa kaikille. Olemme järjestäneet esimerkiksi tapahtumia ystävänpäiväksi ja muita perheen yhteisiä tilaisuuksia, Aleksandr Korolev kertoo.

Toimelan emäntänä työskentelee projektikoordinaattori Johanna Järvelä. Hänen ja projektityöntekijä Aleksandr Korolevin lisäksi liipolalaisten asukas- ja harrastetiloissa toimii nuoriso-ohjaaja ja liikuntavastaava sekä muutamia harjoittelijoita. Nykyisin myös asuinalueen aktiivinen toimija Liipolan lähiöseura ry operoi Toimelasta käsin.

Tulevaisuuden näkymät saavat Aleksandr Korolevin mietteliääksi.
– Toisaalta haluaisin päästä toteuttamaan itseäni oman alani työtehtävissä, mutta se vaatisi todennäköisesti muuttoa toiselle paikkakunnalle. Toisaalta en haluaisi muuttaa Liipolasta minnekään, sillä kaikki läheiseni ja kaverini asuvat täällä.

HAASTATTELU

Luonnonlahjakas piirtäjä viihtyy Liipolassa

Juhani Jääsaaren elämäntaivalta ovat värittäneet lapsuuden raastavat sotavuodet, intohimo käsillä tekemiseen, askarteluohjaajan vaihteleva työ eri puolilla Suomea sekä vuodet Kanadassa. Pysyvä koti lapsiperheelle löytyi lopulta Liipolasta, jonka luonnon helmassa on ollut hyvä harrastaa ja turvallista ikääntyä.

Vuonna 1929 Jalasjärvellä syntyneen Juhani Jääsaaren ensimmäiset selkeämmät muistikuvat Lahden seudulta ajoittuvat kevääseen 1939, jolloin hän vanhempineen muutti Orimattilan Keiturilla sijainneeseen asuinmökkiin. Jalasjärveltä Jääsaaren perhe oli muuttanut aluksi Kanta-Hämeen Koijärvelle ja sieltä Lahteen. Ennen muuttoaan Orimattilaan perhe ehti asua myös Lahdessa: Jalkarannassa, Laaksotiellä ja Mutkakatu 12:ssa, jossa sijaitsee nykyisin ravintola Wanha Herra.

– Orimattilasta muistan erityisesti sen, että tontilla, jossa mökkimme sijaitsi, oli paljon koivuja ja omenapuita. Kaikki vaikutti olevan hyvin, kunnes talvisota syttyi loppuvuodesta 1939. Talvisodan aikaan paukkuneilla pakkasilla mökki ei ollut kovin kummoinen paikka asua, vaikka rakennusalalla työskennellyt isäni olikin tehnyt siihen joitain parannuksia, Juhani Jääsaari muistelee.

Sotavuodet toivat tullessaan hankaluuksia ja vaikeuttivat ihmiseloa monin tavoin. Sodan jälkeen maassamme oli pulaa kaikesta ja epävakauden vallitessa varsinkin vähävaraisten perheiden jälkikasvun mahdollisuudet opiskella olivat kortilla.

– Alakoulun kävin Lahden Kartanon kansakoulussa, ja hartaana toiveenani oli päästä jatkamaan opintojani Vuorikadun kouluun, mutta siihen ei niinä pulavuosina valitettavasti ollut mahdollisuuksia. Vanhempieni asenne oli sellainen, että koulunkäynti pilaa hyvän lapiomiehen. Tuolloin arvostettiin koulutusta enemmän kovia ja rehellisiä työmiehiä, Jääsaari mainitsee.

Intohimona piirtäminen

Juhani Jääsaaren unelmana, suurimpana mielitekona oli pienestä asti ollut piirustustaidon harjoittaminen. Tämän unelman hän joutui kuitenkin unohtamaan pitkäksi aikaa; elanto piti hankkia nuorena miehenä työskentelemällä muun muassa rautateillä.

– Sotaväessä Vesivehmaalla vuosina 1949-50 minun piirustustaitoni huomioitiin ja siitä hyvästä minut ylennettiin korpraaliksi, Jääsaari mainitsee hymyillen.

Armeijan jälkeen hän etsi itselleen sopivaa opiskelupaikkaa ja päätyi lopulta

Kuva ja teksti
JARMO MÄKELÄINEN
18.8.2014

Lempäälän kotiteollisuuskouluun, jossa suoritti maalaus- ja puupuolen opintoja.

– Hyvin menneiden opintojen jälkeen mieli teki opistoon Lahteen, mutta ne haaveet kariutuivat. Sen sijaan suoritin opintoja Riihimäellä sijainneessa askarteluopistossa.

Parantolaopistosta työ ja elämänkumppani

Jääsaarelle mieluisa työpaikka löytyi lopulta Parantolaopistosta - oppilaitoksesta, jonka opintoja saattoi suorittaa eri puolilla Suomea sijaitsevissa keuhkotautiparantoloissa.

– Muhoksella Päivärinteen parantolassa opintojen johtajana toimi Ulpu Joenpolvi. Hän osoittautui samaksi tytöksi, jota olin salaa ihaillut Parantolaopiston opintopäivillä Helsingissä. Ihastumiseni johti lopulta seurusteluumme, ja nyt olemme olleet naimisissa piakkoin 55 vuotta. Karjalan Vahvialasta kotoisin oleva vaimoni on käynyt kotiteollisuuskoulun ja sen lisäksi Wetterhoffin kotiteollisuusopettajaopiston, Juhani Jääsaari kertoo.

Seuraavina vuosina Jääsaari joutui kiertämään työkomennuksilla eri puolilla maata sijainneissa parantolaopistoissa.

– Lopulta sain pysyvämmän työpaikan maalaiskylästä Kotkan läheltä, jossa meidän kaksi lasta syntyivät. Askartelutyön opettaminen oli antoisaa, sillä sairaalan potilaat olivat hyvin motivoituneita oppimaan, mutta epäluuloinen ilmapiiri henkilökunnan keskuudessa häiritsi minua. Kaiken lisäksi jouduimme asumaan sairaalan tiloissa. Tuntui siltä kuin koko elämä olisi yhtä sairaalamiljöötä.

Maisemanvaihdos ja takaisin Suomeen

Sitten Jääsaaren perheelle ilmaantui oiva tilaisuus vaihtaa maisemaa ja muuttaa Pohjois-Amerikkaan.

– Kanadaan kotiutunut enoni tuli käymään ensi kerran Suomessa ja kehui kovasti elinolosuhteita Pohjois-Amerikassa. Enon houkuttelemana päätimme lähteä matkaan. Kanadassa vierähti lopulta neljä vuotta, Jääsaari toteaa.

Elämä Atlantin toisella puolen ei ollut ruusuilla tanssimista: elannon hankkiminen nelihenkiselle perheelle vieraassa kulttuurissa ja vieraalla kielellä oli varsin työlästä.

– Työskentelin muun muassa sairaalan siivouspuolella ja puuverstaalla. Vähitellen aloimme vaimoni kanssa pohtia paluuta tuttuun ja turvalliseen kotimaahan. Lapsillammekin oli vielä hallussaan kohtalainen suomen kielen taito, joten paluu suomenkieliseen koulujärjestelmään ei tuottanut heille vaikeuksia.

Suomeen palattuaan Juhani Jääsaari sai työpaikan Vakiopuu Oy:stä, jonka palkkalistoilla hän työskenteli korjauspuuseppänä.

– Samoihin aikoihin satuin voittamaan Puutyöväenliiton huumorikilpailun, jonka kautta pääsin liiton lehden pilapiirtäjäksi, Jääsaari mainitsee.

Liipolaan jouluksi 1971

– Kun muutimme Liipolan Ostoskadulle, meillä oli vain vähän kalusteita ja muuta muuttotavaraa, sillä olimme viettäneet paljolti matkalaukkuelämää ja eläneet hyvin vaatimattomasti. Muistan vieläkin, kun olimme koko perheen voimin joulupöydän ääressä ja huomasin, ettei meillä ollut edes tulitikkuja, joilla olisimme saaneet kynttilät palamaan. Siinä samassa huomasin ikkunasta, että joulupukkeja oli liikenteessä Pohjoisen Liipolankadun ja Ostoskadun kulmilla. Minä syöksyin liikenteen sekaan ja lopulta sain yhdeltä pukilta tulta kynttilään, Juhani Jääsaari kuvailee hymyssä suin perheen ensimmäistä joulua Liipolanmäellä.

Jääsaaren perheen lasten koulutie kulki Vuorikadun koulusta Anttilanmäen kouluun, sieltä Launeelle ja lopulta Salinkallion lukioon, josta Johanna ja Jussi kirjoittivat molemmat ylioppilaaksi.

– Nykyinen kansanedustaja Mika Kari kävi samaan aikaan koulua meidän lastemme kanssa. Karin perhe asui tuolloin samassa talossa kuin me, Jääsaari toteaa.

– Silloin ennen vanhaan järjestimme omassa pihapiirissämme hiihtokilpailuja ja siivoustalkoita, mutta viime aikoina asukkaiden yhteisöllisyys on selvästi vähentynyt. Meidänkin asuintalon väki on vaihtunut mitä suuremmassa määrin. Vähän on enää jäljellä alkuperäisiä asukkaita, jotka hankkivat omistusasuntoja omiksi kodeikseen.

Nostokurkien kaupunginosan palvelut

Nyt jo vuosikymmeniä Etelä-Lahdessa asuneen Jääsaaren mielestä Liipola ei ole mikään lähiö, vaan oikea kaupunginosa.

– Liipolan ripeään rakentumiseen 1960-luvun lopulla ja 70-luvun alussa liittyy oleellisesti itäisen Suomen rakennemuutos. Maa- ja metsätalous koki valtavia mullistuksia ja kylät autioituivat, kun sieltä lähtivät loputkin palvelut. Näin ollen paikallisen väestön oli pakko lähteä työn ja palvelujen perässä. Osa lähti Ruotsiin Volvon autotehtaan hihnalle ja osa muutti eteläisen Suomen kasvukeskusten uusiin kaupunginosiin, kuten Tampereen Hervantaan ja Lahden Liipolaan.

Jääsaari muistelee, että varsinkin 1970-luvun alkupuolella Liipolanmäellä oli helppoa bongata nostokurkia, kun taivaanranta miltei peittyi niistä.

Piirtäminen ja puutöiden askarteleminen ovat olleet mieluisia harrastuksia Juhani Jääsaarelle. Luontoharrastajan käsialaa on muun muassa opas Liipolan luontopolulle. Jääsaari on myös Toimelanimen ideanikkari.

Ostoskadun varrelle jo alkuaikoina ilmaantuneet palvelut saavat kiitosta Jääsaarelta.

– Ostoskeskuksessa oli palveluja kirkosta kapakkaan: muun muassa kaksi market tasoista myymälää, apteekki, posti, Postipankki, KOP, Lahden Säästöpankki, Villiruusu ja seurakuntakeskus. Palveluista puuttui ainoastaan huonekalukauppa. Kaupungin keskustaan on vain puolen tunnin kävelymatka ja alueella liikennöivät linja-autot kulkevat edelleen tiheään, Juhani Jääsaari kertoo.

Hän sanoo olleensa koko ikänsä innokas lukija.

– Aikoinaan käytin paljonkin Liipolan kirjaston palveluja ja lainasin varsinkin tietokirjallisuutta. Nykyisin tietoa on saatavilla valtavasti internetin kautta. Tietokone avaa välittömän yhteyden tiedon lähteille, Jääsaari kuvailee aikakauden muutosta.

– Puretun Liipolan koulun paikalle on nyt kovaa vauhtia rakentumassa uusi monitoimitalo, jonne on tulossa kaikki ne palvelut, joita Liipolassa tarvitaan, Jääsaari painottaa.

Varsinkin huonosti liikkumaan pääsevien ikäihmisten kannalta on toki harmillista, että Launeen markettien ilmaantumisen myötä lähikaupat ovat miltei hävinneet Ostoskadun ennen niin monipuolisesta palveluvalikoimasta.

Luonnossa kukkii myös huumori

– Maalla asuneena luonto on aina merkinnyt minulle paljon. Metsän antimia opittiin kunnioittamaan jo lapsena. Luonnosta kerättiin talteen marjat ja sienet. Itse olen hankkinut taskurahaa keräämällä jopa naavaa. Naapurikylässämme oli nukketehdas, joka maksoi hyvän hinnan naavasta, josta tuli kuulemma hyvä pukinparta, Jääsaari muistelee naurahtaen.

Liipolassa luonnonkauneutta riittää tunnetusti silmänkantamattomiin. Juhani Jääsaari kertoo olleensa toimittamassa Liipolan luontopolun opasta. Vuonna 1997 painetun julkaisun piirrokset ja tekstit ovat tunnetun luontoharrastajan käsialaa.

– Kaiken kaikkiaan olemme vaimoni kanssa viihtyneet Ostoskadun asuintalossamme. Se on tosin sanottava, että viimeaikaiset remontit stressaavat pienen eläkkeen turvin eläviä ikäihmisiä.

Kaikeksi onneksi huumori näyttää edelleen kukkivan Jääsaaren pariskunnan viihtyisässä huoneistossa.

– Huumori on aina ollut tärkeä selviytymiskeino; se on kuulunut oleellisesti myös meidän arkeemme ja juhlaan. Lapsuudesta muistan vieläkin, että maalaisyhteisössä Pohjanmaalla kerrottiin iltakaudet ”Amerikan valehia”, naurahtaa viiden lastenlapsen leppoisa isoisä.

HAASTATTELU

Viihtyisä ja rauhallinen asuinympäristö

Astrid Pellikka on aina asunut hyvin mielellään Liipolassa. Meneillään on nyt jo 44. asuinvuosi samassa asunnossa Pihtikadulla. Pellikan aviomies on edesmennyt yli 20 vuotta sitten ja perheen tyttäret asuvat kumpikin tahoillaan: toinen pääkaupunkiseudulla - toinen Sveitsissä asti.

– Olen todennut ihmettelijöille, että ainakaan minulla ei ole Liipolasta mitään pahaa sanottavaa. Minkäänlaista harmia ei ole koskaan ilmaantunut. Olemme saaneet elää omassa rauhassamme. Talossamme on vielä jäljellä neljä alkuperäistä asukasta. Samassa rapussa asuu minun lisäkseni kaksi leskeä ja toisessa rapussa eläkkeellä oleva rikoskomisario Veikko Orpana. Me kaikki olemme yli 80-vuotiaita.

– Silloin, kun olimme kolmi-nelikymppisiä, meillä kaikilla oli miltei samanikäisiä lapsia, joista oli seuraa toisilleen. Esimerkiksi koulukirjoja välitettiin vanhemmilta lapsilta nuoremmille. Tyttäremme kävivät koulua Lotilassa ja kirjoittivat ylioppilaaksi Kannaksen lukiosta, Astrid Pellikka mainitsee.

Oma koti on ollut Astrid Pellikalle kullan kallis.

– Olen todella tyytyväinen, että olen saanut asua alakerran huoneistossa. Asuntoni ikkunoista ja parvekkeelta näkyy puita ja nurmikkoa. Minulla on ollut omat kukkapenkit parvekkeen alla yli 20 vuotta. Luonto on lähellä kaikkialla; aivan kuin eläisin maaseudun rauhassa.

Luonnonläheisyyden lisäksi Liipolasta löytyivät parhaimmillaan kaikki tarvittavat palvelut: pankkikonttorit, kolme kauppaa, posti, R-kioski, apteekki, seurakuntakeskus ja ravintola.

– Liipolan koulun yhteydessä oli hyvä kirjasto. Launeen markettien myötä monet palvelut valitettavasti hävisivät Liipolan Ostoskadun varrelta, Astrid Pellikka toteaa.

Mittavalla työurallaan Pellikka ehti työskennellä pitkään kaupan alalla muun muassa Askon tavaratalossa ja Sokoksella.

– Liipolasta oli hyvä kulkea töihin kaupungin keskustaan. Enimmäkseen kuljin työmatkat pyörällä tai kävellen. Ainoastaan sankan lumituiskun sattuessa menin töihin linja-autolla.

Yhteisöllisyys voimissaan

Pihtikatu 10:n pihapiirissä on pidetty vuosikymmenten saatossa kymmenvuotisjuhlia ja aikaansaatu muita asukkaiden yhteisöllisyyttä ilmentäviä tapahtumia.

Kuva ja teksti
JARMO MÄKELÄINEN
18.8.2014

– Silloin ennen vanhaan talon asukkaat tapasivat toisiaan useinkin. Talon emännät tykkäsivät leipoa ja yhteisissä tilaisuuksissamme riitti tarjottavaa yllin kyllin. Läheisellä kuntopolulla lenkkeiltiin ja hiihdettiin talvisin. Valitettavasti asukkaiden välinen yhteydenpito on viime vuosina selvästi vähentynyt. Nykyinen vaikea taloustilanne ja lisääntyvä työttömyys ovat vaikuttaneet myös liipolalaisten aktiivisuuteen, Astrid Pellikka toteaa.

Liipolan lähiöseuran toiminnassa Pellikka on ollut mukana viimeiset 17 vuotta. Lähiöseuran toiminta alkoi aikoinaan Ostoskatu ykkösen kerhohuoneessa. Pisimpään aktiivinen yhteisö on viihtynyt Pohjoinen Liipolankatu 16:n asuintalon tilavassa huoneistossa, jossa valmistettiin melkoinen kokoelma hienoja käsitöitä. Lähiöseura on omalta osaltaan pitänyt huolta alueella sijaitsevan luontopolun ja laavun kunnosta.

– Laajemman yhteistyön aikakaudella pääsimme vierailemaan vastaavien lähiöseurojen tiloihin eri puolille Suomea. Myös meidän toimintaamme käytiin tutustumassa muilta paikkakunnilta.

Nykyisin Toimelan tiloista käsin operoiva lähiöseura on saanut toiminnallaan paljon hyvää aikaan. Liipolan valinta Päijät-Hämeen vuoden kyläksi 2008 on hyvä esimerkki aktiivisen yhteistyön hedelmistä.

– Lähiöseuran toiminta on ollut vireää ja monipuolista. Yhteisön toimesta on toteutettu muun muassa puunkaatoa ja omakotitaloalueella asuville ikäihmisille nurmikonleikkuuta ja lumenajoa. Myös kaupungilta saatuja toimeksiantoja on toteutettu mielihyvin, Pellikka kertoo.

Parhaimmillaan kahdeksan eri yhdistyksen toimintaan osallistunut Astrid Pellikka tunnetaan laajalti Liipolan seudulla. Lähiöseuran lisäksi Pellikan sydäntä lähellä ovat olleet ennen kaikkea Marttojen ja Sydänyhdistyksen toiminta sekä alueellinen seurakuntatyö.

– Aktiivinen osallistuminen on pitänyt mielen virkeänä ja sitä kautta on päässyt tutustumaan eri aloilla toimiviin mielenkiintoisiin ihmisiin, helposti lähestyttävä liipolalainen toteaa.

Eloisan yhdistysihmisen Astrid Pellikan mielestä Liipolan asuinalueen parhaita puolia on kaikkialla aistittava luonnonkauneus.

LIIPOLAN ASUINALUEHANKE 2013-15

ARI JUHANILA | asuntoasiainpäällikkö, Lahden kaupunki
JOHANNA JÄRVELÄ | projektikoordinaattori, Lahden kaupunki

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ:
Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013-15 - elinvoimaa ja eheyttä asuinalueille

Hallituksen asuntopolitiikassa pyritään siihen, että kaikki Suomen kaupungit ja niiden eri asuinalueet säilyisivät tasapuolisesti viihtyisinä, turvallisina ja vetovoimaisina asuinpaikkoina. Asuinalueiden tulisi tarjota asukkailleen palveluja ja toimintamahdollisuuksia. Tavoitteena asuinalueiden kehittämisessä on saada alueille uudenlaista toimintaa ja asukkaat mukaan kehittämiseen.

Kolmivuotisessa asuinalueiden kehittämisohjelmassa 2013-2015 haetaan poikkihallinnollisia toimia, joilla voidaan:

- ehkäistä asuinalueiden eriytymistä (segregaatiota)
- edistää asuinalueiden palvelutarjontaa ja elinkeinotoimintaa
- vahvistaa asukkaiden osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia
- parantaa eri asukasryhmien vuorovaikutusta ja
- luoda viihtyisiä, turvallisia ja kiinnostavia asuinympäristöjä

Ympäristöministeriö koordinoi Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan kuuluvaa kehittämisohjelmaa, ja siinä ovat mukana työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriö sekä Suomen Kuntaliitto ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) vastaa ohjelmahankkeiden verkottamisesta ja ympäristöhallinnon rahoituksesta. Ohjelman toteuttamiseen suunnataan ympäristöhallinnon rahoitusta vuosittain 3-4 miljoonaa euroa.

Klikkaa ja lue lisää:
Kaupunkipolitiikan toimenpideohjelma (pdf) | Työ- ja elinkeinoministeriö

KAUPUNGIT AVAINASEMASSA

Asuinalueiden kehittämisohjelma on kytketty kaupunkien kanssa tehtäviin sopimuksiin Kaupunkipolitiikan toimenpideohjelman 2012-2015 mukaisesti. Asuinalueiden kehittämisohjelmassa kaupunkien tehtävänä on luoda kehittämiskokonaisuuksia, joissa asuinalueiden sosiaalinen eheys ja hyvinvointi ymmärretään koko kaupungin viihtyisyyttä ja kilpailukykyä vahvistaviksi tekijöiksi.

Kunnissa paikalliset kehittämishankekokonaisuudet on keskitettävä asuinalueille, jotka ovat suurimmassa riskissä eriytyä kaupungin sisällä.

Teksti on suora lainaus ympäristöministeriön kehittämisohjelmatekstistä.
Lähde: www.ym.fi/fi-fi/Asuminen/ (8.10.2015)

LISÄTIETOJA

Erityisasiantuntija
Jaana Nevalainen
puh. 0400 985 966
jaana.nevalainen@ymparisto.fi

Hankesuunnitelma

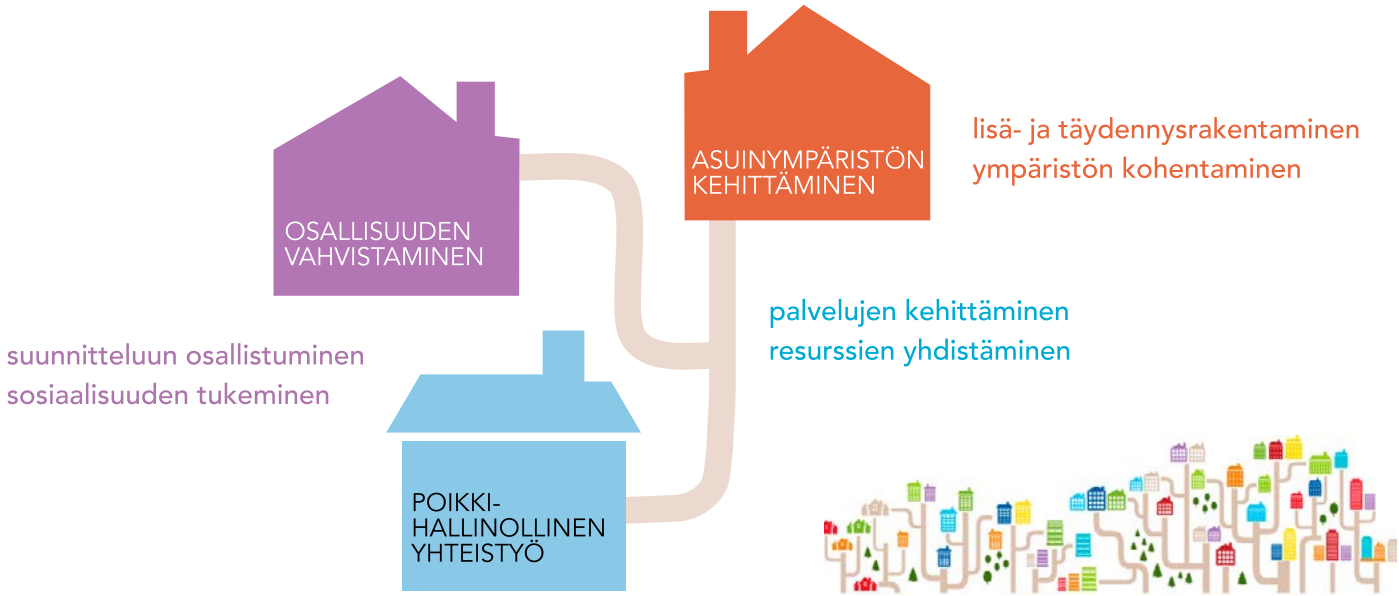

Hankkeen päätavoitteet

Hankekokonaisuuden yhteisten alkuperäisten suunnitelmien painopisteet tukevat Ympäristöministeriön Asuinalueiden kehittämisohjelman valtakunnallisia tavoitteita sekä Lahden kaupungin strategiaa. Hankkeiden edetessä suunnitelmat muuttuivat ketterästi kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Kuviossa yläpuolella näkyy ”Koko Liipola oppimisympäristönä” -hankekokonaisuuden, erityisesti Liipolan asuinaluehankkeen, päätavoitteet ja alla lueteltuina hankesuunnitelmasta poimitut tarkemmat toimenpiteet eri osa-alueilla.

KESKEISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

1. Osallisuus ja moninaisuus

Toimenpiteet:

• Osallisuuden vahvistaminen monitoimitalokonseptin kehittämistyöllä
• Maahanmuuttajien erityistarpeiden huomioon ottaminen
• Poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistaminen Lahden kaupungin eri toimialojen kesken ja myös niiden sisällä (erityisesti SOTE sekä opetus- ja sivistystoimi, mutta myös maankäyttö ja kaavoitus).

2. Viihtyisä, turvallinen ja kiinnostava ympäristö

Toimenpiteet:

• Sosiaalisen sekoittumisen edistäminen täydennysrakentamalla: uuden vapaarahoitteisen asuntokannan rakentamisen aktivointi Liipolassa
• Elinkaarensa loppupuolella olevien rakennusten purkamisen ja asuntojakauman muuttamisen mahdollisuuksien tutkiminen
• Asuinkerrostalojen korjaaminen ja peruskorjaaminen, lisärakentamisen mahdollisuudet esim. uudenlaisten puurakentamisratkaisujen avulla, tässä mahdollisia yhteistyökumppaneita
• Esteettömyyden lisääminen alueella, esimerkiksi rakennuksia hissittämällä
• Kulkuyhteyksien parantaminen alueella ja tonteilla
• Asuntokannan uudistaminen ja monipuolistaminen eri toimenpitein yhteistyössä asukkaiden ja taloyhtiöiden kanssa
• Ympäristötaiteen luominen asuinalueelle yhteistyössä asukkaiden ja alan toimijoiden kanssa

3. Tilojen uudenlaiset käytöt, palvelutarjonnan vahvistaminen ja sosiaaliset innovaatiot
Toimenpiteet:
• Asukkaiden osallistamisen jatkaminen oman ympäristönsä tarkasteluun monitoimitalon kehittämistyössä ja käytännön toiminnan käynnistämisessä. Miten tilat asukkaiden täyskäyttöön?
• Palveluiden tuottamiseen liittyvien vaihtoehtoisten mallien hakeminen ja sosiaalisten innovaatioiden tunnistaminen
• Ostarin uudistamiseen tähtäävät toimenpiteet, asukastoiminnan tukeminen myös tilojen osalta
• Sosiaaliset yritykset ja niiden toiminnan vahvistaminen sekä seurakunnan yhteistyömahdollisuuksien kartoittaminen Liipolassa.

4. Nuorten kasvun ja sosiaalisen eheyden vahvistaminen
Toimenpiteet:
• Asuinalueohjelman kanssa yhteistyössä tarjotaan Liipolan lapsille ja nuorille sekä lapsiperheille heidän tarvitsemaa kokonaisvaltaista ja kohdennettua tukea hyvinvoinnille Lahden kaupungin sivistystoimialan ja sosiaali- ja terveystoimialan tiiviinä yhteistyönä.
• ”Lähiö futaa” -teemalla kehitetään ja tutkitaan mahdollisuuksia yhteistyössä Lahden kaupungin liikuntatoimen, urheiluseurojen ja muiden järjestöjen kanssa järjestää kohdennetusti Liipolan alueella nuorille jalkapalloon liittyvää harrastustoimintaa.
• Vähennetään ”Lähiö futaa” -teemalla maahanmuuttajiin kohdistuvia ennakkoluuloja. Osallistetaan nuoria ryhmätoimintaan.

Rahoitus

Asuinalueen kehittämiseen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselta (Ara) oli haettavissa 20 prosentin kehittämisavustusta ja investointiavustusta. Liipolaa varten Lahden kaupungin Tekninen ja ympäristötoimi haki

kehittämisavustusta vuodelle 2013 150.000€, 2014 250.000€ ja 2015 200.000€. Loput 80 prosenttia kuluista kattoi Lahden kaupunki. Ara:n investointiavustusta saatiin useisiin Liipolan monitoimitalon ja asuinympäristön parannushankkeisiin mm. monitoimitalo -projektin yhteiskäyttötiloja varten, monitoimitalon kevyen liikenteen järjestelyihin, Liipolan ulkoilureittien hopeavalaisimien uusimiseen ja leikkipuiston uusimiseen.

Projektiryhmä ja muut työntekijät

Liipolan asuinaluehankkeen 2013-15 päävastuullisen tahona toimi Teknisen ja ympäristötoimialan maankäyttö. Projektiryhmään kuuluivat asuntoasiainpäällikkö Ari Juhanila, kaavoitusarkkitehti Theodora Rissanen ja projektikoordinaattori Johanna Järvelä. Viikottaisissa palavereissa käytiin läpi ajankohtaisia asioita ja tarvittaessa mukaan kutsuttiin muitakin tahoja. Viikkopalaverit olivat välttämättömiä, jo senkin vuoksi, että projektiryhmän osapuolet työskentelivät fyysisesti eri paikoissa.

Asuinaluehankkeessa työskenteli myös kokoaikaisena asukastoiminnan vetäjänä projektityöntekijä Aleksandr Korolev, lasten liikuttajana Edonis Haziri ja lisäksi asukastoiminnan tukena oli koko ajan mukana harjoittelijoita tai muulla tavoin työllistettyjä. Yhteensä heitä oli yli kaksikymmentä koko hankkeen aikana. Myös vapaaehtoisia asukkaita osallistui tapahtumien järjestämiseen ja asukastoiminnan toteuttamiseen.

Toimelan avajaisia
vietettiin syyskuussa 2013.

Toimintaa

YHTEISÖLLISYYS SEKÄ ASUKAS-JA HARRASTETILA TOIMELA

Hankeyhteistyössä mukana olevien tutkimusten lisäksi asukkaiden ideoita ja mielipiteitä kerättiin jatkuvasti monin eri tavoin. Syksyllä 2013 avattiin Liipolan ostarille väliaikainen asukas- ja harrastetila Toimela, jonka nimen asukkaat keksivät ja valitsivat nimikilpailun kautta. Näin päästiin lähelle

asukkaita; arkipäivisin avoinna olevat ovet keräsivät uteliaita kävijöitä ja tuottivat tulijoiden toimesta monenlaisia harrastusryhmiä sekä tapahtumia. Kävijöitä oli päivittäin useita kymmeniä. Ikääntyneillä oli useita ryhmiä, esimerkiksi jumppaa, käsityökerhoja, kieliryhmiä ja bingo. Iltapäivisin koululaisia oli päivittäin kymmenestä viiteenkymmeneen. Liipolassa on selkeä tarve avoimelle paikalle, jossa on turvallisia ja osallistuvia aikuisia sekä mahdollisuus olla kavereiden kanssa.

Varsinkin erityisen tuen oppilaat kaipaavat tukea puuhiinsa myös vapaa-ajalla: kaverisuhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen, erimielisyyksien selvittelyyn ja tunteiden käsittelyyn. Varsinkin, jos vanhemmat eivät ole kotona tai ovat muuten kyvyttömiä tuen antamiseen. Lapset kaipasivat puuhiinsa kaveria ja antoivat positiivista palautetta Toimelan aikuisista, jotka osallistuvat toimintaan aktiivisesti. Kehuja, kannustusta ja hyvän käytöksen positiivista vahvistamista yhteisön tuella, ”koko kylä kasvattaa” -ajatuksella.

Suosituimmaksi ja toimivimmaksi osoittautuivat vapaan oleilun mahdollistaminen ja välitön toiminnan valintamahdollisuus. Tiettyyn aikaan rajatut, ohjatut toiminnat eivät usein saaneet osallistujia. Ilmiön ovat huomanneet muutkin alueella eri-ikäisten kanssa toimivat. Iloisen yllättävänä poikkeuksena monitoimitalo Onnissa **Lasten Liikkeen** järjestämissä liikuntakerhoissa koululaiset kävivät innokkaasti ja tunnollisesti syksyllä 2015. Eri lajeista koostuvat kerhot vetivät osallistujia monesta syystä: innostava esittelytilaisuus koulupäivän aikana, mahdollisuus kokeilla useaa eri lajia ja kenties innostavimpana liikuntapassi, johon osallistumiset merkattiin ja tunnolliset kävijät palkittiin pienillä palkinnoilla.

Työikäisten sekä 15-30 -vuotiaiden nuorten kävijöiden määrät olivat Toimelassa vähäisimmät. Heitä tavoitettiin kyllä Facebookin ja nettisivujen kautta, mutta fyysisesti toimintaan osallistuminen oli vähäistä. Nuorilta kysyttäessä he kertoivat, etteivät tiedä mikä heidät toisi asukastilaan. Aikaa vietetään kavereiden kanssa esimerkiksi koripalloa pelaten ja kotona tietokoneen välityksellä. Toivottavasti tämä käyttäjäryhmä löytää tiensä jatkossa monitoimitalo Onnin tiloihin hyödyntämään laajoja harrastusmahdollisuuksia.

Asukas- ja harrastetila Toimela (530m²)

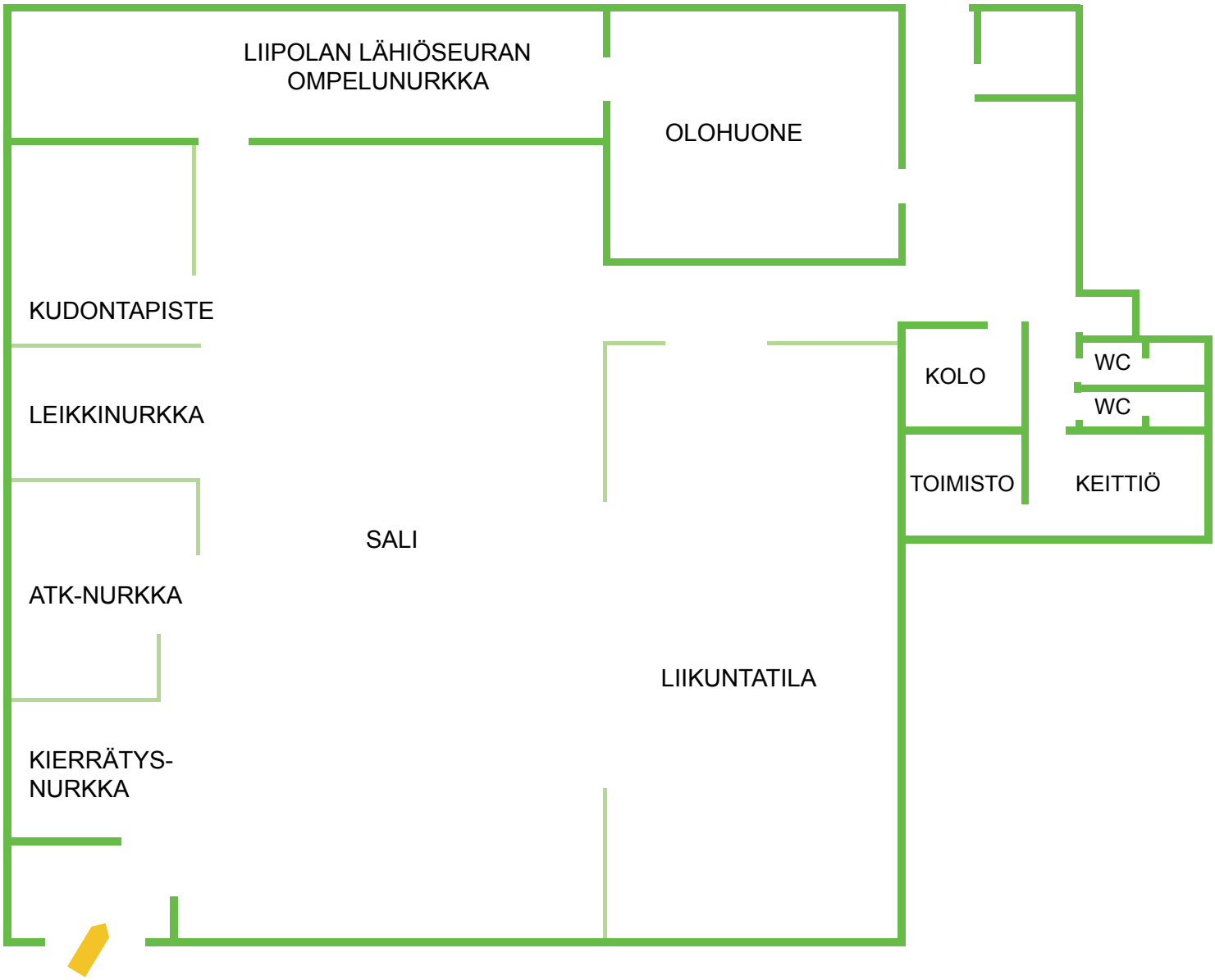

Liipolan TOIMELA
Liipolan TO

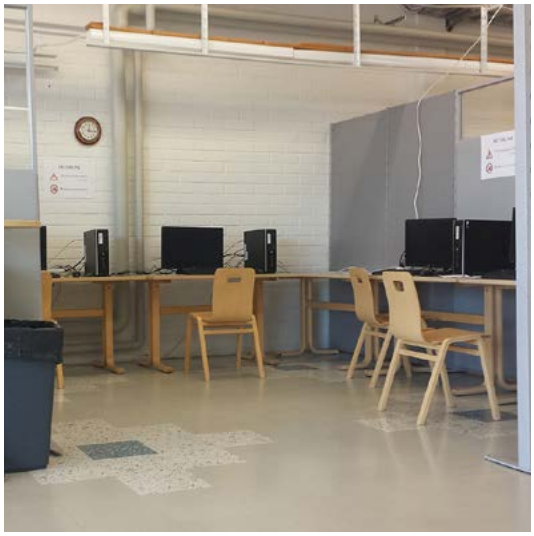

Harmillisesti oli useita ihmisiä, jotka kävivät Toimelassa kurkistamassa ja ehdottamassa toimintaa, mutta eivät kuitenkaan syystä tai toisesta ryhtyneet toimeen. Yhteystietoja kysyttäessä tai tarjottaessa tilaa toiminnalle, he lopettivat keskustelun ja sanoivat palaavansa asiaan. Näin ei kuitenkaan yleensä käynyt. Onneksi saimme muodostettua joitakin yhteyksiä yhdistämällä samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä. Näissä tapauksissa toiminnan järjestäminen oli todennäköisempää jatkossa. Tutun sosiaalisen kontaktin merkitys näkyi jatkuvasti. Toimelaan uskaltauduttiin tulemaan tutun ihmisen kanssa, muttei välttämättä yksin.

Liipolan lähiöseuralaisten kanssa keskusteltiin siitä, mikä on ollut heidän toiminnassaan suosituinta. Selkeästi eniten väkeä ovat vetäneet kesäiset ulkoilmakonsertit ja yhteislaulutilaisuudet. Toiseksi suosituinta on ollut aiemmin vuosittain järjestetyt matkat eri kotimaan kohteisiin. Voisiko yhteisillä linja-automatkoilla saada asukkaita ryhmäytymään ja sitä kautta osallistumaan yhteiseen toimintaan ja sen järjestämiseen?

Tavoitteena Toimelassa oli tarjota tilaa asukkaiden toiminnalle heidän omien toiveidensa mukaan. Tavoite saavutettiinkin hyvin; kävijöitä päivittäin oli useita kymmeniä. Syksystä 2013 vuoden 2015 kevääseen asti kävijämäärät ja toiminnanjärjestäjät lisääntyivät koko ajan. Kesän 2015 jälkeen toiminnat oli tarkoitus siirtää monitoimitalo Onniin kadun toiselle puolelle. Valitettavasti Onnin asukastoiminnan aloitus venyi pitkälle syksyyn ja asukastoimintaan tuli ikävä katko. Teknisten ongelmien, kuten ovien lukitusten ja tiedotuksen, esimerkiksi tilavarauskalenterin puuttuminen, vaikeuttivat toiminnan jatkumista. Katko tilavarauksissa ja niistä vastaavien henkilöiden vaihtuminen aiheuttivat sekaannuksia ja viivästyksiä. Uuden talon tekninen käyttöönotto ja toimijoiden toiminnan yhteensovittaminen vie luonnollisesti aikaa. Epätietoisuus ja epävarmuus eivät kuitenkaan houkutelleet toimijoita.

Monitoimitalo Onnin tilojen käyttöperiaate on osin toisenlainen, kuin väliaikaisessa asukas- ja harrastetilassa Toimelassa. Toimelassa oli henkilökuntaa aina paikalla ja näin ollen ovet avoinna. Monitoimitalo Onnissa puo-

lestaan ovet ovat avoinna rajoitetusti, pääkäyttäjien aikataulujen mukaan. Suurin osa asukkaiden ryhmistä tulevat omilla avaimilla taloon iltaisin ja viikonloppuisin.

Osa asukkaista kokee Onnin tilat liian hienoiksi kierrätyskalusteilla sisustettuun vanhan ostarin tiloissa toimineeseen Toimelaan verrattuna. Toinen puoli käyttäjistä on onnellisia uusista, siisteistä ja terveistä tiloista. Monipuolisen harrastamisen mahdollisuuksia kiitellään. Muun muassa puuntyöstökoneet, savenpolttouuni ja 3D-tulostin mahdollistavat toimintaa, joka useassa paikassa ei ole mahdollista.

Monitoimitalo Onnin tiloissa on mahdollista järjestää monenlaista asukas- ja harrastustoimintaa. Käytettävissä on liikuntasali, näyttämö/peilisali, aistihuone, kuvaamataito- ja tekstiilipaja, teknisentyönpaja, keittiö, mediateekki ynnä muita kokoontumistiloja. Lahden kaupungin periaatepäätöksellä monitoimitalon tiloja voivat varata veloituksetta käyttöönsä asukasyhdistykset sekä koulujen ja päiväkotien vanhempainyhdistykset.

Liipolassa on toiminut asukasyhdistys, Liipolan lähiöseura, vuodesta 1996. Aiemmin hyvinkin aktiivisen ja vireän yhdistyksen toiminta on tällä hetkellä vähäistä, sillä jäsenistön ikä alkaa olla korkea. Nuorempia sukupolvia on vaikea saada jatkamaan toimintaa. Yhdistyksen kirjanpidon hoito koetaan ylitsepääsemättömän vaikeaksi. Tiiviiseen yhteisöön on vaikea tulla uutena ulkopuolelta. Muutto Toimelan väliaikaisiin tiloihin aiheutti osan aktiivien toiminnasta pois jäämisen. Yhtenä syynä oli tilojen sijainti edelliseen paikkaan nähden jyrkän mäen alapuolella. Toisaalta muutto toi uusiakin kävijöitä. Asenteiden muutos uudenlaista toimintaa, kuten sosiaalisen median käyttöä kohtaan, vie aikaa ja vaatii keskustelua.

Liipolan lähiöseura menetti toimitilansa kerrostalon alakerrasta kesällä 2014, jolloin he muuttivat Toimelan tiloihin. Toiveena oli, että lähiöseura olisi siirtänyt toimintansa monitoimitalo Onniin syksyllä 2015 muun asukastoiminnan mukana. Onnin tilojen toiminta perustuu vuorotteluun; lähiöseuralle tarjottiin kaikkia yhteiskäyttötiloja käyttöön tiistaipäiviksi ja lisäksi muina päivinä vuorotellen muiden toimijoiden kanssa. Lähiöseura olisi kuitenkin halunnut tilan, joka olisi jatkuvasti heidän käytössään ja näin

Klikkaa ja lue lisää:
Monitoimitalo Onnin esite (pdf)

Klikkaa ja katso:
Monitoimitalo Onnin yhteiskäyttötilojen esittely (video)

Toimela

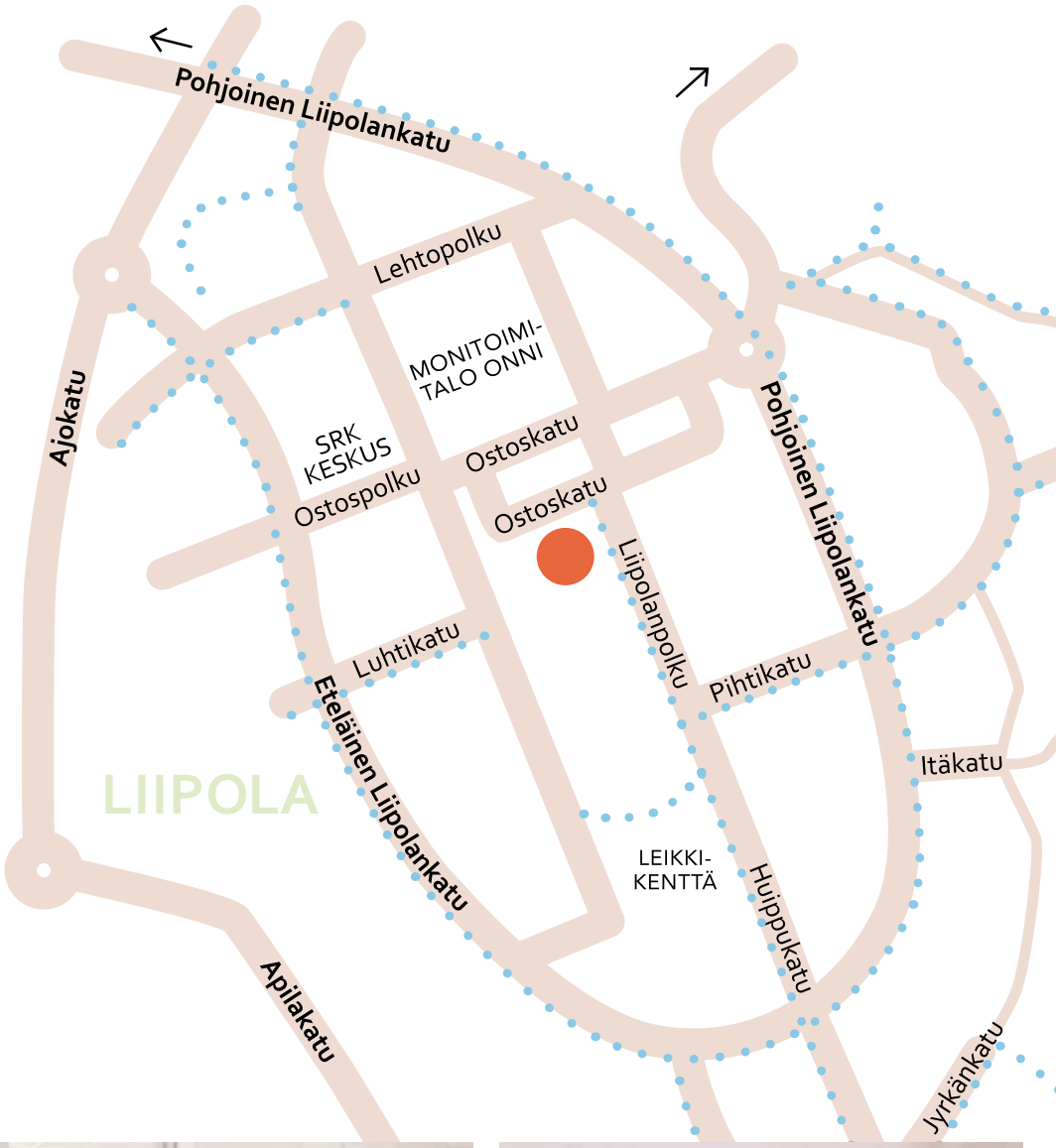
Pohjoinen Liipolankatu
Lehtopolku
MONITOIMI-
TALO ONNI
Ajokatu
SRK
KESKUS
Ostoskatu
Ostospolku
Ostoskatu
Pohjoinen Liipolankatu
Liipolanpolku
Luhtikatu
Pihtikatu
Eteläinen Liipolankatu
Itäkatu
LIIPOLA
LEIKKI-
KENTTÄ
Huippukatu
Apilakatu
Jyrkänkatu

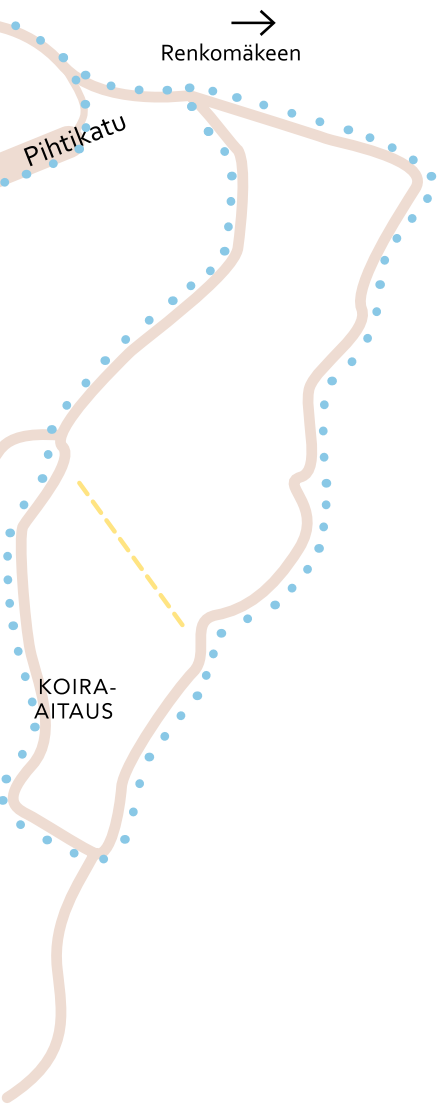

Toimelan viikkoaikataulu (suluissa kävijämäärät)

Maanantai

9.00-12.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran turinatuokio (5-15)
9.00-11.00	KAN ry (5-10)
11.00-13.00	Liipolan koulu, Liikuntasali koulun käytössä (n. 20)
11.00-14.15	Harjulan Setlementti ry, Maahanmuuttajanuorten koulutus (n. 10)
12.00-17.00	Toimelan avointa toimintaa/koululaiset ja nuoret (10-50)
17.00-18.15	Vapaaehtoinen opettaja, espanjankielen tunti (n. 5)
17.00-18.00	Vapaaehtoinen ohjaaja, suomenkielen keskusteluryhmä venäläisille (5-10)
18.00-19.00	Vapaaehtoinen ohjaaja, Naisten jumppa (15-30)

Tiistai

9.00-12.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran turinatuokio (5-15)
9.30-11.00	Vapaaehtoinen ohjaaja, Senioritanssit (10-20)
11.00-16.00	Vapaaehtoinen ohjaaja, Käsityöneuvontaa (5-15)
11.00-11.45	Wellamo-opisto, Asahi (20-30)
11.00-14.15	Harjulan Setlementti ry, Maahanmuuttajanuorten koulutus (n. 10)
12.00-16.00	Toimelan avointa toimintaa/koululaiset ja nuoret (10-50)
15.00-16.00	Toimelan väki, Liipola futaa (n. 15)
16.00-19.00	Sudarushka-kuoron harjoitukset (10-20)

Keskiviikko

9.00-12.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran turinatuokio (5-15)
9.30-11.00	Wellamo-opisto, suomea maahanmuuttajille (n. 10)
11.00-14.15	Harjulan Setlementti ry, Maahanmuuttajanuorten koulutus (n. 10)
12.00-15.30	Toimelan avointa toimintaa/koululaiset ja nuoret (10-50)
13.30-15.00	Lahden liikuntatoimi, Ikäkortteliryhmä (n. 15)
14.00-15.30	Nuorisotalo Profiili, Nuoriso-ohjaajat paikalla (10-50)
15.45-17.30	Vapaaehtoinen ohjaaja, Itämainen tanssi (5-10)
17.30-18.30	Vapaaehtoinen ohjaaja, Naisten Kuntojumppa (n. 20)

Torstai

9.00-12.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran turinatuokio (5-15)
9.00-13.00	Sakun tietokonekurssi (1-5)
10.00-10.45	Harjulan Setlementti ry, Tuolijumppa (n. 10)
11.00-13.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran BINGO (5-10)
12.00-16.00	Toimelan avointa toimintaa/koululaiset ja nuoret (10-50)
15.00-16.00	Toimelan väki, Liipola futaa (n. 15)

Perjantai

9.00-12.00	Liipolan Lähiöseura ry, Lähiöseuran turinatuokio (5-15)
9.00-11.00	KAN ry (5-10)
12.00-16.00	Toimelan avointa toimintaa/koululaiset ja nuoret (10-50)
18.00-19.45	Lahden Helluntaiseurakunta, Kids action night (30-50)

ollen he kieltäytyivät tarjouksesta. Uudet tilat löytyivät onneksi viereisen Liipolan seurakuntakeskuksen tiloista, jolloin asukastoiminta jatkuu monimuotoisena. Seurakuntakeskuksessa jatkuu muun muassa korjausompelupalvelu ja avoin kahvittelu, monitoimitalossa puolestaan eri harrasteryhmät ja isommat tapahtumat. Liipolan lähiöseura saa toiminnalleen tukea seurakunnan puolelta ja toisin päin. Monitoimitalo Onnissa on avointa toimintaa iltapäivisin koululaisille taloisännän, kirjaston ja harjoittelijoiden sekä työllistettyjen yhteistyönä. Eläkeläiset voivat nauttia lounaasta arkisin koululaisten ruokailun perään ja tiistaisin ruokalassa toimii myös kahvio. Asukastoiminta Onnissa varmasti kehittyy ja monimuotoistuu jatkossa, kun tilat ja henkilökunta tulevat asukkaille tutuiksi. Monipuolinen tarjonta tilojen, toiminnan ja järjestäjien suhteen on rikkaus asukastoiminnalle.

TIEDONVÄLITYS

Tietoa Liipolaan liittyvistä suunnitelmista, mahdollisuuksista, toiminnasta ja tapahtumista jaettiin kohderyhmän mukaan hyvin monenlaisia reittejä. Netistä koottu tieto Liipolan kaikista toimista ja tapahtumista löytyy Lahden kaupungin yhteisiltä kehittämishankkeiden sivuilta **lahtiuudistuu.fi**. Liipolan Toimela -nimellä oli myös hankkeen ajan oma Facebook-sivu. Seuraajina suurin ryhmä olivat työikäiset naiset, mutta myös nuoret. Työikäisten puskaradiona toimi Facebook: tärkeiksi koetut tapahtumat ja uutiset jaetaan omille kavereille. Perinteinen puskaradio oli paras tiedonvälityskanava ikääntyneitä tavoiteltaessa. Samoin eteläisessä Lahdessa jaettava ilmaisjakelulehti Omalähiö on suosittu ikääntyneiden keskuudessa. Ensimmäisille sivuille laitettiin isommista tapahtumista ilmoitukset ja viikoittaiset tapahtumat seurojen palstalle. Artikkeleita oli myös useita: itse kirjoitettuina ja toimittajien tekeminä. Ikääntyneille paikallisradio olisi voinut myös olla toimiva tiedotuskanava, mutta se jäi tässä hankkeessa kokeilematta.

Lapsiperheille tieto kulki parhaiten koulun Wilma-järjestelmän kautta, sekä neuvolan ja päiväkodin ilmoitustauluilta. Kauppojen ja kirjaston ilmoitustaulut tavoittivat riippuen taululla olevien ilmoitusten määrästä ja

siitä, kuinka kyseinen ilmoitus erottui joukosta. Myös Etelä-Suomen Sanomien Menoinfo-sivut tavoittivat perheitä.

Alakouluikäiset lapset eivät ilmoituksia lue, vaikka ne olisivat silmien korkeudella kulkureitillä. Heille tieto kulkee parhaiten kertomalla samana, korkeintaan edellisenä päivänä. He kyllä osallistuivat kaikkeen järjestettyyn innolla, esimerkiksi syksyn 2015 Halloweenjuhliin Onnissa osallistui 80 koululaista!

Ehdottomasti toimivin ja tulosta tuottavin tavoittamistapa on keskustelu ihmisen kanssa kasvotusten. Kun mukana on vielä jonkinlainen kirjallinen mukaan annettava dokumentti, on esimerkiksi tiedotettavaan tapahtumaan osallistuminen hyvinkin varmaa. Vaatii tietysti aikaa ja taitoa keskustella kullekin sopivalla tyylillä.

Ohjausryhmän ja projektiryhmäläisten välillä tieto kulki kokousten ja tapaamisten lisäksi sähköpostitse. Kenties yhteinen keskustelualusta olisi ollut ketterämpi ajatusten ja tiedon vaihtoon.

IDEOIDEN KERÄÄMINEN JA OSALLISUUS

Ostarilla toimineen väliaikaisen harrastus- ja asukastila Toimelan avoimista ovista saattoi kävellä sisään koska vain ja kertoa ideansa alueen kehittämiseen. Palautelaatikkoon saattoi jättää kirjoitetun viestin vaivihkaa tai laittaa sen suoraan seinälle kaikkien nähtäville. Työntekijät keskustelivat asukkaiden kanssa ja kirjasivat ideoita ylös. Projektityöntekijän kaksikielisyys helpotti kommunikointia maahanmuuttajataustaisten kanssa. Kartalle tiettyyn paikkaan kohdistetun idean sai kirjoittaa seinälle itse tai työntekijöiden välityksellä. Paikanpäällä työskentelevät kaupungin työntekijät koettiin huomattavasti helpommin lähestyttäviksi, kuin keskustan toimistoissa ”piilossa” työskentelevät. Hankkeen alussa projektissa työskentelevät koettiin ”vastapuoleksi” eli kaupungin työntekijöiksi; hankkeen lopussa olimme päässeet ”samalle puolelle” asukkaiden kanssa. Myös se, etteivät tilat olleet liian hienot, helpotti lähestymistä.

Eri teemojen ympärille järjestetyissä asukasilloissa asukkaille ja alueen

toimijoille esiteltiin suunnitelmia kommentoitavaksi. Yhdessä alueen parannuksia mietittiin muun muassa munkin ja siman voimalla vappukävelyllä. Mukana oli kaupungin virkamiesten lisäksi suunnittelusta vastaava konsultti. Näin ideat menivät suoraan ilman välikäsiä suunnittelusta ja päätöksistä vastaaville. Esimerkiksi **Liipolanmäen leikkipuiston** uudistamista pohdittiin yhdessä asukkaiden kanssa paikanpäällä. Omenapuut, marjapensaat ja liikuntavälineet toteutettiin asukkaiden toiveiden mukaan. Jälkeenpäin soitettiin vielä toive frisbeegolfkorista: leikkipuistosta sille ei löytynyt tarvittavaa tilaa, mutta vähän matkan päästä koirapuiston vierestä kyllä.

Kotiäitien ryhmä kokoontui useita kertoja pohtimaan millaista toiminta he kaipaisivat alueelle. Heidän ideoimanaan toteutettiin vanhempien teemailtoja. Nuorten ulkovälinehankintoja varten haastateltiin alueen nuoria muun muassa monitoimitalon työmaa-aitojen graffitien maalaamisen yhteydessä.

Kaikki eri kanavien kautta tulleet ideat ja palautteet kerättiin talteen ja välitettiin asiaan kuuluville kaupungin toimijoille ja muille tarvittaville tahoille. Ideoita myös pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman nopeasti, jotta saatiin asukkaille näkyväksi, että heitä todella kuunnellaan. Halukkaat asukkaat otettiin mukaan myös toteutukseen: laavun ympäristössä talkoolaisille riitti monenmoista puuhaa ja siivoustalkoita oli useita.

Asukkaiden lisäksi ideoita kerättiin ja ajatuksia vaihdettiin eri toimijoiden kanssa. Vastaavanlaisten alueiden toimijoiden kanssa vaihdettiin kokemuksia keskustelemalla. Tutustumismatkoilla muiden kaupunkien lähiöissä käytiin Jyväskylässä, Espoossa ja Porvoossa. Asuinalueiden kehittämisohjelman valtakunnallisissa tapahtumissa saatiin tietoa muiden kaupunkien hankkeista ja jaettiin tietoa Liipolan toimista ja kokemuksista.

Kokemuksia asuinalueen kehittämisestä jaettiin myös Lappeenrannan yliopiston Lea Hennalan **Sosiaalisesti kestävällä innovoinnilla asuinalueiden uudistamiseen** -hankkeen kanssa.

LUT Lahdessa on työstetty uudenlaista oppimateriaalia asuinalueiden kehittämisprosessien toteuttajille. Oppimateriaalin tavoitteena on herättää

Bykälät - Byrokraatin ylimmäiset käskyt ja älät. Oppimateriaali asuinalueiden sosiaalisesti kestävästä innovoinnista.

asuinalueiden kehittäjät ja asukkaat pohtimaan, miten asuinalueiden uudistumiseen tähtäävät innovaatioprosessit voidaan toteuttaa sosiaalisesti kestävällä tavalla. Bykälät soveltuu myös koulutus- ja valmennusmateriaaliksi.

”Väistele asukasta” sekä ”Piiloudu ja siiloudu” ovat tutkimusperustaisen Bykälät-oppimateriaalin kehotuksia. Bykälät-oppimateriaalissa hyödynnetään provokaatiota, toiveena on tehdä kehittämistyön problematiikkaa näkyväksi ja saada oppimateriaalin käyttäjä reagoimaan. Reaktion on tarkoitus johtaa reflektioon: ajatteluun, pohdintaan ja uusiin kysymyksiin - sitä kautta mahdollisesti myös muutokseen tekemisen tavoissa.

Oppimateriaalia on luotu osallistavassa yhteistyössä asuinalueiden kehittämistyössä toimivien virkamiesten, tutkijoiden ja asuinalueiden asukkaiden kanssa. Hankkeessa saadut tutkimustulokset on muunnettu mm. videoiden, teatterillisten kohtausten ja kuunnelmien muotoon. Hanke kuuluu ympäristöministeriön koordinoimaan Asuinalueiden kehittämisohjelmaan 2013-2015.

Projektipäällikkö Lea Hennalan luotsaamassa hankkeessa rakennetaan kaikille avoin verkkopohjainen Sosiaalisesti kestävä innovointi -työkalu asuinalueiden kehittämiseen. Työkaluun kuuluu muun muassa videoita, joilla eri kaupunkien edustajat kertovat oman kaupunkinsa onnistumisista. Lahden videossa kerrotaan esimerkiksi ”virkamiehestä nallepuvussa”: innovatiivinen uusi tapa kerätä tietoa ja keskustella asukkaiden kanssa. Ideana on poistaa mahdollinen jännite virkamiehen ja asukkaan välisestä keskustelusta. Eläinpuvussa esiintyvä saa normaalia enemmän keskustelua aikaiseksi. Kenties ei ole yhtä paljon ennakkoasenteita ja ”eläimelle” juttelu koetaan helpommaksi, kuin vieraalle ihmiselle. Huumori elementtinä rentouttaa tunnelmaa.

Palautetta otettiin mielellään vastaa henkilökohtaisesti, kaupungin yhteisen hankesivuston lahtiuudistuu.fi kautta sähköisesti, kuten myös Liipolan Toimelan Facebook -sivun sekä Lahden kaupungin **e-palautepalvelun** kautta.

LISÄTIETOJA

Erikoistutkija
Lea Hennala
puh. 040 558 4879
lea.hennala@lut.fi

Klikkaa ja lue lisää:
Bykälät oppimateriaalin sivusto

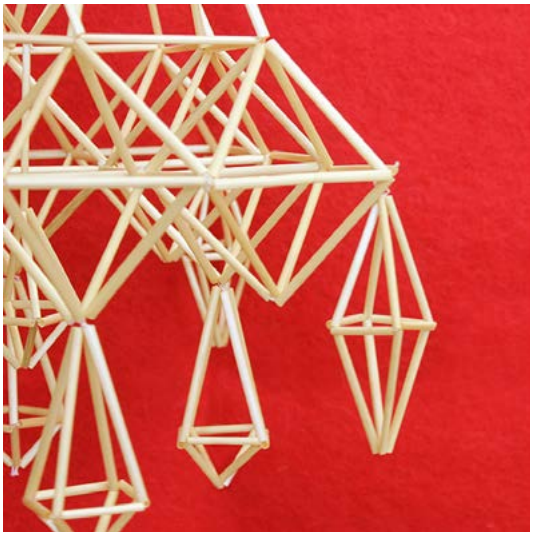

TAPAHTUMAT

Asukasiltoja järjestettiin asuinaluehankkeen toimesta Toimelassa asukkaille ja toimijoille useita. Tilaisuuksissa kerrottiin alueen mahdollisuuksista ja keskusteluin asukkaat pääsivät vaikuttamaan suunnitelmiin ennen niiden toteutumista. Aiheina illoissa oli mm. korjaus- ja hissiavustukset, täydennysrakentamisluonnokset ja monitoimitalo Onnin rakentaminen ja toiminta.

Taidetta Liipolan asukkaiden iloksi Toimelan tiloissa järjestettiin Kaupunkikulttuuriseuran ja Taikan taidenäyttely, ympäristöviikkojen julistenäyttely, paikallisen taidemaalari Timo Kalliolan, valokuvaharrastaja Tuomo Rajalan ja eskarilaisten maalaamien kivien näyttelyt. Monitoimitalossa näyttelyiden sarjaa jatkoi Mirjam Kokoin 10-vuotisjuhlahimmelinäyttely. Yhtenä tapahtumana nostettakoon esille kuvakommunikointikurssin mahdollistaminen Avainsäätiön järjestämänä. Tavoitteena oli helpottaa kommunikointia ja madaltaa kynnystä esittelemällä erilaisia kuvien ja piirtämisen käyttöä kommunikoinnissa. Erityisesti mielessä oli maahanmuuttajat ja muuten kommunikointiin tukea tarvitsevat. Paikalle oli kutsuttu alueen toimijat ja yritykset. Haaveena oli, että esimerkiksi kaupat ottaisivat käyttöön kuvia mm. merkitsemällä lihapakkausten sisällöt eläinten kuvin. Opastavia kuvia tarvittaisiin alueen kaikissa tiloissa enemmän.

Liipolassa tapahtumia on lähivuosina järjestänyt aktiivisimmin Liipolan lähiöseura. Hankkeen aikana pyrittiin aktivoimaan alueen toimijoiden yhteistyötä tapahtumien muodossa. Erilaisia tapahtumia hankkeen aikana toteutettiin noin 40. Muun muassa ostarin aukiolla oli yhdessä tapahtumia järjestämässä asuinaluehankkeen väki, Liipolan Lähiöseura ry, Liipolan kirjasto, Liipolan seurakuntakeskuksen väki, koulun vanhempainyhdistys, Salinkallion ja Liipolan koulun oppilaat ja Inspis-hankkeen nuoret. Yhteys toimijoiden välillä on päivitetty, tulevaisuus näyttää jatkuuko tapahtumien järjestäminen ilman hankkeen yhteen kokoavaa roolia.

LIIKUNTA

Liipola futaa -idea kehittyi kokemusten kautta toimivaksi malliksi. Alkuperäisenä ideana oli saada paikallisia seuroja mukaan vetämään lapsille liikuntaryhmiä, mutta seurojen resurssipulan vuoksi tämä ei onnistunut. Lasten liikuttajaksi työllistettiin paikallinen maahanmuuttajataustainen nuori, joka liikkui lasten kanssa aamupäivisin koululla väli- ja liikuntatunneilla sekä iltapäivällä avoimessa toiminnassa asukas- ja harrastetila Toimelassa. Aluksi järjestettiin kaksi kertaa viikossa tunnin kestävä jalkapallokoulu, mutta se ei vetänyt lapsia paikalle. Sen sijaan lapset lähtivät innolla mukaan vapaaehtoiseen löyhästi ohjattuun toimintaan, jossa aikuinen on täysillä mukana. Käytössä olevat liikuntatilat ja niiden vapaa käyttö vähensivät selvästi lasten levottomuutta ja käytösongelmia. Saman tutun ohjaajan kanssa pelit sujuvat ilman suurempia ylilyöntejä.

Koulussa hyväksi havaittu lasten liikuttaja sai jatkoa työlleen monitoimitalossa. Syksyllä 2015 hän työskenteli muun muassa kouluavustajien ja opettajien sijaisena, päiväkodissa sijaisena ja lasten iltapäiväliikuntakerhojen vetäjänä. Tuttu, luotettava ja lapset tunteva aikuinen koetaan korvaamattomaksi, niin lasten kuin aikuistenkin puolelta. Lasten liikuttaja löytyi urheiluseuran kautta, jossa hän oli harjoittelijana. Aluksi hänen palkkansa tuli eri tahoilta pätkissä, mm. Päijät-Hämeen liikunnan ja urheilun Liikunnalla Työhön -hankkeelta, Koulutuksellinen tasa-arvohankkeelta ja asuinaluehankkeelta. Viimeisimpänä palkanmaksajana olivat monitoimitalon toimijat, koulu ja päiväkoti.

> *Vili oli vielä kolmannella luokalla tosi ujo poika, joka ei uskaltanut tuoda mielipiteitänsä esille. Liikunta- ja välitunneilla hän oli hyvin ujo ja osallistui liikunta- ja välituntien toimintaan hyvin varovaisesti. Pojalta puuttui kokonaan rohkeus tehdä asiat omalla tavallaan ja pelko siitä, mitä mieltä muut ovat hänen pelitaidoistaan, saivat hänet*

tekemään asiat liiankin varovaisesti. Pojalla oli tapana aina suorituksien jälkeen vilkuilla pelokkaasti luokkatovereitaan kohti, kuin odottaen jonkin näköistä palautetta siitä, miten hän kyseisestä asiasta juuri suoriutui.

Vilin aloittaessa neljännellä luokalla, minä aloitin koululla välituntiliikuttamisen ja olin joka torstai heidän luokkansa liikuntatunneilla mukana. Luokkatoverit, opettajat ja minä kannustimme Viliä liikuntatunneilla ja välitunneilla, josta Vili sai hurjan määrän itseluottamusta ja rohkeutta melko lyhyenkin aikajakson aikana.

Muutama kuukausi koulun alkamisen jälkeen oli Vili ilmoittanut luokanopettajalleen, että hän olisi halukas ja myös aikoo aloittaa liikunnan harrastamisen paikallisessa seurassa.

Tässä on hyvä esimerkki siitä, miten jopa pienelläkin kannustuksella ja itseluottamuksen löytämisellä, saadaan nuorille lapsille aivan erilainen ilme yleiseen tekemiseen ja mahdollisuus löytää tykkäämänsä liikuntalaji on helpompaa kuin mitä voisi kuvitella.”

Lasten liikuttaja Edonis Haziri (lapsen nimi muutettu)

Vaikka alkuperäinen Liipola futaa -idea ei onnistunut, näyttää tulevaisuus Liipolan lasten jalkapallon pelaamisen kannalta hyvältä. Monitoimitalo Onnissa työssäoppimassa ollut nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelija Päivi Aaltonen ohjasi syksyllä 2015 välitunneilla koululaisille jalkapalloa. Pojat olivat aina innolla mukana joka säässä. Jo parissa kuukaudessa sosiaalisissa taidoissa, kuten toistensa kunnioittamisessa ja vuorovaikutustaidoissa tapahtui positiivisia muutoksia. Hyvällä käytöksellä ansaitsi itselleen välitunniksi kapteenin paikan ja kunnian valita oman joukkueensa. Keväällä jalkapallo samalla porukalla jatkuu iltapäivisin koulun jälkeen; Päivi jatkaa pelien ”tuomarointia” työnään opiskelujensa ohella.

Ikääntyneiden liikuntaryhmistä hankkeen aikana aktiivisin on ollut Liipolan oma senioritanssiryhmä. Vetäjänä toimii koulutuksen saanut vapaaehtoinen Mirja Lehtonen ja ryhmässä oli syksyllä 2015 noin 15 jäsentä. Kerran viikossa harjoittelevan ryhmän harjoittelupaikka oli aluksi Toimela

ja monitoimitalo Onnin auetessa ryhmä siirtyi nauttimaan uusista tiloista. Mielenkiintoista yhteistyötä sukupolvien välille muodostui mahdollisuudesta toimia monitoimitalon lasten kanssa. Yhteistyö alkoi koululaisryhmän kanssa Onnin avajaisjuhlan esityksen harjoittelulla. 4-luokkalaiset vierastivat aluksi tanssiryhmäläisiä, mutta nopeasti reippaat ”mummut” saivat voitettua lasten luottamuksen. Molemmat ikäryhmät nauttivat yhteisestä toiminnasta.

Liipolassa on mainiot ulkoilumaastot ja useita muita liikuntapaikkoja. Asukkaat eivät tienneet kaikista Liipolan ulkoilu- ja urheilumahdollisuuksista, joten keräsimme ne yksiin kansiin ja jaoimme Liiku Liipolassa -esitteen kaikkiin talouksiin. Oppaan tekemisen jälkeen saimme vielä kolmeen paikkaan lisää liikuntavälineistöä, joiden valitsemisessa apuna olivat alueen asukkaat liikuntatoimen avustuksella järjestetyssä liikuntaraadissa.

Toimelan tapahtumissa pääsi näkemään ja kokeilemaan erilaisia lajeja. Yhtenä Taekwondo-näytös ja -kokeilu Elotori-tapahtuman yhteydessä syksyllä 2014.

Toimelasta saattoi myös lainata käyttöönsä ulkoleikki- ja liikuntavälineitä. Jatkossa välineet siirtyivät monitoimitaloon kaikkien toimijoiden käytettäväksi.

MAAHANMUUTTAJAT

Liipolassa on Lahden muihin asuinalueisiin verrattain melko paljon maahanmuuttajia. Esimerkiksi uuden monitoimitalon päiväkodissa yli kolmasosalla lapsista on maahanmuuttajatausta. Suurin maahanmuuttajien ryhmä Liipolassa on venäläistaustaiset. Toimelan käyttäjistä suuri osa oli alueen lapsia, joille monikulttuurisuus on niin arkipäiväistä, ettei heillä ilmene ongelmia taustansa vuoksi vapaassa toiminnassa Toimelassa. Toivottavasti aikuiset esimerkillään ja kasvatuksellaan vahvistavat tätä ennakkoluulottomuutta.

Osaltamme pyrimme vähentämään ennakkoluuloja työllistämällä hankkeessa eri kulttuuritaustaisia henkilöitä. Lähes koko hankkeen ajan pro-

Klikkaa ja lue lisää:
Liiku Liipolassa -esite Liipolan ulkoilu- ja urheilumahdollisuuksista (pdf)

jektityöntekijänä toimi venäläistaustainen Aleksandr, jonka kaksikielisyys oli suuri etu hankkeen ja asukastoiminnan kannalta. Lasten liikuttajana puolestaan oli kosovolaistaustainen Edonis. Romanitaustaiset Diana ja Jasmin olivat työkokeilussa innostavia lasten kanssa toimijoita. Sambiasta muuttanut Ngosa järjesti työharjoitteluna keskustelua Lahden alueen maahanmuuttajien ja maahanmuuttajien kanssa toimivien välille; miten maahanmuuttajat ovat kokeneet palvelut ja millaisia ehdotuksia heillä on. Keskustelutilaisuudessa Toimelassa selvisi, etteivät alueen maahanmuuttajien parissa toimivat tienneet tarpeeksi toistensa tekemisistä. Ei siis ihme, etteivät maahanmuuttajatkaan kaikkia tarjolla olevia palveluita löydä. Keskustelun toivottiin jatkuvan Facebookin maahanmuuttajainfo-ryhmässä.

Venäläisille on muodostunut omaa harrastetoimintaa, kuten kuoro ja keskusteluryhmä.

Maahanmuuttajille oli Toimelassa kaksi kieli- ja kulttuuriopetusta tarjoavaa kurssia. Toinen Harjula setlementin järjestämistä kursseista oli suunnattu kaikille nuorille ja toinen venäläistaustaisille. Vapaaehtoinen asukas veti myös suomenkielen keskusteluryhmää venäjänkielisille.

Hankkeen alkupuolella ei havaittu eri kulttuuriryhmien välisiä ongelmia, lukuun ottamatta yksittäisiä ennakkoluuloihin perustuvia selän takana puhumisia. Syksyllä 2015 Suomeen tulleisiin turvapaikanhakijoihin liittyvä mediakeskustelu toi uudenlaisia havaintoja alueen asukkaiden käytöksessä. Jo pitkään alueella asuneita maahanmuuttajia, erityisesti miehiä, saatettiin kavahtaa ja vältellä. Hämmentävänä ilmiönä oli Suomessa asuvien maahanmuuttaneiden ponnekas vastustus turvapaikanhakijoita kohtaan.

Liipolassa ylipäätään on mainio erilaisuuden normaaliuden kulttuuri. Varsinkin lasten keskuudessa kaikki ovat ihailtavan samanarvoisia. Erilaisuudesta ei tehdä numeroa, esimerkiksi ihonväri, puhetapa, tukipalveluiden käyttö tai edes kehitysvammaisuus ei aiheuta kummastelua. Liipolassa on helppo olla hyväksytty omana itsenään. Toivottavasti tätä voimavaraa saadaan mallinnettua ja oppia siirrettyä muillekin alueille. Turvapaikanhakijoiden kotouttamiseen kaupunki voisi hyödyntää Liipolan avointa monikulttuurista ilmapiiriä.

Asuinalueiden kehittäminen ja elinvoiman turvaaminen täydennysrakentamalla ja asuntokantaa uudistamalla sekä esteetöntä asumista lisäämällä

Teksti
ARI JUHANILA
asuntoasiainpäällikkö, Lahden kaupunki

TÄYDENNYSRAKENTAMINEN LÄHIÖISSÄ : OSTARI 2008 JA 2011 LÄHIÖOHJELMAN TULOKSET

Edellisen valtakunnallisen lähiöohjelman 2008-2011 kohdealueina Lahdessa olivat Riihelä, Metsäkangas ja Tonttila. Keskeisenä teemana ”Ostari”-hankkeessa oli lähiöiden taantuvien ostoskeskusalueiden kehittäminen täydennyskaavoituksen ja asuntojen lisärakentamisen avulla.

Kaupunki omaksui uudenlaisen aktiivisen roolin erilaisten yhteistyöverkostojen solmijana. Lähiöohjelma ei ollut erillinen, määräaikainen projekti, vaan sen kautta toteutettiin kaupungin keskeisiä strategisia tavoitteita yhdyskuntarakenteen tiivistämiseksi ja uuden elinvoiman tuomiseksi lähiöihin.

Tulokset ovat hyviä. Näille kolmelle ostarialueelle on kaavoitettu yhteensä n. 50.000 km² rakennusoikeutta n. 700 kerrostaloasunnolle ja 1.250 asukkaalle. Rakentaminen on käynnistynyt Riihelässä ja Metsäkankaalla ja käynnistymässä Tonttilassa.

Täydennysrakentaminen toteutuu eri alueilla hieman eri tavoin, lähinnä tonttien ja rakennusten omistusrakenteesta riippuen. Kaupungin maanomistus ja ostarikiinteistöjen omistuksen saaminen yhden kehittämishaluisen omistajan käsiin antavat parhaan perustan alueiden uudistumiseen, mutta muutkin kehitysmallit ovat mahdollisia.

RIIHELÄ

Kaikki ostoskeskusalueen vanhat rakennukset eli käyttökiellossa ollut koulu sekä huonokuntoinen liikerakennus ja päiväkoti on purettu. Kaikki rakennukset olivat kaupungin omistuksessa, mikä ratkaisevasti helpotti päätöksentekoa. Liikerakennuksen vähemmistöomistajan osuuden kaupunki hankki itselleen purkuprosessin sujuvoittamiseksi.

Riihelä

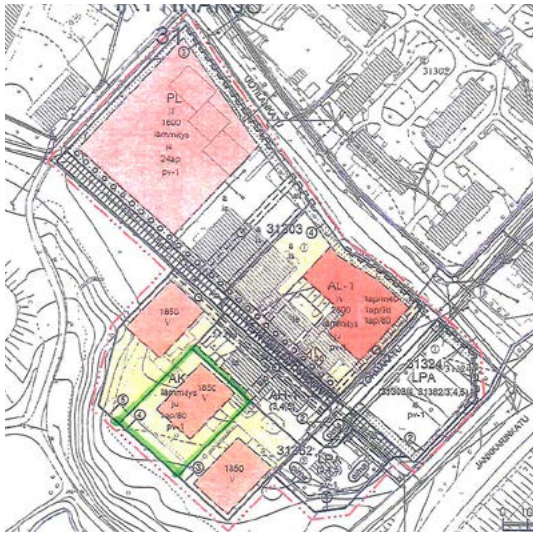

Metsäkangas

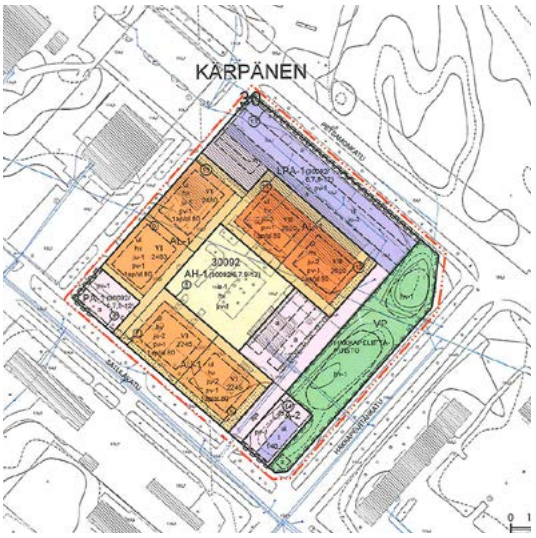

Uusi kaava on vahvistettu. Rakennusoikeutta on n. 10.000 km². Alueelle on kaavoitettu 3 kpl V-krs asuinkerrostaloa, reilun 2.000 km² asuin-liikerakennus sekä 1.600 km² päiväkoti, joka on jo valmistunut käyttöön.

Kerrostalokaava on valmisteltu yhteistyössä YIT:n kanssa, joka markkinoi tonteille As Oy -taloja. Yksi taloista, As Oy Lahden Lastu tulee Avain Asumisoikeus Oy:n omistukseen ja rakentaminen on jo käynnissä.

Asuin-liiketontille kaupunki etsii kiinnostunutta rakennuttajaa, erilaiset senioriasuntovaihtoehdot ovat olleet vahvasti esillä. Katutason liiketiloihin halutaan kipeästi takaisin alueen kaupalliset palvelut, esim. Siwa on halukas palaamaan Riihelään takaisin sopiviin vuokratiloihin.

Riihelän ostarialue on täten rakentumassa kokonaan uusiksi. Uusia asuntoja tulee n. 150 kpl ja uusia asukkaita aivan palvelujen ääreen noin 250 henkeä.

METSÄKANGAS

Rakennusliike NCC on hankkinut vanhat vajaakäyttöiset ostarikiinteistöt ja niiden tontit omistukseensa. Alueelle on laadittu kaksi asemakaavaa ja lisäksi Lahden Taloille täydennysrakentamiskaava sen hallitsemalle tontille aivan edellisten viereen.

Rakennusoikeutta on yhteensä 21.500 km², mikä mahdollistaa 270 uuden asunnon rakentamisen. Pienempi ostoskeskusrakennus on jo purettu ja isompi puretaan rakentamisen edetessä. Palvelut säilyvät aivan vieressä olevassa uudessa liikekiinteistössä ja lisäksi lähikaupalle ja ravintolalle on osoitettu uudet tilat rakentuvien asuintalojen yhteyteen.

Ensimmäinen 27 asunnon omistusasuntotalo on valmistunut ja seuraava on ennakkomarkkinoinnissa. Lisäksi NCC on käynyt neuvotteluja useiden vuokra-asuntosijoittajien ja asumisoikeusyhteisöjen kanssa. Suomen Vuokrakodit Oy:n omistukseen on jo valmistunut ARA:n takauslainalla rahoitettu vuokratalo. Lahden Talojen Suitsikatu 13 pihapiirissä muodostettavalle uudelle tontille rakennetaan vuosien 2015-2016 aikana 36 asunnon täydennysrakentamiskohde korkotukilainan turvin.

Vanha ostoskeskusalue uudistuu näin täysin. Palvelut säilyvät ja alueelle muuttaa jopa 500 uutta asukasta tuomaan uutta elinvoimaa.

TONTTILA

Ostarialueen eri puolille, aivan nykyisten säilyvien vanhojen ostarikiinteistöjen viereen on kaavoitettu uusia asuinkerrostaloja lähes 22.000 km2 eli n. 270 uutta asuntoa. Ostoskeskuksen kiinteistöjen kehittämiseen ei omistajilla ollut kiinnostusta eikä resursseja.

Osa tonteista on heti rakennusvalmiina ja tonttivarauksia on tehty, mutta markkinatilanteesta johtuen rakentaminen ei ole vielä käynnistynyt. Alue on lähes kokonaan kaupungin omistuksessa.

Suurin kokonaisuus on entisen Joutjärven koulun tontti, jolle tulee rakennusoikeutta n. 13.000 km2. Alueelle voi lisäksi rakentaa vanhusten asumiseen liittyviä toimintoja. Tämän koulun tontin vapautumisaikataulu on avoinna, sillä koulukiinteistöä käytetään edelleen sivistystoimialan tarvitsemana väistötilana. Seniorikorttelin rakentuminen myös Tonttilaan on vahvasti suunnitelmissa.

Alueelle tullee yhteensä noin 270 eri tyyppistä asuntoa ja 500 asukasta aivan säilyvän ostoskeskuksen palvelujen tuntumaan, sen olemassaoloa vahvistamaan.

Tonttila

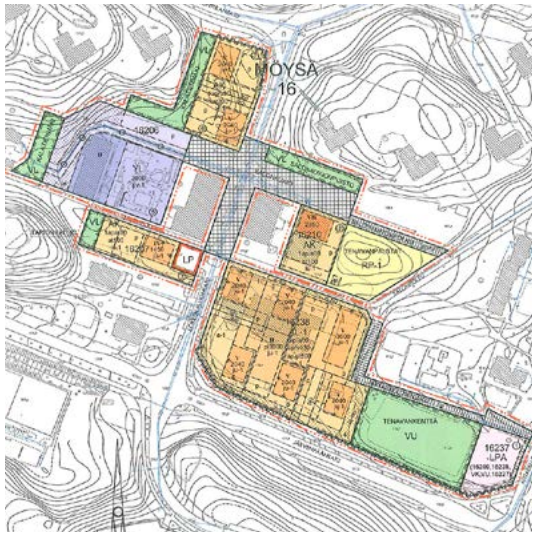

TÄYDENNYSRAKENTAMINEN LIIPOLAN ASUINALUEHANKKEESSA 2013-2015

Myös Liipolassa on tavoitteena täydennys- ja lisärakentaminen sekä alueen uudistuminen. Suurena haasteena on se, että kaupunki ei omista Liipolassa tonttimaata eikä lisärakentamiseen soveltuvaa maata ole muutoinkaan helposti löydettävissä.

Lisärakentaminen asunto-osakeyhtiöiden tonteille ei vaikuta realistiselta vaihtoehdolta Liipolan olosuhteissa. Paljon puhuttu taloudellinen yhtälö ei toteudu lähiöiden hintatasolla. Jotta taloyhtiö kiinnostuisi täydennysrakentamisesta omalle tontilleen esimerkiksi putkiremontin rahoituskeinona, tulisi sen hyötyä uuden talon rakentamisesta riittävästi. Lisäksi uudisrakennusprojektin tulee olla taloudellisesti kannattava myös kumppaniksi tarvittavan rakennusliikkeen tai sijoittajan kannalta ja myös kaupungin tulee kaavoitustyön toteuttajana saada oma osuutensa. Uudisrakennuksen hinta nousisi tällöin niin korkeaksi, että asunnoille ei löydy markkinoita. Tämä

huolimatta siitä, että myös Lahdessa on suunniteltu maankäyttösopimuskorvauksen alentamista täydennysrakentamisen edistämiseksi. Sen sijaan kaupungin keskustassa, jossa hintataso voi ylittää 4.000 €/m², on täydennysrakentamista toteutunutkin myös taloyhtiöiden tonteille.

Sen sijaan lisärakentaminen vuokrataloyhtiön tontille on huomattavasti yksinkertaisempaa ja myös päätöksenteko helpompaa. Vuokratalovaltaisessa Liipolassa tämä ei kuitenkaan ole ensisijainen tavoite.

Täydennysrakentamisen edistämiseksi kaupunki on kustannuksellaan teettänyt Liipolassa edellisten lähiöohjelmien tapaan konsultilla täydennysrakentamistarkastelun, jossa on hahmoteltu potentiaalisia täydennysrakentamisen paikkoja. Samassa yhteydessä kehittämisvaihtoehdoksi on tarjottu myös talojen purkamista. Liipolassa on useita aravarajoituksista vapautuneita vuokrataloja, jotka ovat tällä hetkellä sellaisten sijoittajien omistuksessa, joiden tulevaisuuden visiona ei ehkä ole kiinteistön kehittäminen peruskorjaamalla. Liipolan vuokratalojen käyttöaste on vähintään tyydyttävä, mutta yhtenä asuntotarjonnan monipuolistamisen vaihtoehtona voisi olla myös vuokratalon purkaminen ja uuden omistus-, asumisoikeus- tai senioritalon rakentaminen. Näitä ideoita on esitelty asukkaille eri asuinalueohjelman tapahtumissa, mutta todellista vastakaikua ajatus ei ole saanut eikä syventävään tarkasteluun taloyhtiöiden kanssa ole päästy etenemään.

Asuinalueohjelmassa on keskitytty ostarialueelle, jonka viereen on kesällä 2015 valmistunut myös Liipolan uusi ja uljas monitoimitalo Onni. Toinen vanhoista ostarirakennuksista on huonokuntoinen ja osin vajaakäytössä. Asuinalueohjelman aikainen asukastupa Toimela sijaitsi juuri tässä rakennuksessa, joka jäänee jälleen tyhjäksi ohjelman päätyttyä v. 2015 lopussa.

Molemmat tämän ostarin osan omistajat ovat kiinnostuneita purkamisvaihtoehdosta. Kaupunki on teettänyt ostarin uudistamiseksi kaavaluonnoksia, jossa paikalle on hahmoteltu seniori- ja palveluasuntoja sekä liiketilaa yhteensä n. 8.000 km² ja lähes 100 asuntoa. Suunnitelmia esiteltiin omistajille ja rakennusliikkeiden edustajille huhtikuussa 2015 ja lisäksi toinen omistaja on ollut asiassa erittäin aktiivinen myös kiinteistöinvestorien suuntaan. Mahdollisen rakentamisen käynnistyminen ja aikataulu ovat nyt

Klikkaa ja lue lisää:
Liipolan täydennysrakentamisluonnos | Kari Lindström (pdf)

Klikkaa ja lue lisää:
Kaavaillustraatio, Liipolan ostari (pdf)

kiinteistön omistajien käsissä. Välitöntä kiinnostusta rakentamiseen tuskin löytyy tässä asuntomarkkinatilanteessa. Harmillinen sattuma oli lisäksi se, että vanhusten palveluasuntojen voimakas ja kaupungin kilpailutuksen tuloksena erittäin lyhyellä varautumisajalla toteutunut lisärakentaminen Lahdessa ajoittui juuri vuoteen 2015, jolloin Liipolan ostarialue ei vielä ollut kaavallisesti toteutuskelpoinen.

Muutoin erinomaisesti toimiva yhteistyö kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan sekä maankäytön välillä ei tässä uudessa tilanteessa toiminut yhtä hyvin kuin kaupungin oman palveluasumisen suunnittelu. Tulevien rakennushankkeiden tarve ennakoidaan tarpeeksi aikaisin, jotta soveltuvat tontit ehditään etsiä ja kaavoittaa ja kumppaniksi mukaan tulee myös kiinteistön rakennuttaja ja tuleva omistaja, joka kaupungin strategisten linjausten mukaisesti on useimmiten Lahden Talot Oy -konserni. Tällä kertaa vanhusten palveluasumisen järjestämisen kilpailutus houkutteli mukaan yllättävän paljon sellaisia valtakunnallisia alan toimijoita, joilla ei ollut Lahdessa olemassa olevia tiloja. Kovan rakentamiskiireen seurauksena uusia palvelutalotontteja ei ehditty kaavoittaa suunnitelluiksi seniorikortteleiksi eri puolille kaupunkia, vaan rakentaminen toteutuu niille muutamille, osin syrjäisille tonteille, joita kaupungin maankäytöllä oli juuri sillä hetkellä palveluasumiseen tarjota.

Vahvimpana vaihtoehtona kaupungin näkökulmasta on edellä mainitusta huolimatta edelleen ns. seniorikorttelin rakentaminen myös Liipolan keskustaan. Erityyppisille hissillisille ja muutoinkin esteettömille senioriasunnoille on jatkuvaa lisätarvetta ja Liipola on ikärakenteensakin puolesta tarkoitukseen mainiosti soveltuva alue. Tähän liittyen myös Lahden Talot harkitsee senioreille soveltuvaa täydennysrakentamista ostarin vieressä olevalle tontilleen.

Lisärakentaminen ei onneksi ole jäänyt Liipolassakaan pelkäksi haaveeksi, vaan uuden monitoimitalon lisäksi rakenteilla on myös kaksi asuinrakennusta.

TA-Asumisoikeus Oy on saanut ARA-lainapäätöksen ja 70 asumisoikeusasunnon rakennuttaminen on hyvässä vauhdissa. YIT:n omistama ja

Linkki:
Kaava | asumisoikeusasunnot Lehtokatu, Liipola (pdf)

Klikkaa ja lue lisää:
Liipolan kartta ja uudistukset (pdf)

kehittämä, Liipolan ainoa vapaa kaavoitettu tontti sijaitsee aivan Launeen laajan market-alueen tuntumassa. Tontilta on purettu siellä aiemmin olleet vuokrarivitalot ja tilalle on tehty tehokkaampi kerrostalokaava. Erinomainen esteetön asumisvaihtoehto myös Liipolan ikäihmisille, joista valtaosa haluaisi tutkimusten mukaan jatkaa asumistaan tutussa asuinympäristössä mahdollisimman pitkään.

Ympäristön kohentaminen kaupungin toimesta, kunnallistekniikka, vihertoimi, ARA:n avustukset, myös asuinalueohjelman rahoitus, asukastapahtumat, parannukset asukkaiden toiveiden mukaan, tarjottu myös esteettömyyskartoituksia taloyhtiöille sekä maksuttomia oman piha-alueen parantamissuunnitelmia.

MAHDOLLISIMMAN PITKÄÄN OMASSA KODISSA - LIIPOLASSA KARTOITETTIIN JA PARANNETTIIN IKÄÄNTYNEIDEN ASUINOLOJA

Ikääntyneille ihmisille halutaan tarjota mahdollisuus asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Omassa kodissa asumista edistetään Ympäristöministeriön ja Lahden kaupungin, osin asuinalueohjelman avustuksen turvin, rahoittamassa sekä Lahden ammattikorkeakoulun koordinoimassa kehittämishankkeessa, jonka tavoitteena on myös ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja kotitapaturmia. Hankkeessa kehitetään toimintamalli ikääntyneiden asuntojen korjaustarpeiden arvioimiseksi ja korjausten käynnistämiseksi moniammatillisesti kunnan eri toimialojen ja järjestöjen yhteistyönä.

Myös tämä kehittämishanke tukee asuinalueohjelman tavoitteiden saavuttamista. Samalla se on yksi esimerkki Lahdessa hyväksi havaitusta yhteistyömallista, jossa eri kehittämishankkeita ja tarjolla olevaa rahoitusta käytetään hyödyksi ja yhdistetään voimavaroja kaupungin keskeisten strategisten tavoitteiden esim. syrjäytymisen ehkäisemisen ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisen saavuttamiseksi.

Poikkihallinnollista toimintamallia kokeillaan Lahdessa Liipolan alueella. Mallin rakentamisessa ovat mukana Lahden kaupungin Sosiaali- ja terveystoimiala sekä Tekninen ja ympäristötoimiala, Vanhustyön keskusliiton korjausneuvoja, Liipolan asuinalueohjelman edustaja ja Lahden ammattikorkeakoulu. Uudenlaista näkökulmaa kehittämiselle tuo eri toimialojen sekä julkisen sektorin ja järjestöjen yhteistyö toimintamallin luomisessa. Toimintamallin mukaisia asuinolojen kartoituskäyntejä tehdään kotipalvelun piiriin kuulumattomille 80 vuotta täyttäneille henkilöille. Kartoituskäynnin suorittavat Lahden kaupungin Ikäihmisten neuvonta- ja palvelupiste Siirin asiakasohjaajat. Tarkoituksena on ennakoida toimintakyvyssä tapahtuvia muutoksia, jotta asuinolot mahdollistavat mielekkään kotona asumisen tulevaisuudessakin. Akuuttia tarvetta korjaus- tai muutostöille ei siis tarvitse olla. Lahden ammattikorkeakoulu koordinoi toimintamallin rakentamista ja pilotointia ja toimintamallin kuvaus valmistuu vuoden loppuun mennessä.

Asuinolojen kartoitus käsittää asunnon esteettömyyden sekä turvallisuuden tarkastelun sekä ikääntyneen ihmisen omat kokemukset asunnon toimivuudesta. Kartoituksessa esille nousevat korjaus- tai muutostarpeet ohjataan, ikääntyneen ihmisen niin halutessa, korjaus- tai muutostyöt käynnistävälle ja hoitavalle taholle. Muutostöiden rahoitukseen on valmiita tuki- ja rahoitusmalleja, jotka esitellään tapauskohtaisesti. Käynnin ja siihen liittyvien jatkotoimenpiteiden tarkoituksena on mahdollistaa omassa kodissa asuminen mahdollisimman pitkään. Kartoituskäynti on ikääntyneelle ihmiselle maksuton.

Hankkeessa kehitettävä malli on tarkoitus levittää kansallisesti ympäri Suomen. Sari Hosionaho ympäristöministeriöstä toteaa, että kunnissa tarvitaan selkeitä ja käytännönläheisiä toimintamalleja ikääntyneiden asuntojen korjaustarpeen arvioimiseksi ja asuinolojen parantamiseksi. Hosionaho jatkaa, että paremmat asuinolot voivat osaltaan siirtää kalliimpaan laitoshoitoon tai palveluasumiseen siirtymistä huomattavasti.

LISÄTIETOJA

Projektipäällikkö
Sanna Hakala
LAMK
puh. 044 023 0785
sanna.hakala@lamk.fi

Klikkaa ja lue lisää:
facebook.com/omassakodissa

Fyysisen ympäristön kohentaminen

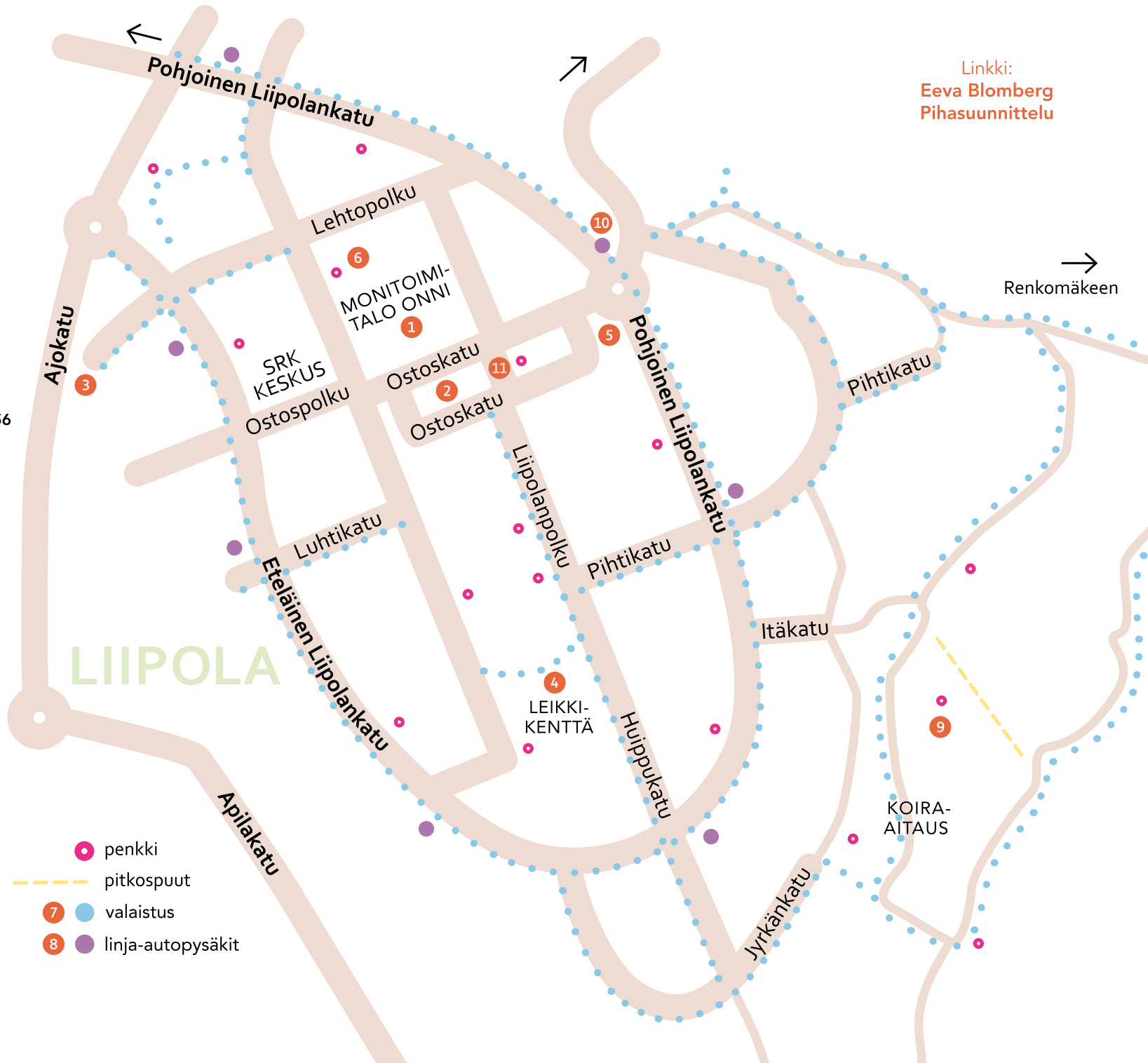

Viherympäristöjen ja liikunnan positiivinen merkitys on tutkimuksissa kiistaton. Liipolassa on helppo yhdistää molemmat - hankkeen aikana jaettiin tietoa liikuntaan ja ympäristöön liittyen. Aran avustusten voimin saatiin Liipolaan paljon uudistuksia.

Pihakonsultti Eeva Blomberg kiersi asuinaluehankkeen tarjoamilla neuvontakäynneillä halukkaissa taloyhtiöissä antamassa vinkkejä kasvien valintoihin ja hoitoon, valaistukseen ja esteettömyyteen. Omille parvekkeille vinkkejä sai Toimelasta harjoittelijan järjestämältä parvekepuutarhakurssilta.

Liipolan metsäalueille tehtiin harvennus-, hoito-, ja siistimishakkuita. Kirjanpainajakuoriaiset olivat tuhonneet alueelta paljon kuusia, joten paikoin hakkuut olivat melko runsaita.

Penkkejä lisättiin Liipolaan katujen ja ulkoilureittien varrelle asukkaiden toiveiden mukaan yhteensä 15 kappaletta.

1

Monitoimitalo Onni valmistui kesällä 2015. Talossa toimii koulu, päiväkoti, kirjasto, hammashoitola, oppilashuolto ja lisäksi yhteyskäyttötiloja on mahdollisuus varata asukas- ja harrastustoimintaan.

2

Ostarin toisen osan tilalle on selvitetty asuinrakentamisen mahdollisuuksia kaavoituksen kautta. Samoin koko Liipolaan on tehty täydennyskaavoitusluonnos.

3

TA-Asumisoikeus Oy on aloittanut 2015 kesällä 70 asumisoikeusasunnon rakennuttamisen YIT:n omistamalle tontille Lehtokadulle.

4

Liipolanmäen leikkipuisto uudistettiin kokonaan. Vanhojen leikkivälineiden paikkoja muutettiin loogisemmiksi ja uusia lisättiin; erityisesti trampoliinit saivat lapsilta innostuneet vastaanoton. Aikuisille asennettiin kuntoiluvälineitä ja ikääntyneillekin omansa. Istutettujen omenapuiden ja marjapensaiden satoa odotetaan innolla.
Kohteeseen saatiin asuinalueohjelman kautta Aran investointiavustusta.

5

Ostoskadun alkupäähän asennettiin liikuntavälineitä aikuisille: penkki polkulaitteella, tasapaino- ja kiertolaudat. Erityisesti penkillä istuen käytettävä polkulaite on saanut suuren suosion: se koetaan helpoksi käyttää, joten siinä kehtaa urheilla myös näkyvällä paikalla.

6

Monitoimitalo Onnin piha-alueen välittömään yhteyteen suunniteltiin monikäyttöinen, puistomainen vapaa-ajanviettopaikka kaikenikäisille. Toteutus pohjatöiden osalta alkoi syksyllä 2015 ja jatkuu välineiden asennuksilla ja istutuksilla vuoden 2016 puolella.

7

Liipolan katujen ja ulkoilupolkujen valaistuksen uusinta alkoi 2015 ja valmistuu 2016.

8

Linja-autopysäkkien katokset uusittiin.

9

Laavua kunnostettiin moneen otteeseen hankkeen aikana. Laavulle johtavalle polulle lisättiin kaide, vanhat rikkinäiset kalusteet vietiin pois ja hankittiin tilalle uusia. Liipolan lähiöseuran laavunhoitajat pitivät laavun aluetta siistinä ja maalasivat laavun sekä kalusteet. Laavun ympäristöön Inspis-hankkeen nuoret tekivät lapsille peikkometsäkyltteja. Nuotiopaikan ympärille tuotiin uutta hiekkaa ja polttopuita retkeilijöiden makkaranpaistotarpeisiin. Vapaaehtoinen asukas maalasi lasten ja aikuistenkin iloksi eläinhahmoja kiviin: kiviä oli noin 20 ja ne sijoiteltiin kulkureiteille laavun ympäristöön ja Liipolan mäen leikkipuistoon. Idea maalatuista kivistä lähti Asuinalue lapsiperheiden kokemana -tutkimuksen tuloksista, joissa eräs lapsi oli kuvannut suosikkipaikakseen "mörkökiven" (sammalen peittämän ison kiven). Ulkoilureiteille kahteen otteeseen lisättiin pitkospuita ja kuntopolun varteen lisättiin kymmenen penkkiä.

10

DNA:n omistama keskitinrakennus maalattiin Pohjoisen Liipolankadun ja Isomäenkadun kulmassa. Maalauksella peitettiin ennen graffitien peittämä rakennus joka puolelta. Ideana oli tehdä maalauksesta runsas ja paljon yksityiskohtia sisältävä, jotta sitä arvostettaisiin eikä graffiteja maalattaisi sen päälle. Tekniikkana pensselimaalauksen seassa on myös graffitityyliä. Kirjavaan taustaan ei ainakaan ensimmäisen puolen vuoden aikana ilmestynyt graffiteja. Inspis-hankkeen nuoret maalasivat lisäksi useita sähkökaappeja ympäri Liipolaa.

11

Ostarialueen aukiolle tuotiin lisää penkkejä, jotta niitä riittäisi kaikille halukkaille. Istutuksia siistittiin, roskiksia lisättiin, istutuslaatikoita ja penkkejä maalattiin yhteistyössä alueen nuorten kanssa.

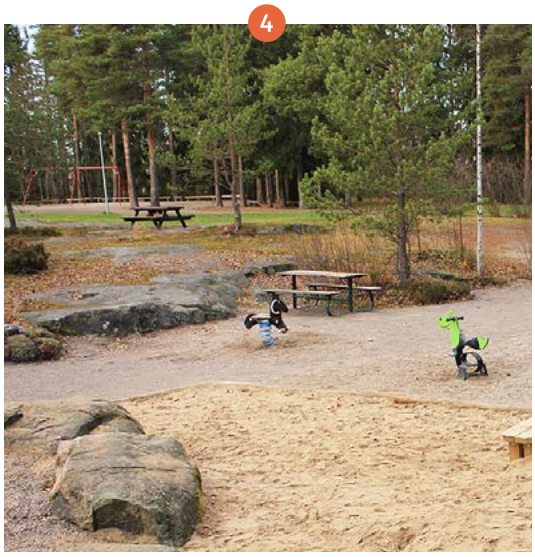
4

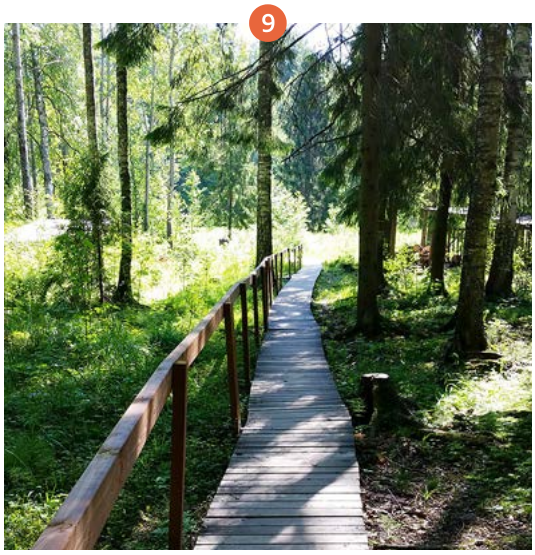
9

10

5

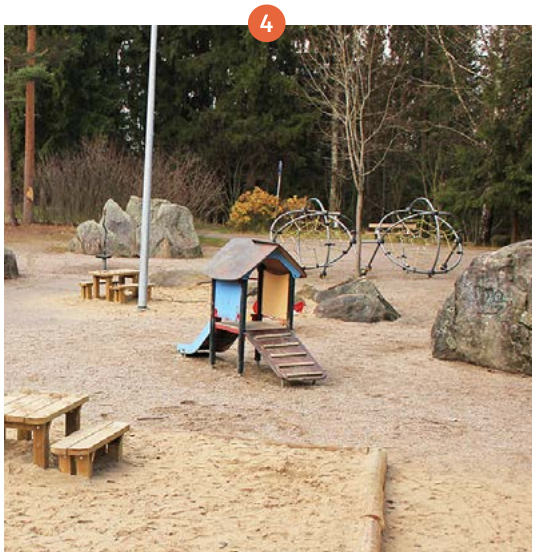
4

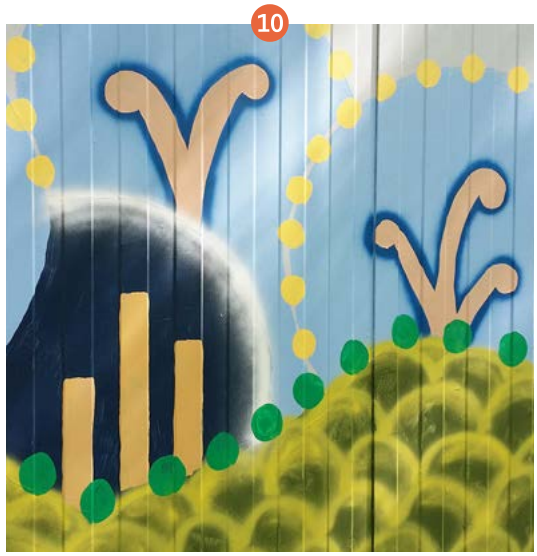
10

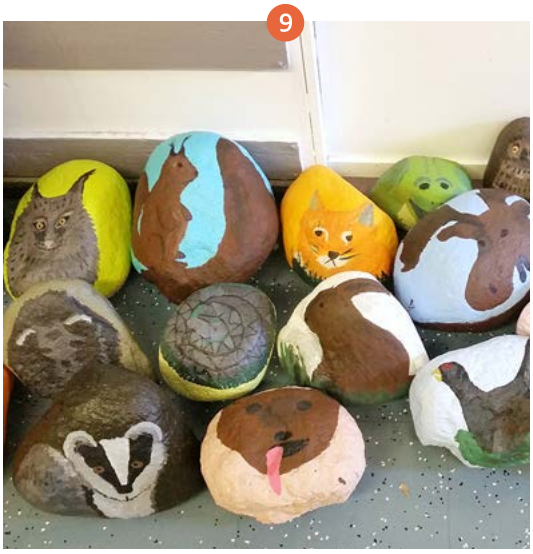
9

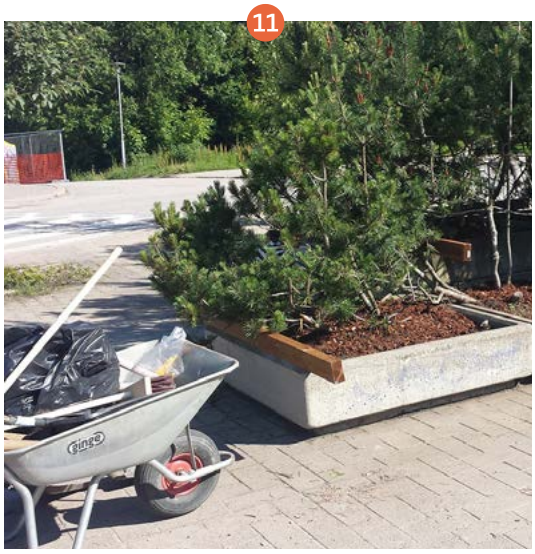
11

9

ASKELMERKKEJÄ ONNISTUNEESEEN KEHITTÄMISHANKKEESEEN

Liipolan asuinaluehanke on ollut paljon enemmän kuin perinteinen lähiöhanke. Yhteisen sateenvarjon alle onnistuttiin verkostoimaan monenlaista toimintaa, useita eri toimijoita ja luomaan myös uudenlaisia toimintamuotoja, jotka jäävät elämään myös hankkeen päättymisen jälkeen.
Tässä joitain esimerkkejä onnistumisen edellytyksistä ja hyvistä tuloksista.

- Ympäristöministeriön hankeohjeistus oli onnistunut ja riittävän kunnianhimoinen, haettiin poikkihallinnollisia toimia asuinalueiden eriytymisen ehkäisemiseksi.
- Asuinalueohjelman tavoitteet tukivat hyvin eräitä keskeisiä Lahden kaupungin strategisia tavoitteita, jolloin asuinaluehanke ei jäänyt irralliseksi määräaikaiseksi projektiksi.
- Asuinaluehankkeen kehitysvaiheeseen löydettiin mukaan oikeat henkilöt ja yhteistyökumppanit, jolloin hankekokonaisuuteen saatiin riittävästi kattavuutta ja vaikuttavuutta (Vesa Ijäs, Lahden Seudun kehitys LADEC, Lassi Kilponen, Lahden kaupunki).
- Lahden kaupungin yleiskaava on toiminut yllättävän vahvasti punaisena lankana asuinaluehankkeen eri toimenpiteissä; palveluverkkotyö, täydennysrakentaminen, lapsiystävällisyys jne.
- Yleiskaavan toteuttamisohjelma toimii samalla Lahden maa- ja asuntopoliittisena ohjelmana, joka sisältää mm. täydennysrakentamisen ja asuinalueiden kehittämisen linjaukset.
- Esteetöntä asumista pyrittiin edistämään Liipolassa kytkemällä Lahden hissiprojektin resursseja ja yhteistyössä Ympäristöministeriön ja Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman kanssa toteutettu "Omassa kodissa mahdollisimman pitkään" -kehittämishanke otettiin mukaan hankekokonaisuuteen.
- OKM:n rahoittama Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke käynnistyi myös v. 2013 ja sen tavoitteeksi määritelty lasten, nuorten ja lapsiperheiden syrjäytymisen ehkäiseminen osui mainiosti yhteen asuinalueohjelman tavoitteiden kanssa, hankkeet tukivat ja vahvistivat toisiaan.
- Liipolan hankkeiden yhteiseen ohjausryhmään saatiin mukaan Koulutuksellinen tasa-arvo -hankkeen lisäksi Helsingin Yliopiston Liipolan lapsiin ja ikäihmisiin kohdistuneet tutkimushankkeet.
- Liipolan uuden monitoimitalon rakentaminen osui juuri samaan ajanjaksoon asuinaluehankkeen kanssa ja tarjosi hyvän alustan asukas- ja harrastustoiminnan aktivoimiselle, samassa yhteydessä pystyttiin panostamaan myös puistojen ja muun asuinympäristön parantamiseen kiinteässä yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa.
- Kaupungin eri toimialojen keskinäinen yhteistyö on tiivistynyt yleiskaavayhteistyön ohella esim. alueellisten hyvinvointiryhmien perustamisen kautta.
- Maahanmuuttajien kotouttaminen on asuinalueohjelman aikana noussut vielä entistäkin huomattavasti keskeisemmäksi haasteeksi turvapaikanhakijoiden määrän räjähdysmäisen kasvun myötä. Liipolaa tarkastelevat tutkimushankkeet antavat arvokkaita vinkkejä onnistuneeseen kotouttamiseen esim. koulunkäynnin ja asuinpaikan valinnan osalta.

Lisätietoja Liipolan asuinaluehankkeesta:

Ari Juhanila | asuntoasiainpäällikkö, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, maankäyttö
ari.juhanila@lahti.fi, puh. 050 559 4061

Theodora Rissanen | kaavoitusarkkitehti, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, maankäyttö
theodora.rissanen@lahti.fi, p.050 3878717

Linkki:
www.lahtiuudistuu.fi/liipola

Klikkaa ja lue lisää:
Monitoimitalo-hankesuunnitelma

KOULUTUKSELLINEN TASA-ARVO -HANKE

KOULUTUKSELLISTA TASA-ARVOA EDISTÄMÄSSÄ LIIPOLASSA

MINNA TUOMINEN | projektipäällikkö, Lahden kaupunki

Johdanto

Syksyllä 2013 käynnistyi Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana Sivistystoimialan perusopetuspalveluissa kehittämishanke Koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpiteisiin. Ministeriön ohjeiden mukaisesti rahoitusta tuli kohdentaa asuinalueille, joiden sosioekonomiset taustatekijät olivat heikompia suhteessa valtakunnallisiin indikaattoreihin. Näiden indikaattoreiden (työttömyysaste, peruskoulun suorittaneiden 30-52 -vuotiaiden määrä ja maahanmuuttajien määrä) perusteella Lahdessa yhdeksi hankkeen toiminta-alueeksi valikoitui Liipola.

Koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen -hankkeen toimilla kehitettiin lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden palvelukokonaisuutta hyvinvointia, osallisuutta ja syrjäytymisen ehkäisyä edistäväksi. Hankkeessa edistettiin uusien toimintamallien käyttöönottoa erityisesti ennaltaehkäisevän oppilashuoltotyön, koulunuorisotyön ja perheiden kanssa tehtävän työn avulla sekä tuettiin maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten hyvää oppimista. Liipolan lisäksi rahoitusta kohdennettiin hankkeen alkuvaiheessa myös Kärpäsen ja Mukkulan kouluihin sekä keskustan alueella Tiirismaan ja Harjun kouluihin. Vuonna 2014 hankkeen toimet laajennettiin koskemaan myös Möysän, Kivimaan ja Salinkallion kouluja.

Lahden kaupungin syrjäytymistyöryhmän väliraportissa (2012) syrjäytyminen määritellään yksilön tasolla usealla elämänalueella tapahtuneen hyvinvoinnin puutteiden kasaantumisen seurauksiksi. Keskeisiä hyvinvoinnin ongelmia ovat taloudelliset ongelmat, haasteelliset asuinympäristöt, työttömyys, alhainen koulutustaso, terveysongelmat ja yksinäisyys. Lahdessa väestön koulutus- ja tulotaso ovat alhaisempia kuin maassa keskimäärin, työttömyysaste on korkea ja yksin asuvia ja yksinhuoltajia on vertailukuntiin

nähden runsaasti. Lahden työttömyysprosentti oli vuoden 2014 syyskuussa 17,4 %, kun se koko maassa oli 8,2 %.

Lisäksi joillain asuinalueilla on nähtävissä runsaasti ylisukupolvista huono-osaisuuden periytymistä. Haasteena on myös vanhemmuuden kasautuneet ongelmat: lasten hyvinvoinnista ja koulunkäynnistä tai harrastuksista ei jakseta tai osata huolehtia. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta on oleellisen tärkeää, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja hyväksytyksi kehitysyhteisöissään (perhe, päiväkoti/koulu, harrastukset) omana itsenään ja voi tuntea kuuluvansa ryhmään.

Tasa-arvoisella ja monipuolisella opetuksella lapsia ja oppilaita ohjataan elinikäiseen kasvuun ja oppimiseen. Toiminnassa painotetaan arjen pedagogiikan vahvistamista, henkilöstön työotteen kehittämistä, moniammatillista yhteistyötä ja oppimisympäristön muokkaamista lasten tarpeita vastaavaksi. Erityisesti huomioidaan ennaltaehkäisevät toimintatavat syrjäytymiskehityksen estämiseksi sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten palveluissa. Varhainen ja riittävä tuki auttaa lasten kasvua ja kehitystä ja ehkäisee syrjäytymistä. *(Lahden kaupungin syrjäytymistyöryhmän väliraportti 2012).*

Lahden kaupungin strategia ulottuu vuoteen 2025. Keskeisessä asemassa strategiassa on lapsiystävällinen kaupunkikehitys. Huomiota kiinnitetään erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kasautumisen ehkäisemiseen sekä yhteisöllisyyden ja suvaitsevaisuuden tukemiseen. Vuosina 2009-2011 voimaan tulleet perusopetuslain, nuorisolain ja lastensuojelulain muutokset ja uudistukset korostavat ehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkitystä sekä lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivien tahojen yhteistyön ja tiedonkulun tärkeyttä.

Tavoitteet ja kehittämisen painopistealueet

KOULUTUKSELLISEN TASA-ARVON EDISTÄMINEN -KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET:

1. Tiivistää ja vakiinnuttaa varhaiskasvatuspalveluiden, perusopetuspalveluiden ja nuorisopalveluiden yhteistyötä muun muassa koulupolun nivelvaiheissa sekä oppilashuoltotyön ja koulunuorisotyön kehittämisen alueilla. Lisäksi tavoitteena on ennakoida ja tunnistaa tukea tarvitsevien lasten haasteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa koulupolun alkuvaiheessa.

2. Lasten ja lapsiperheiden tarvitsema tuki hyvinvoinnille yhteistyössä Sosiaali- ja terveystoimialan kanssa (kokonaisvaltainen ja kohdennettu tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa)

3. ”Koko kaupunki oppimisympäristönä” ajattelu; asuinalueen ja toimijoiden välinen tiivistynyt yhteistyö - osallisuus lähiympäristössä. Lasten ja nuorten toiminnassa erityisenä huomioitavana näkökulmana ovat maahanmuuttajataustaiset perheet ja varhaisnuorisotyö (2.-5. -luokkalaiset).

4. Hankekoulujen toimintakulttuurin ja osaamisen uudistumisen tukeminen. Liipolassa käynnistyneen uuden monitoimitalon suunnittelun tukeminen, jossa alueen tarpeet, osallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeisinä teemoina.

5. Vahvistaa ja kehittää uusia yhteistyön malleja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa sekä koulun ja kodin yhteistyönä. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuvat kasvatuskumppanuus ja yhteisöllisyys päiväkodin, koulun ja kodin kesken.

6. Vahvistaa henkilöstön osaamista ja hyvinvointia panostamalla oman osaamisen kehittämiseen.

7. Riittävä henkilöstöresurssi oppilaiden tuen tarpeen mukaisesti on keskeinen syrjäytymiskehitykseen vaikuttava tekijä.

Liipolassa toteutettavat toimenpiteet olivat osa Teknisen ja ympäristötoimialan, Sosiaali- ja terveystoimialan sekä Ladecin (Lahden Seudun Kehitys Oy) yhteistä asuinalueen kehittämishanketta ”Koko Liipola oppimisympäristönä”. Hanke keskittyy toimissaan Liipolan asuinalueen kehittämiseen, uuden monitoimitalon lähiympäristön uudistamiseen sekä asukastila Toimelan ylläpitämiseen. Toimela avautui syyskuussa 2013 ja se on toiminut erityisesti pienten koululaisten kokoontumispaikkana koulun jälkeen. Monitoimitalo Onnin valmistuttua syksyllä 2015 osa Toimelan toiminnasta siirtyi uuteen monitoimitaloon.

Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalveluissa (ent. Palmenia) 1.8.2013 käynnistynyt tutkimushanke ”Asuinalue lapsiperheiden kokemana - hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä” tarkastelee lapsiperheiden hyvinvointia Liipolassa ja keskustan alueella. Tutkimushankkeessa tuotetaan monin eri tavoin tietoa palvelemaan Lahden kaupungin poikkihallinnollista yhteistyötä. Tavoitteena on kehittää toimintamalli lapsiperheiden, nuorten ja lasten syrjäytymisen ehkäisyn tukemiseksi.

Taulukossa 1 on esitetty koulutuksellisen tasa-arvon ja hyvinvoinnin edistämisen aihealueita, kuviossa 1 konkreettisia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ja kuviossa 2 henkilöstön osaamisen kehittämisen ja vahvistamisen keinoja. (Suunnitelma Koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpiteisiin 2015-2016).

Taulukko 1.
Koulutuksellisen tasa-arvon ja hyvinvoinnin edistämisen aihealueet Lahden kaupungissa.

Yhteisöllinen oppilashuolto esi- ja perusopetuksessa	Nuorisotyön menetelmät koulussa	Moniammatilliset yhteistyön mallit ja verkostot	Oppilashuollon ja koulunuorisotyön rajapinnat	Lasten ja nuorten alueellisten hyvinvointiryhmien työn tukeminen	Ryhmän hallinta ja ryhmäpedagogiset taidot	Kodin ja koulun välinen yhteistyö
Kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tukeminen	Syrjäytymisen ehkäisy	Oppimisen tuki	Pedagogisen osaamisen kehittäminen	Nepsyosaamisen vahvistaminen	Monikulttuurinen toiminta, maahanmuuttajien tukeminen	Kulttuuritietoisuuden kasvattaminen
Koulupoissaoloihin puuttuminen; mallin vakiinnuttaminen	Yhteistyö koulun vanhempainyhdistysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa	Koulu-järjestöyhteistyö, esim. järjestöjen hyödyntäminen projektitöissä	Osallisuuden ja vaikuttamisen edistäminen	Tutkimus- ja kehittämistyö (yhteistyö mm. HY:n Koulutus- ja kehittämispalveluiden, Nuorisotutkimusverkoston ja Lahden yliopistokampuksen toimijoiden kanssa)		

Kuvio 1.
Lapsille, nuorille ja perheille suunnatut konkreettiset toimenpiteet

Kuvio 2.
Henkilöstön osaamisen kehittämisen toimenpiteet (suunnitelma Koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpiteisiin 2015-2016).

Koulutuksellinen tasa-arvo -hanke Liipolassa

Koulutuksellisen tasa-arvon rahoitusta kohdennettiin Liipolassa muun muassa oppilashuoltotyön kehittämiseen, maahanmuuttajataustaisten lasten koulunkäynnin tukemiseen, erityisen tuen oppilaiden oppimista tukevaan toimintaan sekä Icehearts -toiminnan vahvistamiseen.

Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädäntöuudistus astui voimaan 1.8.2014. Koulukuraattorin työrooli muuttui korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön ja yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön. Kuraattorin tehtävänä on perustyön lisäksi ollut kehittää uusia työmuotoja. Lisäksi kuraattori on pitänyt muun muassa erilaisia vertais- ja vanhempaintukiryhmiä sekä oppitunteja elämänhallintaan ja työrauhaan liittyen sekä toteuttanut ryhmäyttämisiä ja luokkien yhteisöllisen työn konsultointia. Osana kehittämistyötä aloitettiin myös esiopetuksen oppilashuoltotyön mallintaminen syksyllä 2013. Tavoitteena oli löytää mallit ja tavat toteuttaa esiopetuksen oppilashuoltoa. Pilottina toimivat Liipolan ja Möysän esikoulut.

Maahanmuuttajataustaisten esikoululaisten ja päivähoitoikäisten lasten vanhemmille käynnistyi syksyllä 2014 Monikulttuurisuus kahvila -toiminta Liipolassa ja keskustan alueella. Kahvilassa keskusteltiin mm. monikielisyydestä, äidinkielen merkityksestä ja suomen kielen oppimisesta. Lukuvuoden aikana järjestettiin myös esikoulu- ja kouluinfoja esiopetukseen ja perusopetukseen siirtyvien lasten vanhemmille. Koulussa maahanmuuttajalasten oppimista tuettiin muun muassa hankkimalla käyttöön erilaisia pelejä ja materiaaleja.

Lukuvuoden 2014 alussa ryhdyttiin Liipolassa kehittämään oppimista ja koulunkäyntiä tukevaa toimintaa vaativille erityisen tuen oppilaille, joilla oli suuria pulmia omassa toiminnanohjauksessa, tunne-elämänhallinnassa tai sosiaalisissa taidoissa toimia ryhmässä. Kehittämistyöhön rekrytoitiin erityisopettaja lukuvuodeksi 2014-2015. Lähtökohtana oli tukea kunkin oppilaan koulunkäyntiä ja osallistumista kouluyhteisössä tapahtuvaan toimintaan sekä mahdollistaa psyykkinen vointi huomioon ottaen toimiminen pienryhmämuotoisessa opetuksessa. Olennaista kehittämistyössä oli löytää

toimivat työtavat ja pedagogiset menetelmät vaativien erityisen tuen oppilaiden koulunkäynnin tukemiseen.

Lahden kaupungissa on alettu toteuttaa systemaattisesti Iceheartsin ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön mallia, jonka avulla ehkäistään syrjäytymistä, edistetään lasten sosiaalisia taitoja, tuodaan syrjäytymisvaarassa oleville lapsille pitkäkestoinen ja turvallinen aikuisen läsnäolo sekä edistetään kokonaisvaltaista hyvinvointia. Mallia toteutetaan kaupungissa poikkihallinnollisesti yhdessä sosiaali- ja terveys- sekä sivistystoimialojen ammattilaisten kanssa. Yhteistyön tavoitteena on tukea kunnan peruspalveluja ja hankkia osittain vaihtoehtoinen malli tukemaan syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria. Icehearts-toimintaa tuettiin resursoimalla ohjaaja yhdelle ryhmälle Liipolassa.

Koulutuksellisen tasa-arvo -hankkeen toimet on dokumentoitu **Lahden opetusverkko Peda.net:iin**.

Hanke jatkaa toimintaansa vielä lukuvuoden 2016-2017.

LÄHTEET

Ice Hearts -toiminta
http://www.icehearts.fi/

Lahden kaupungin strategia 2025
http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/FCDA267837801751C2256F97002232D0

Lahden kaupungin syrjäytymistyöryhmän raportti 2012

Raportti Koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpiteistä 2013-2014
Lahden kaupunki 30.1.2015

Suunnitelma Koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpiteisiin 2015-2016

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287

ASUKKAIDEN SUBJEKTIIVISET HYVINVOINTIKOKEMUKSET JA HYVINVOINTIPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

JAANA POIKOLAINEN | yliopistotutkija, Helsingin yliopisto
KATI HONKANEN | suunnittelija, Helsingin yliopisto

Tiivistelmä

Asuinalue lapsiperheiden jäsenten ja nuorten aikuisten kokemana -tutkimuksen väljänä kehyksenä toimi dynaaminen ekologinen malli, jonka mukaan kasvuympäristöön liittyvillä tekijöillä on tärkeä merkitys lasten ja nuorten kasvuprosessissa. Myös aikuisten hyvinvointiin asuinalueilla on merkitystä. Tutkimuksessa käytettiin pääasiassa laadullisia menetelmiä, sillä mikrotutkimuksissa voidaan huomioida paikalliset kontekstit ja niiden mahdollinen merkitys kokemuksiin. Subjektiivisten asuinaluekokemusten kartoittamisen on todettu olevan relevantti tapa hankkia tietoa asukkaiden näkemyksistä asuinalueestaan ja sen merkityksestä hyvinvoinnille. Lahden alueen asuinalueista kohteena olivat erityisesti Liipolan lähiö ja vertailualueina keskusta sekä kaupungin kehysalueita. Tutkimuksen kohderyhmiä ovat lapset, nuoret, nuoret aikuiset ja lapsiperheiden vanhemmat. Asuinaluekokemuksista ja hyvinvoinnista kerrytettiin tietoa lapsilta, nuorilta ja lapsiperheiden vanhemmilta muun muassa teema- ja valokuvahaastatteluilla sekä kyselyllä. Aikuisten kanssa keskusteltiin myös heidän palvelukokemuksistaan. Hankittua tietoa analysoitiin ja raportoitiin useissa eri vaiheissa hanketta, jotta tietoa oli mahdollista hyödyntää asuinalueiden kehittämisessä sekä poikkihallinnollisen yhteistyömallin kehittämisessä.

Hankkeessa haettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin, joita tarkennettiin kehittävän tutkimusotteen mukaisesti hankkeen edetessä:

1. Millaisia asioita lapset, nuoret, aikuiset nuoret ja vanhemmat pitävät merkityksellisenä hyvinvoinnille? Millaista on lapsiperheiden toimijuus ja osallisuus asuinalueillaan?

2. Millaisen merkityksen toimijat antavat asuinalueelleen fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena kasvu- ja oppimisympäristönä? Millainen merkitys asuinalueella on hyvinvointikokemuksiin?
3. Millaisia palveluita lapsiperheet ja nuoret aikuiset käyttävät, millaista on niiden saatavuus ja millaisia lisätarpeita heillä on?

Lapsille merkityksellisiä hyvinvoinnin paikkoja olivat koti, kodin lähellä sijaitsevat rakennetut leikkialueet ja rakentamattomat vihreät luontoalueet sekä koulu. Hyvinvointia tukee erityisesti perhe ja sosiaalinen (kaveri) verkosto. Nuoret puhuivat informaalien paikkojen merkityksestä hyvinvoinnille, heille sopivia turvallisia paikkoja kaivataan lisää. Luontoympäristö oli myös nuorille tärkeä hyvinvoinnin laatamispaikka, jossa voidaan myös hengailla kavereiden kanssa. Myös nuorille perhe on tärkeä, kuten myös ystävyyssuhteet. Nuoret aikuiset valitsevat mielellään asuinpaikkansa läheltä lapsuuden perhettä, joka tukee heitä kykyjensä mukaan. Hyvinvointia murentaa tukipalveluviidakossa suunnistamisen vaikeus.

Vanhemmat tarkastelevat hyvinvointiaan usein lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaalisen verkoston merkitys vaihtelee riippuen asuinalueesta. Lähiössä asuvat pitävät tärkeämpänä naapurisuhteiden ylläpitämistä kuin muualla asuvat. Pääsääntöisesti palveluihin ollaan tyyytyväisiä riippumatta siitä missä asutaan, mutta osa vanhemmista on kohdannut luukuttamista, joka on johtanut ongelmien jatkumiseen jopa vuosia. Hankkeen aikana perheiden tukipalvelujen saatavuutta on helpotettu lakimuutoksen myötä.

Asiasanat:
subjektiivinen hyvinvointi, kokemukset, asuinalue, lapset, nuoret, nuoret aikuiset, vanhemmat, kehittäminen

Johdanto

H: Millainen maine sun mielestä Liipolalla on?
V: No jos täällä ei oo ikinä asunut tai joku tututututtuttu on asunut, niin sittenhän tää on ihan hirvee paikka. Täällä ryöstetään kaikki autot joka ilta ja tää ei voi...
H: Siis tarkoitatko sä maineen puolesta?
V: Joo, maineen puolesta. Ja pimeellä ei voi kulkee ja tapahtuu tosi pahoja asioita ja ihmiset on hirveitä. Mutta sit jos täällä on ite asunut tai joku äiti tai joku muu on joskus asunut, niin sitten semmosen mielestä tää on ihan hyvä paikka.

Vanhemman haastattelusitaatissa kiteytyy kokemuksellisuuden merkitys. Huolimatta esimerkiksi alueen heikosta maineesta voidaan asuinalue kokea hyvänä asuinympäristönä. Perheiden hyvinvoinnin suhteen on todettu ilmenevän alueellisia eroja, erityisesti suurissa kaupungeissa.[1] Ilmiötä kuvaavissa tutkimuksissa käytetään pääasiassa indikaattoreita, jotka kuvaavat mahdollisia ongelmallisia riskitekijöitä.[2] Moninaista tietoa tarvitaan esimerkiksi tukitoimien alueellista kohdentamista ajatellen, mutta tarvitaan myös kokemuksellista tietoa siitä miten asukkaat itse määrittelevät hyvinvointinsa ja siihen liittyvät tekijät. Kokemusasiantuntijatietoa hankittiin ASLAKO -hankkeessa (Asuinalue lapsiperheiden kokemana - hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä) kysymällä eri asuinalueiden asukkailta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan asuinalueestaan, ja erityisesti hyvinvoinnin näkökulmasta.

Tutkimuksen väljänä kehyksenä toimi dynaaminen ekologinen malli[3], jonka mukaan kasvuympäristöön liittyvillä tekijöillä on tärkeä merkitys lasten ja nuorten kasvuprosessissa. Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset heijastuvat aikuisikään saakka[4]. Tässä tutkimuksessa käytettiin pääasiassa laadullisia menetelmiä, sillä mikrotutkimuksissa voidaan huomioida paikalliset kontekstit ja niiden merkitys kokemuksiin[5]. Subjektiivisten asuinaluekokemusten kartoittamisen on todettu olevan relevantti tapa hankkia tietoa asukkaiden näkemyksistä asuinalueestaan ja sen merkityksestä[6]. Aikuisten

[1] Kaikkonen et al. 2014
[2] Kaikkonen 2012; Peirson et al. 2011
[3] Bronfenbrenner & Evans 2000; Peirson et al. 2011
[4] Hooper et al. 2015
[5] Lapintie 2010
[6] Permentier et al. 2011

kanssa keskusteltiin myös heidän palvelukokemuksistaan.

Lahden asuinalueista kohteena olivat erityisesti Liipolan lähiö, vertailualueena oli keskusta sekä kehysalueita. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat lapset, nuoret, nuoret aikuiset ja lapsiperheiden vanhemmat. Kokemuksellista tietoa hankittiin useilla eri menetelmillä, muun muassa teema- ja valokuvahaastatteluilla sekä kyselyillä. Hankittua tietoa analysoitiin ja raportoitiin kaupungin toimijoille useissa eri vaiheissa hanketta, jotta tietoa oli mahdollista hyödyntää asuinalueiden ja poikkihallinnollisen yhteistyömallin kehittämisessä.

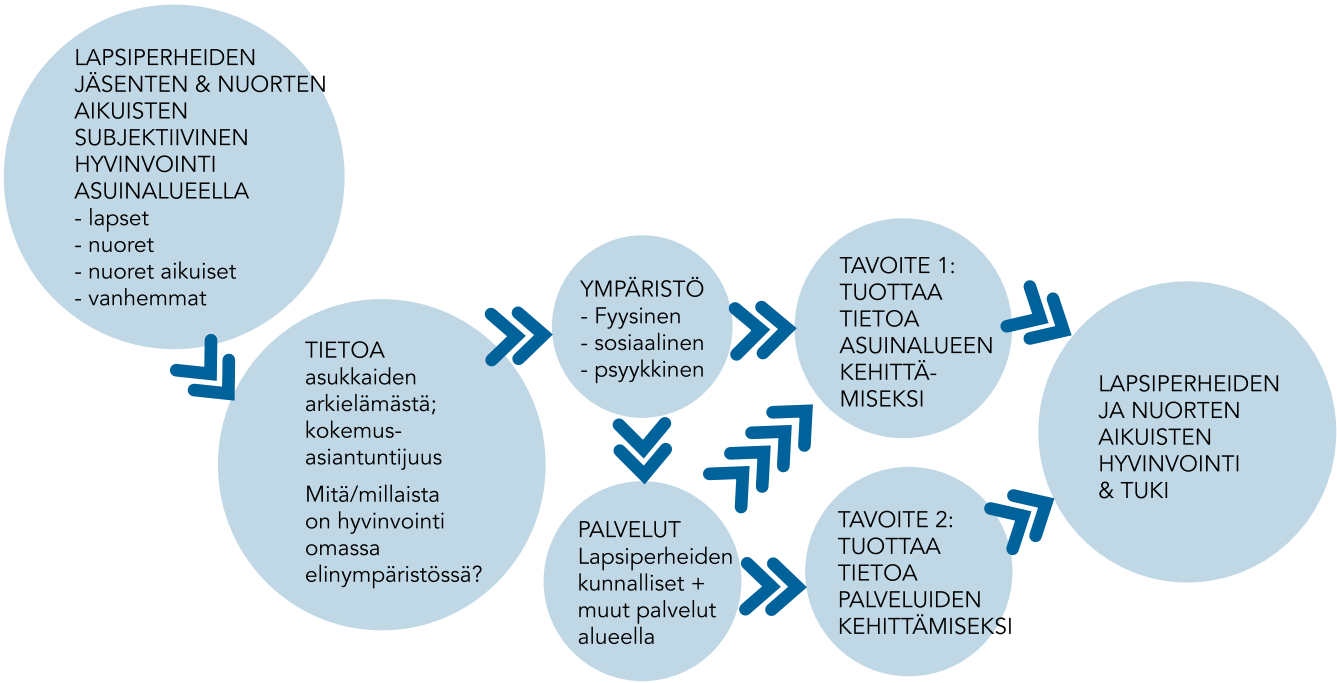

Kuvio 1.
ASLAKO-hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet.

Hankkeen keskeiset elementit

KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

ASLAKO-hankkeen tutkimus on ollut kehittämisorientoitunut käytäntötutkimus, joten tiedonmuodostukseen on otettu mukaan kaikki toimijat. Tietoa tuotettiin yhdessä asukkaiden eli lasten, nuorten, nuorten aikuisten ja lapsiperheiden vanhempien kanssa sekä kunnallisten palveluiden tuottajien kanssa. Hankittua tietoa on analysoitu ja raportoitu useissa eri vaiheissa hanketta, jotta tutkimustieto olisi nopeasti kaupungin eri toimijoiden hyödynnettävissä. Hankkeen aikana on kehitetty poikkihallinnollista yhteistyömallia lasten, nuorten ja lapsiperheiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tuotettua tietoa voidaan hyödyntää myös asuinalueiden kehittämisessä.

Kuvio 2.
Tutkimus- ja kehittämishankkeen kehittävän osion työvaiheet ja etenemisaikataulu.

TUTKIMUSALUEET

Vuoden 2013 lopussa Lahden kaupungin asukasluku oli lähes 103.400. Lahti on Suomen yhdeksänneksi suurin kaupunki.[7] Liipola kuuluu Kerinkallion kaupunginosaan ja on Lahden suurin lähiö, kerrostaloasuntoja vuonna 2014 oli 3.000 ja asukasluku 4.200. Mäellä sijaitsevat talot on rakennettu pääasiassa 1970-luvulla. Liipola on yksi niistä alueista, joita rakennettiin teollistumisen aikana. Lapsiperheiden määrä on ollut 2000-luvulla laskusuhdanteinen vuoteen 2010 saakka, jonka jälkeen se on kääntynyt hienoiseen nousuun.[8] Liipolan väestön koulutustaso on selvästi kaupungin keskitasoa matalampi ja vuonna 2012 vain perusasteen koulutus oli 41 prosentilla asukkaista. Samaan aikaan työttömyysprosentti oli 32,7. Maahanmuuttajataustaisia asuu alueella noin 15 % asukkaista.[9] Vuokra-asuntojen osuus on Liipolassa valtakunnallisesti tarkastellen suuri. Tämä on rakenteellinen tekijä, joka määrittää Liipolan asemaa paikallisilla asuntomarkkinoilla ja vaikuttaa väestön sosiaaliseen koostumukseen alueella.[10] Alueen palveluja on karsittu vuosien mittaan, jäljellä on kauppakeskus, kauppa, kirjasto, seurakuntatalo, päiväkoteja ja alakoulu. Hankkeen aikana 2012-2015 Liipolaan rakennettiin monitoimitalo, jossa sijaitsee nykyisin alakoulun luokat 1-4, kirjasto ja neuvola sekä tiloja tukipalveluita varten.

Lahden keskusta koostuu Keski-Lahden, Kartanon ja Paavolan kaupunginosista. Keski-Lahdessa on runsaasti sekä vanhempaa että uudempaa kerrostalokantaa. Urheilukeskus ja Salpausselän ulkoilualueet ovat aivan keskustan kupeessa. Myös palvelut ovat helposti ulottuvilla kaupungin keskustassa. Keskustan asukkaista suuren osan muodostaa vanhusväestö.[11] Keskustan pieniin vuokra-asuntoihin sijoittuneet opiskelijat ja muut sinkkunuoret muodostavat vanhusväestön ohella keskusta-alueen toisen suuren asukasryhmän. Asuntokuntien keskimääräisen koon pieneneminen ja niiden lukumäärän huikea kasvu ovat viime vuosikymmenien suurimmat asuntotarvetta synnyttäneet tekijät.

Kehysalueet sijaitsevat luonnollisesti Lahden ympäristössä ja alueet ovat heterogeenisia.

[7] Henriksson 2014, Suomen virallinen tilasto 2014
[8] Tilda Tilastitietokanta 2014, Lahti Region 2014: Kerinkallio
[9] Tilda Tilastotietokanta 2014, Seppänen ym. 2012
[10] Seppänen ym. 2012
[11] Lahti Region 2014: Keskusta

Taulukko 1.
Alueellisia eroja.[12]

	Lähiö	Keskusta[13]
Asukasluku (2013)	4466	15174
Perheitä (2012)	1157	3397
Lapsiperheitä (2012)	465	751
Yksinhuoltajia % (2012)	44,5	45,65
Työttömyysprosentti % (2012)	32,7	16,21
Koulutus, vain perusaste % (2012)	44,1	35,37

LASTEN, NUORTEN, NUORTEN AIKUISTEN JA VANHEMPIEN KOKEMUKSET

Yksilöt ovat toimijoita, jotka neuvottelevat suhteestaan sosiaalisen rakenteen rajoihin ja kulttuuriin, rakentaen samalla käsityksiä eri ilmiöistä. Yhteiskunta asettaa normatiivisia odotuksia ja vaatimuksia sosiologisella tasolla, yksilöt puolestaan muodostavat omat käyttäytymis- ja ajatuskoodistonsa psykologisella tasolla. Yksilöt yleensä määrittelevät ja rakentavat todellisuuttaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteiskunnan viitoittamien suuntien mukaan. Tästä syystä tutkimuksen väljänä kehyksenä toimii dynaaminen systeemiajatteluun perustuva ekologinen malli,[14] jossa kuvataan yksilön ajatteluun ja toimintaan liittyviä tekijöitä. Yksilöpsykologisten tekijöiden lisäksi lasten, nuorten ja nuorten aikuisten ja vanhempien hyvinvointiin vaikuttavat monet eri systeemit ja tekijät, jotka ilmenevät makro-, ekso-, meso- ja mikrotasoilla vaikuttaen moninaisilla tavoilla elämään. Kuviossa 3 ja tekstissä mainitaan esimerkkejä. Mallissa huomioidaan moniulotteisuus; eri systeemit ja niissä tapahtuvien muutosten vaikutus systeemistä toiseen. Makrosysteemissä tapahtuvat liikehdinnät, kuten esimerkiksi negatiiviset muutokset kansantaloudessa sekä poliittisissa voimasuhteissa ja poliittisissa päätöksissä näkyvissä arvostuksissa, heijastuvat eksosysteemin tasolle, esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan ja näin mesosystemin eli yhteisötason kautta edelleen. Kunnallisen tason ohjausmekanismeilla ja linjauksilla on vaikutusta mesosysteemiin, jolla tasolla toiminta kytkeytyy paikallistason toimintaan, kuten esimerkiksi kouluun tai päiväkotiin. Mikrosysteemin muodostavat perhe, joka voi käsittää myös vain yhden henkilön, ja hänen/heidän sosiaalisen verkostonsa. Kaikkiin edellä mainittuihin systeemeihin vaikuttaa ajallinen ulottuvuus, elämänkulku.

[12] Tilda 2014, Honkanen & Poikolainen 2014
[13] Tilastollinen kaupunginosa: Ydinkeskusta, Itäinen keskusta, Pohjoinen keskusta 2011
[14] Bronfenbrenner & Evans 2000; Peirson et al. 2011

Kuvio 3.
Dynaaminen ekologinen malli

Esimerkiksi lasten hyvinvointia turvaavat toimivat suhteet perheeseen, koulukavereihin ja muuhun lähipiiriin. Kyse on psyykkisestä ja fyysisestä perusturvasta, joita kumpaakin on mahdollista tuottaa niin koulussa kuin kotonakin. Lapsen hyvinvointi on riippuvainen myös yhteiskunnallisesta järjestyksestä sen luodessa raamit ja mahdollisuudet hyvinvoinnin toteutumiseksi.[15] Kokemus hyvinvoinnista kytkeytyy tunteeseen omasta toimijuudesta eli siitä, mihin asioihin koetaan pystyvän vaikuttamaan ja miten. Muutokset eri systeemeissä ja konteksteissa, kuten muutto toiselle paikkakunnalle ja uuteen kouluun tai uuden perheenjäsenen liittyminen perheeseen, voivat vaikuttaa lapsen, tai minkä ikäisen tahansa, kokemukseen emotionaalisesta turvallisuuden tunteesta. Tavat ajatella ja toimia rakentuvat kulttuurisesti ja kontekstuaalisesti historiallisissa kehyksissä.[16] Näin ollen myös kokemukset siitä, mitkä asiat tuottavat hyvinvointia, muuttuvat ajallisesta perspektiivistä tarkasteltuna.

TUTKIMUSAINEISTOT JA ANALYYSI

Lasten ja nuorten osalta kokemuksellista tietoa hankittiin lapsinäkökulmaisilla menetelmillä, tavoitteena oli kuulla aidosti lapsia ja antaa heille mah-

[15] Newbury 2011; Peirson ym. 2011
[16] Newbury 2011

dollisuus toimia kanssatutkijoina.[17] Lapset ja nuoret valokuvasivat asuinalueillaan hyvinvointia tuottavia asioita ja paikkoja sekä sisä- että ulkotiloissa omien valintojensa mukaisesti. Valokuvat toimivat teemahaastatteluiden virikkeinä. Liipolan peruskoulun 1-4 -luokkalaiset piirsivät saman ohjeistuksen mukaan ja kuvista keskusteltiin ryhmähaastatteluissa. Aineistonhankinta toteutettiin koulussa. Lisäksi toteutettiin kysely kolmessa peruskoulussa. Myös nuoria aikuisia teemahaastateltiin,[18] heistä yksi oli jo muuttanut pois Lahdesta. Haastatelluista vanhemmista yhden lapset olivat aikuisia. Kehittämistoiminnassa käytettiin osallistuvaa havainnointia, näkemyksiä koottiin ja niitä reflektoitiin poikkihallinnollisen yhteistyömallin kehittämiseksi. Menetelmät ja osallistujien määrät on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 2.
Tutkimusaineistot.

Menetelmä	Valokuva -haastattelu	Piirustukset ja ryhmähaastattelu	Kysely	Teemahaastattelu	Osallistuva havainnointi
Osallistujat	Lapset & nuoret	Lapset	Alakoululaiset 7-13v.	Nuori, nuori aikuinen, vanhempi	Alueelliset hyvinvointityöryhmät
Määrät	10 lasta (2-9v.), 9 Liipolasta 6 nuorta (12-16v.), 1 Liipolasta	Liipola-Kaikuharjun koulu (7-11v.) 23 lasta (1. lk) 10 lasta (2. lk) 6 lasta (3. lk) 10 lasta (4. lk)	112 Liipola-Kaikuharju (2-6 lk) 221 Harju (1-6 lk) 134 Tiirismaa (1-6 lk)	5 nuorta (12-13v.) 4 nuorta (15-18v.) katuhaastattelu Liipolassa 10 nuorta aikuista (18-29v.) 4 Liipolasta 18 vanhempaa (29-60v.) 9 Liipolasta	Eteläinen alue: 18 Itäinen alue: 11 Keskustan alue: 10 Läntinen alue: 10 Pohjoinen alue: 7
Yhteensä	16	49	467	37	56

Tuloksia esiteltiin eri toimijoille ja erityisesti palvelukokemuksia reflektoitiin useaan otteeseen, tästä lisää Poikkihallinnollinen kehittäminen -luvussa.

Nuorten, nuorten aikuisten ja vanhempien kanssa kerrytetty aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä teema-analyysilla, joka sijoittuu teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastoon. Analyysissa vuorottelevat aineistolähtöinen ja teorialähtöinen analyysi,[19] sillä tavoitteena oli hahmottaa

[17] Honkanen, Poikolainen, Karlsson subm.; James 2007; Karlsson & Kariluoto 2012; Lewis 2010; Poikolainen 2014
[18] Roulston 2011
[19] Tuomi & Sarajärvi 2009

tutkittavaa ilmiötä uudella tavalla. Ideoiden hakeminen alkaa tutkimusaineistosta ja havainnoista, ei teoriasta, käsitteistä ja hypoteeseista, vaikka ne määrittävätkin väljästi sitä mitä aineistosta havaitaan.[20] Koodauskehys muodostuu sarjasta koodeja, ja koodausvaiheessa tutkimusaineisto merkitään nimeämällä tutkimustehtävän kannalta merkitykselliset tekstikatkelmat. Koodauksen perusidea on, että litteroitu tekstiaineisto merkitään koodien mukaan, jotka voivat olla esimerkiksi avainsanoja tai lauseita. Avainsanat tai lauseet osoittavat tiedon esiintymistä tekstin eri segmenteissä.[21] Esimerkiksi kaikki ne tekstikohdat, joissa haastateltavat kertovat asuinalueen sosiaalisesta ympäristöstä merkittiin omalla koodillaan. Koodauskehyksen yhdistäviä kategorioita ovat fyysinen, sosiaalinen ja psyykkinen ympäristö. Kuitenkin koodauksen yhteydessä saadaan aina myös uutta informaatiota, ja uuden tarkastelunäkökulman löytyessä myös koodauskehys uudistetaan.[22]

Lasten ja nuorten valokuva- ja piirustusaineisto haastatteluineen ja ryhmäkeskusteluineen analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysilla hyödyntäen rakennetulkintaa (compositional interpretation). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa valokuvat ja piirustukset ryhmitellään niiden sisällön mukaan. Seuraavaksi haastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa lasten ja nuorten kuvista tuottama puhe yhdistetään tulkintoihin. Mikäli analyysissa huomioitaisiin ainoastaan visuaalinen aineisto, jäisivät tulkinnat vajavaisiksi.[23]

Havainnointiaineisto jäsennettiin aineistolähtöisesti etsien näkemyksiä, joita voi käyttää yhteistyömallin kehittämisessä.

Lasten kyselyaineisto analysoitiin käyttämällä tilastollisia perusmenetelmiä kuten ristiintaulukointia ja varianssianalyysia[24].

Subjektiivisia hyvinvointikokemuksia

LAPSET JA NUORET TOIMIJOINA

Lapsinäkökulmaista laadullista tutkimusta tehdään yhdessä lasten kanssa, jolloin hyväksytään lasten subjektiivisen tiedon merkitys[25]. Tämä tutkimustapa poikkeaa pitkään vallalla olevasta perinteisestä tavasta. Positiivisen hyvinvoinnin mittaamiseen on kehitetty mittareita, mutta niiden sisällöistä

[20] Hsieh & Sannon 2005; Paavola & Hakkarainen 2006
[21] Gläser & Laudel 2013
[22] Tuomi & Sarajärvi 2009
[23] Rose 2012
[24] Metsämuuronen 2006
[25] Fern & Gudrún Kristinsdóttir 2011; Forsberg & Ritala-Koskinen 2010: Karlsson 2013

käyty kriittistä keskustelua[26]: Kyselyt osoitetaan lapsille vastattavaksi, mutta ne on pääsääntöisesti aikuisnäkökulmasta laadittuja eli indikaattorit liittyvät muun muassa sosiodemografisiin tekijöihin, joiden oletetaan vaikuttavan ja ennustavan hyvinvointia[27]. Lapset käsitteellistävät ja kokevat asioita hyvin eri tavoin kuin aikuiset. Heille huono-osaiseksi määritellyllä alueella asuminen ei välttämättä indikoi negatiivista hyvinvointia, vaikka vanhemmat saattaisivat kokea hyvinvointinsa horjuneen.

Aiemmin on tutkittu esimerkiksi käyttäen valokuvahaastattelua alakouluikäisten lasten toimijuutta, joka tukee sosioemotionaalista hyvinvointia[28]. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten näkemyksiä hyvinvoinnista on myös selvitetty. Taustalla oli tarve hankkia tietoa, joka ei ollut aikuisnäkökulmasta määritettyä, joten lapsille annettiin mahdollisuus kertoa heitä koskevista asioista itselle ominaisella tavalla.[29] Päijät-Hämeessä toteutetussa Lasten Ikihyvä -tutkimuksessa lähdettiin liikkeelle kysymällä lapsilta (8-12v.) mitkä asiat tuottavat heille kokemuksen hyvinvoinnista. Lasten mukaan perheen vanhemmilla on vahva merkitys hyvinvointikokemuksiin. Lasten hyvinvointi rakentuu arjen konteksteissa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa esimerkiksi kotona, vapaa-ajan ympäristöissä sekä koulussa. Lapset kokevat tärkeäksi sosiaaliset verkostonsa ja sen, että heitä kohdellaan ystävällisesti eri konteksteissa, koulu mukaan lukien.[30]

Hankimme lapsinäkökulmaisia aineistoja eri menetelmillä: valokuva- ja piirustushaastatteluilla sekä kyselyllä, pääaineistona oli laadullinen aineisto. Lapsia ja nuoria pyydettiin kuvaamaan heille tärkeitä paikkoja ja asioita ja näiden perusteella heidän kanssaan keskusteltiin.[31] Valokuvaus on lapsille ja nuorille tuttu tapa tallentaa itselle merkityksellisiä tapahtumia ja paikkoja.[32] Kaikkien aineistojen perusteella lapsille hyvinvointikokemuksia rakentavat perhe ja muu sosiaalinen lähiverkosto. Nuoret kuvasivat usein kavereitaan ja kertoivat heidän tärkeästä merkityksestään. Koti on kaikille tärkeä hyvinvointipaikka, mutta myös koulua kuvattiin ja piirrettiin. Koulua kuvattiin paikkana, jossa hengaillaan kavereiden kanssa. Seuraavat kuvaesimerkit kertovat näistä lapsille ja nuorille tärkeistä teemoista.

[26] Lippman, Moore, Anderson & McIntosh 2011
[27] Bratshaw et al. 2011
[28] Kumpulainen, Lipponen, Hilppö & Mikkola 2014
[29] Helavirta 2011
[30] Bradshaw, Geung, Rees & Goswami 2011; Poikolainen 2013; 2014; Marjanen & Poikolainen 2012
[31] Honkanen, Poikolainen, Karlsson, subm.
[32] Pyyry 2015

LIIPOLAN KIRJASTO

Valokuva-aineiston perusteella lapsille on tärkeää erilaisten tarjoumien eli toimintamahdollisuuksien variaatio. Asuinalueen lähiympäristön haltuunotto toiminnan kautta on tärkeää lapsille ja nuorille riippumatta asuinpaikasta. Kerrostalojen väleissä sijaitsevat rakentamattomat luonnonmukaiset paikat ovat lapsille erityisen mieluisia paikkoja, mutta myös rakennetut leikkipaikat kuten leikkipuistot olivat mieluisia. Erityisen paljon lapset ja nuoret kuvasivat paikkoja luonnossa kuten metsäistä ympäristöä ja ranta-alueita.

Valokuvahaastatteluissa lasten ja nuorten hyvinvoinnin kokemisen paikoiksi osoittutui rajatut yksityiset tilat kuten koti, sekä avoimet julkiset tilat. Lapset ja nuoret kokivat asuinalueensa (lähiön, keskustan ja reuna-alueen) mukavana paikkana asua ja elää.

Kuvio 4.
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin paikat ja tilat asuinalueillaan.

Asuinalueella turvallisesta oleskelusta ja liikkumisesta lapset ja nuoret puhuivat haastatteluissa, vaikka aiheeseen liittyviä kuvia oli vähän. Kyselyllä kartoitettiin lasten kokemuksia asuinalueella liikkumisesta.[34] Kysely toimitettiin kolmen asuinalueen kouluille, vastausprosentti oli noin 90. Vastaajia oli yhteensä 467 seuraavista kouluista: Liipola-Kaikuharju (lähiö) 112, Harju (keskusta) 221 ja Tiirismaa (kehysalueet) 134. Tiirismaan koulun oppilaat ovat laajalta alueelta Lahdesta musiikkipainotuksen vuoksi, muissa

[33] Honkanen, Poikolainen & Karlsson, subm.
[34] ks. Kemppainen & Lönnqvist & Tuominen 2014

kouluissa opiskelee pääasiassa lähialueen oppilaita. Iältään oppilaat olivat 7-13-vuotiaita ja tyttöjä heistä oli hiukan yli 52 %. Äidinkielenä oli suomi noin 70 % Liipola-Kaikuharjun ja Harjun koulun oppilaista, Tiirismaan koulussa sen sijaan lähes 90 %.

Kyselyn perusteella asuinalueella liikkuminen koettiin yleisesti turvalliseksi, mutta tytöt suhtautuivat liikkumiseen pelokkaammin kuin pojat.[35] Turvattomuus on erityisesti nuorten naisten ongelma[36], jonka juuret näyttävät yltävän tyttöihin asti. Lähiössä asuvat lapset pelkäävät eniten tiellä liikkuvia ihmisiä ja reuna-alueilla vähiten.[37] Muut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, kuten taulukon 3 perusteella voidaan havaita.

Taulukko 3.
Liikkumisen turvallisuus (1=pelkään, 5=en pelkää)

Pelkään	Lähiö	Keskusta	Kehysalueet	p	Pojat	Tytöt	p
Tiellä käveleviä ihmisiä	4,21*	4,00	3,75*	0.050	4.24	3.72	0.000
Liikennettä	4,55	4,31	4,30	-	4.57	4.18	0.000
Jalkakäytäviä	4,77	4,55	4,58	-	4.73	4.48	0.007
Alikulkutunneleita	4,63	4,43	4,47	-	4.67	4.32	0.000
Tien ylityksiä	4,68	4,36	4,33	-	4.56	4,19	0.001
Puistoja	4,82	4,59	4,66	-	4.74	4.58	-
Kauppakeskusta	4,76	4,50	4,55	-	4.71	4.37	0.001

Lapset ja nuoret oppivat hyvinvointia esimerkiksi kotona, koulussa, kadulla ja harrastuksissa. Hyvinvoinnin opettamisen olisi hyvä olla tietoista, myös lasta voidaan opettaa arvioimaan omaa hyvinvointiaan jo varhaislapsuuden aikana.[38] Kouluissa voitaisiin huomioida tyttöjen suhtautuminen alueella liikkumiseen ja viedä heitä esimerkiksi havainnoimaan arkea koulun läheisyydessä. Pelottavia asioita voitaisiin käsitellä keskustelemalla niistä opettajan johdolla. Positiivinen hyvinvointi perustuu vahvuuksiin, joita voidaan käyttää kohdattaessa ikäviä tapahtumia.[39]

[35] t-testi
[36] Kemppainen & Lönnqvist & Tuominen 2014
[37] Varianssianalyysi
[38] Bradshaw, Geung, Rees & Goswami 2011
[39] Lippman, Moore, Anderson & McIntosh 2011

NUORET AIKUISET TUKIVIIDAKON KESKELLÄ

Nuorten syrjäytymistä ja sen uhkaa koskevassa tutkimuksessa on painopiste siirtymässä kohti positiivisen hyvinvoinnin käsitettä, jossa korostetaan osallisuutta ja toimijuutta.[40] Nämä käsitteet ovat tärkeitä myös nuorten aikuisten hyvinvointiin liittyvässä tutkimusosiossa. Analyysissa hyödynnettiin Allardin (1976) klassista mallia sekä tämän pohjalta edelleen kehiteltyä Raivion ja Karjalaisen (2013) mallia. Tulosten perusteella elintaso-ulottuvuudessa hyvinvoinnin kannalta tärkeää on kohtuullinen toimeentulo ja tähän liittyen sopiva ja motivoiva työ sekä koulutus, asumisen viihtyisyys hyvinvointia tukevassa ympäristössä ja hyvä terveys. Yhteisöllisyys-ulottuvuuteen kuuluu hyvinvointia tukeva perheyhteisyys, toimivat ystävyyssuhteet ja erityisesti monikulttuurisen taustan omaavilla voimavaraistava monikulttuurisuus. Toimijuus-ulottuvuuteen yhdistetään yhteiskunnallinen toimijuus, aktiivinen yhteisöllisyys, ja voimaantunut yksilö. Toisinaan nuoret aikuiset kokivat hyvinvointiansa murentavan vaikeakulkuisuuden palveluviidakon keskellä. Tarvitaan tukea sellaisten asioiden hoitamisessa, johon ei vielä ole valmiuksia, vaikka halua itsenäiseen toimintaan on. Monet kokivat luukuttamisen eli tukipalvelulta toiselle juoksuttamisen ongelmaksi, ja erityisesti kohtelunsa avuntarvitsijoina epäkunnioittavana. Tällainen kohtelu horjuttaa toimijuuden ja osallisuuden tunnetta[41] sekä luottamusta yhteiskunnallisiin tukipalveluihin. Näistä kokemuksista kertovat seuraavat nuorten aikuisten haastattelulainaukset:

> *Eli esimerkiksi tämä mun tilanne, kun mä oon joutunut pala kurkus soittamaan, että mitä mä teen, niin sanotaan, että joku ihminen, jolla on vähän heikompi luonne. Eli ei välttämättä kestä kaikkii vastoinkäymisii, niin ei mun mielestä koskaan pitäis käännyttää ihmistä pois. Vaan se pitäis se auttaminen alottaa heti."*

> *Mut mä oon huomannu et ne työntekijät siel [sosiaalitoimistossa] on ehkä vähän syyllistäviä tai siis sellaisii et kun sinne menee niin tulee sellainen olo että mä oisin joku pitkäaikaistyötön, joku puliukko tuolta*

[40] Palola & Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012
[41] Ruusunen 2015

kadulta. Jos jotain pitää kysyä apua esimerkiks niin sit ne on vähän sellaisii et ne tiuskii ja tulee vähän sellai olo, et no anteeks kun mä en tienny tätä."

Hyvinvointia horjuttavaksi tekijäksi koettiin tukiviidakko, josta on vaikea löytää sopivia polkuja. Nuoret aikuiset tarvitsevat matalan kynnyksen palveluyksikön, josta he saavat mahdollisimman monitahoista neuvontaa ja tukea. Aiemminkin on todettu, että hyvinvointinsa tason matalaksi kokeville nuorille aikuisille tulevaisuuden uskon, elintason, terveyden ja yhteisöllisyyden koheneminen lisää elämään tyytyväisyyttä. Hyvinvointipalveluita käyttävien kohdalla pitäisi pohtia asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti, jotta hän saa tarvitsemaansa tukea ja kannustusta.[42] Aiemminkin on todettu, että palvelujärjestelmä on liian pirstaleinen. Eri tukipalveluiden toimijoiden välinen yhteistyö pitäisi olla saumattomampaa, jottei asiakas joudu syrjäytymisvaaraan.[43]

Pääasiassa tutkimukseen osallistuneet ovat tyytyväisiä asuinalueeseensa. Yleensä asuinpaikan valinta perustuu vuokra-asunnon edullisuuteen ja sopivaan sijaintiin. Keskustassa asuvat ovat valmiita maksamaan siitä, että saavat asua palvelujen äärellä. Lapsuuden perhe asuu melko lähellä, kuten myös kaveripiiri. Naapureiden kanssa ollaan tekemisissä tarpeen mukaan satunnaisesti. Nuoret aikuiset pohtivat asuinalueen maineen merkitystä omalle hyvinvoinnilleen. Esimerkiksi nuoret liipolalaiset aikuiset ovat tietoisia Liipolan asuinalueen huonosta maineesta, mutta eivät itse koe asuinalueen olevan muita alueita huonompi,[44] seuraavassa haastattelulainauksessa eräs nuori aikuinen kuvailee vuosia aiemmin yhteiskuntaopin tunnilla käytyä keskustelua ja tuntemuksiaan seuraavasti:

> *Meillä oli yhteiskuntaoppia ysillä ja me puhuttiin jostain tämmöisistä asuinaluesysteemeistä. Mutta yks tyttö sano ihan suoraan siellä oppitunnilla, että Liipola on ihan kauhee paikka, että siellä asuu vain köyhiä ja onnettomia ja rumia ihmisiä. Ja se oli hirveetä, koska en mä ollu mitenkään ajatellut, että se asia olis silleen. // Tietty vanhempien*

[42] Kallunki & Lehtonen 2012
[43] Määttä & Keskitalo 2014
[44] Ruusunen 2015

asenteet varmaan vaikuttaa tosi paljon. // Mä vähän jotain yritin mussuttaa siinä vissiin, että ei se nyt ihan niinkään ole, mutta ehkä järkyttävintä siinä oli se, että se opettaja ei jotenkin yhtään osannut puuttua siihen // että mistä sellanen tilanne voi syntyä, että ihmisillä on tollanen näkemys alueesta."

VANHEMMAT JA ALUEELLISET SOSIAALISET VERKOSTOT

Sosiaalinen pääoma muodostuu ja sitä voidaan myös aktiivisesti pyrkiä muodostamaan erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa. Sosiaalisen pääoman lähteenä ovat perhe, suku, ystävät, työtoverit, tuttavat eri yhteyksistä ja muut toimijat joiden kanssa pidetään yhteyttä siinä määrin, että näin hankittuja resursseja voidaan myös hyödyntää.[45] Coleman (1988) jakaa sosiaalisen pääoman kolmeen dimensioon suhteiden muodon ja kiinteyden mukaan. Ensimmäisenä dimensiona on sitova sosiaalinen pääoma. Kyseessä on tiivis ryhmä, johon kuuluu esimerkiksi perhe ja lähisukulaiset. Sitova sosiaalinen pääoma tuottaa tunteen yhteenkuuluvuudesta, joka on tärkeä perheen hyvinvoinnille, mutta myös muille ryhmille. Seuraava dimensio on siltauttava sosiaalinen pääoma, jota rakennetaan erilaisten ryhmien kanssa. Näitä ryhmiä voivat muodostaa esimerkiksi ystävät, naapurit ja työtoverit. Ryhmien jäsenillä on usein samankaltainen tausta, esimerkiksi sosioekonominen asema, uskomukset ja arvostukset. Kolmas dimensio, yhdistävä sosiaalinen pääoma, toimii vertikaalisesti yhdistäen sitovat ja siltauttavan pääoman. Yhdistävä pääoma luodaan rakentamalla edellä mainittujen välille verkostoja, joista saadaan käyttöön erilaisia resursseja ja informaatiota.

Asuinalueet näyttäytyvät vanhemmille erilaisina hyvinvointiympäristöinä riippuen asuinalueesta. Mitä monipuolisemmat sosiaaliset verkostot ja vahvemmat siteet on muihin asuinalueen asukkaisiin, sitä paremmin yleensä viihdytään alueella. Kaikkien sosiaaliseen verkostoon kuuluvien kanssa ei kuitenkaan haluta jakaa samoja asioita ja ajatuksia. Keskustassa asuvat pitivät mielellään etäisyyttä naapureihin, myöskään maahanmuuttajataustaisiin ei suhtauduta samanlaisella ymmärtäväisyydellä kuin lähiössä.[46]

[45] Bourdieu 1984
[46] ks. van Eijk 2012; Honkanen & Poikolainen 2014

Fyysiseen ympäristöön liittyen palveluiden riittävää saatavuutta pidettiin tärkeänä riippumatta asuinalueesta. Lähiössä asuvat kokivat luonnon varsin tärkeäksi hyvinvointitekijäksi. Psykologisen ympäristön kannalta alueidentiteetillä on merkitystä. Lähiöön hakeudutaan usein niukkojen taloudellisten resurssien pakottamana, mutta sinne asetuttua alue koetaan omaksi kotipaikaksi. Asuinalueen turvallisuudella[47] ja maineella todettiin myös olevan merkitystä hyvinvoinnille.

Erityisesti lähiössä asuvien puheen perusteella voidaan tulkita heille häiritsevänä ilmenevän sosiaalisen disorganisaation, joka viittaa tietynlaiseen sosiaaliseen epäjärjestykseen alueella: sosiaalinen kontrolli on heikkoa ja käyttäytymisnormit ovat epäselvät. Usein tällainen alue on profiililtaan matalan sosioekonomisen aseman alue ja tällaisella alueella asukkaiden on todettu kokevan turvattomuutta. Kyseessä on matalan meso- eli yhteisötason ja yhdistävän pääoman alue.[48] Alueen heikkomaineisuutta kompensoidaan vähättelemällä ja korostaen oman asuinalueen hyviä puolia. Tuoreen tutkimuksen mukaan keskiluokka on tyytyväinen asumiseensa sosioekonomisesti heikommilla alueilla, jos he ovat juurtuneet sinne. Sosiaalisella ympäristöllä on heille merkitystä, jos esimerkiksi järjestyshäiriöt alueella lisääntyisivät, olisivat asukkaat valmiita muuttamaan pois.[49] Samoin argumentoivat myös monet tähän tutkimukseen osallistuneet matalan sosioekonomisen aseman vanhemmat.

Vanhemmat arvioivat asuinaluettaan ja sen merkitystä hyvinvoinnille usein lasten kasvuympäristön näkökulmasta.[50] Taulukossa 4 on koottuna vanhempien asuinalueelleen antamia merkityksiä sekä heidän arvionsa sosioekonomisesta asemastaan sekä hyvinvoinnista.

Lähiössä asuvat toivoivat enemmän yhteisöllistä toimintaa, mutta alueen Toimela-yhteisötilaa ei koettu ”omaksi”. Toiminta yhteisötilassa oli rakentunut suosimaan kouluikäisiä ja ikääntyneitä, toisin sanoen paikkaa ei koettu ikäystävälliseksi[51].

Vanhemmat olivat melko tyytyväisiä palveluihin riippumatta asuinpaikastaan. Palvelukokemuksista kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Subjektiivisia kokemuksia tutkittaessa pidetään tärkeänä, ettei tutkimuk-

[47] Kuoppa, Kyttä & Hirvonen 2014
[48] Kemppainen & Lönnqvist & Tuominen 2014
[49] Vilkama & Vaattovaara 2015
[50] Honkanen & Poikolainen 2014; Poikolainen & Honkanen subm.
[51] ks. Puhakka, Poikolainen & Karisto 2015

Taulukko 4.
Vanhempien asuinalueelle antamat merkitykset, subjektiivinen SES ja hyvinvointi.

Asuinalue	Fyysinen tila: palvelut, luonto ja asumismuoto	Sosiaalinen tila: resurssit ja yhteisöllisyys	Psykologinen tila: maine ja turvallisuus	Subjektiivinen SES, arvio [tunniste], Asteikko 1-10	Subjektiivinen hyvinvointi Asteikko 1-10
Lähiö	Riittävät peruspalvelut, luonnonläheisyys ja helppo asumismuoto	Sitovat ja siltauttavat resurssit ovat vahvoja, lisää yhteisöllisyyttä kaivataan	Horjuvan turvallisuuden ja heikon maineen vihreä ympäristö	5 [2], 1 [3], 3 [7], 4 [8], 5.6 [9], - [12], - [17], 3.3 [18]	10 [2], 5 [3], 8-9 [7], 8 [8], 7 [9], - [12], - [17], 7 [18]
Keskusta	Hyvät palvelut, kaupungin luontopaikat	Rajoitetut sitovat resurssit ovat vahvoja, yhteisöllisyyttä vältetään	Riittävän turvallinen ja hyvän maineen urbaani ympäristö	9.3 [4], 6.3 [5], 8.3 [6], 7.3 [10], - [11], 7.6 [13], 8.6 [15]	9 [4], 9-10 [5], 9 [6], 9 [10], 9 [11], 9 [13], - [15]

seen osallistujia kategorisoida tilastollisen tutkimuksen määrittelyjen mukaan. Tämän vuoksi teemahaastatteluissa hyödynnettiin kuvaa (kuvio 5) kymmenportaisista SES-tikapuista[52] sekä hyvinvointiasteikosta (kuvio 6). Vanhempia pyydettiin arvioimaan koulutustaan, työmarkkina-asemaansa ja tulojaan suhteessa muihin suomalaisiin. Kummatkin tavat osoittautuivat hyviksi tukikeinoiksi haastattelussa. Vanhemmat arvioivat usein sosioekonomisen asemansa korkeammaksi kuin esimerkiksi Tilastokeskuksen (SVT 2015) luokittelun mukaan heidän asemansa olisi ollut.

Kuvio 5.
Oma asema suhteessa muihin suomalaisiin, keskiarvo

= lähiössä asuvat
= keskustassa asuvat

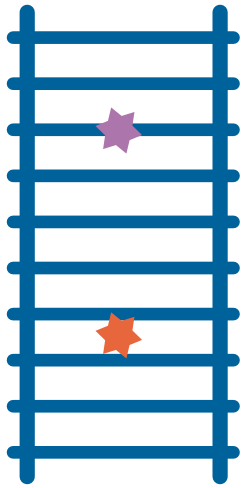

[52] Adler & Steward 2007

Hyvinvointinsa (kuvio 6) vanhemmat arvioivat yllättävän korkeaksi suhteessa itsearvioituun sosiaaliseen asemaan. Lähiössä asuvat arvioivat sosiaalisen asemansa alhaisemmaksi kuin keskustassa asuvat. Vanhemmat arvioivat sosiaalisen asemansa usein korkeammaksi kuin mitä se olisi ollut ns. objektiivisen mittarin mukaan. Haastatteluissa jotkut vanhemmat kertoivatkin tietävänsä mihin kohtaan asteikkoa heidän pitäisi laittaa arvionsa, mutta totesivat arvostavansa itse koulutustaan ja valitsemaansa työtä. Tästä syystä vanhemmat kokivat hyvinvointinsa yleensä varsin hyväksi vaikka he arvioivat sosiaalisen asemansa matalaksi.[53]

Kuvio 6.
Hyvinvointiasteikko, keskiarvo

= lähiössä asuvat *= keskustassa asuvat*

Subjektiiviset mittarit kertovat siitä miten henkilöt itse kokevat esimerkiksi sosioekonomisen asemansa merkityksen ja hyvinvointinsa. Lähiössä asuvat kokevat voivansa hyvin, vaikka alueen profiilin mukaan alue ja heidän oma asemansa on matala.

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN HYVINVOINTI

ASLAKO-hankkeessa haastateltiin vuosina 2012-2014 muutamia maahanmuuttajataustaisia[54] nuoria aikuisia ja lapsiperheiden vanhempia. Tässä kerrotaan lyhyesti heidän kokemustensa perusteella siitä millaisilla asioilla on ollut merkitystä heidän hyvinvoinnilleen. Aineistot on hankittu ennen laajamittaista Eurooppaan ja Pohjoismaihin suuntautunutta pakolaisvirtaa, joka saavutti Lahden syksyllä 2015.

Erityisen tärkeitä seikkoja haastatelluille on ollut monenlaisen erilaisuuden kuten monikulttuurisuuden hyväksyntä Suomessa, riittävän turvallinen

[53] Poikolainen & Honkanen subm.
[54] Väestöliiton (2015) mukaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on ulkomaan kansalainen ja asuu Suomessa pitkään. Ajanjaksoa ei ole määritelty, mutta tällä tarkoitetaan henkilöä, joka on asuu Suomessa toistaiseksi. Toisen sukupolven maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt Suomessa tai jonka vanhempi tai kummatkin vanhemmat ovat muuttaneet Suomeen.

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/

asuinalue, ympärillä oleva riittävä sosiaalinen verkosto, kouluttautumisen tai uudelleen kouluttautumisen tukeminen ja työllistymisen edistäminen erilaisilla tukipalveluilla.

Liipolan lähiössä asuvat nuoret, jotka olivat asuneet Suomessa varhaislapsuudesta lähtien, pitivät lähiötä heille sopivana elinympäristönä. Lähiön asukkaat ovat tottuneet monenlaiseen erilaisuuteen, myös alueen asukkaista merkittävä osalla on erilainen etninen tausta verrattuna kantaväestöön. Itselle sopivasta koulutuksesta kilpailu ei ollut kaikkien nuorten kohdalla tuottanut tulosta, mutta tavoitteena oli edelleen hakeutua oman tulevaisuuden kannalta mielekkääseen koulutukseen tai työhön. Nuorisotakuun piiriin kuuluvista tukitoimista on ollut merkittävää hyötyä. Parhaillaan ammattikoulutuksessa olevien mielestä työllisyysnäkymät ovat hyvät.

Myös Liipolassa asuvat maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden vanhemmat kertoivat, että heihin on suhtauduttu lähiössä hyvin ja että alueella viihdytään. Maahanmuuttajien tukipalveluista saatiin riittävästi apua muuttoa seuranneina lähivuosina. Lahdessa asuu useita sukulaisia ja tämä edesauttaa erityisesti Lahteen juurtumista. Tosin oman asuinalueen pakolaisten, romanien ja päihteiden väärinkäyttäjien määrää pidetään liian suurena. Vanhemmilla on ollut ongelmia työllistymisessä, korkeakoulutustaustasta huolimatta. Alhaista vuokratasoa ja asumisväljyyttä arvostetaan, mutta Lahden terveyspalvelujärjestelmää kritisoidaan: työttömän on vaikea saada terveydenhoitopalveluita verrattuna työterveyshuollon piirissä oleviin. Lapsille toivotaan maksuttomia harrastusmahdollisuuksia.

Keskustassa asuvat maahanmuuttajataustaiset vanhemmat pitävät nykyistä asuinaluettaan hyvä paikkana asua. Eripuolella Lahtea asuviin sukulaisiin pidetään aktiivisesti yhteyttä, mutta naapureiden kanssa ei juurikaan olla tekemisissä. Aikuisten terveydenhoitoa kritisoidaan, lähinnä siitä ettei hoitoa saa. Lasten terveydenhoitoa puolestaan kehutaan: esimerkiksi neuvolapalvelut toimivat ja lääkäriaikoja saa riittävän helposti.

Kehittämistoimintaa, hyvinvointia ja tukea asukkaiden arkeen

POIKKIHALLINNOLLINEN KEHITTÄMINEN

Kehittämis- ja tutkimushankkeen tutkimusongelmien asettelu perustui sekä tutkijoiden että hankkeeseen osallistuvien toimijoiden määrittelyihin. Poikkihallinnolliseen kehittämiseen saatiin mukaan lapsiperheiden vanhempia, nuoria, nuoria aikuisia sekä kaupungin työntekijöitä eri hallintokunnista. Poikkihallinnollista yhteistyömallia kehitettiin toimintaympäristössä, jossa organisaation vakiintuneista vallitsevista toimintatavoista voitiin keskustella reflektoiden. Kaikissa toimipaikoissa tuotetaan tietoa, jonka jakaminen on organisaation kehittymisen kannalta tärkeää. Usein kuitenkin tieto jää hiljaiseksi tiedoksi, eli tieto ei siirry toimijalta toiselle ja laajempaan käyttöön.[55] Organisaatioissa työskentelevät tai sen kanssa muuten yhteistyötä tekeviä toimijoita voidaan luonnehtia oppijoiksi, jotka toimivat erilaisissa verkostoissa. Näissä verkostoissa voidaan synnyttää uudenlaista oppimista, joka hyödyttää kaikkia verkoston toimijoita.[56] Tällainen ekspansiivinen oppiminen etenee sykleittäin ja näiden syklien välissä kasaantuvan tiedon jäsentämisen ja jalostamisen kannalta jokainen kehittämishanke tarvitsee fasilitaattorin, joita olivat tässä tutkijat, jotka myös kokosivat tietoa edelleen prosessoitavaksi. Tutkimuksellinen kehittävä ote edellyttää suunnitelmallisuutta ja analyyttisyyttä, pitkällä tähtäimellä muutoksia tulee myös seurata systemaattisesti. Kehittämisideoista on hyvä keskustella kaikkien niiden toimijoiden kanssa, jota asia koskettaa, sillä tavoitteena on yhteistoiminnallinen oppiminen.[57]

Palvelujen organisointi toteutuu hallinnollisista lähtökohdista ja palvelujärjestelmämme ovat sektoroituneet. Tämä aiheuttaa haasteen eri toimijoiden väliselle vuorovaikutukselle. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus toteutuu käytännössä parhaiten poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Ehkäisevässä työssä painotetaan paikallisia toimia, kuntalaisten osallistumista, ammattilaisten verkostoitumista ja

[55] Swift & Hwang 2013
[56] Engeström & Kerosuo 2007
[57] Esim. Toiviainen Hanna, Kerosuo Hannele & Syrjälä Tuula 2009

uudenlaisen tiedon tuottamisen tapaa.[58]

Tutkimuksessa hankittiin tietoa käytettäväksi suhteellisen nopeilla sykleillä. Kuviossa 7 kuvataan hankkeen etenemistä pääpiirteissään, tarkennuksia tehtiin hankkeen edetessä. Etenemissuunnitelma oli joustava, esimerkiksi reflektointipeilauksia toteutettiin tarvittaessa useammin.

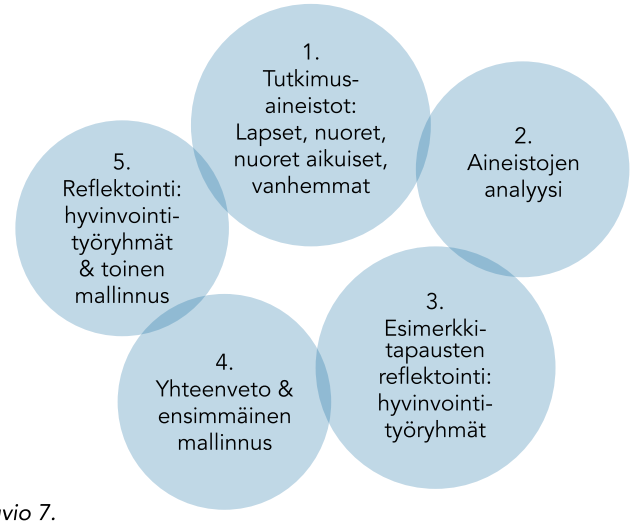

Kuvio 7. Kehittämissykli

Poikkihallinnollisen yhteistyömallin kehittäminen lapsiperheiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi tapahtui siten, että lapsiperheiden vanhempien kokemustiedon pohjalta työstettiin case-esimerkkejä lapsiperheiden parissa työskentelevien eri tahojen käyttöön. Tapausesimerkkejä tarkasteltiin lasten ja nuorten alueellisten hyvinvointiryhmien (keskusta, itäinen, läntinen, pohjoinen, eteläinen) workshopeissa. Lapsiperheiden vanhempien kokemuksia reflektoitiin moniammatillisesti ja alueellisten hyvinvointiryhmien tuottamaa asiantuntijatietoa hyödynnettiin yhteistyömallin rakentamisessa. Mallin rakentaminen eteni siten, että alueellisissa hyvinvointiryhmissä esiin nousseiden kehittämistarpeiden ja -ehdotusten pohjalta työstettiin toimenpide-ehdotuksia, joita tarkasteltiin lasten ja nuorten hyvinvointiryhmien

[58] Määttä 2006; Määttä & Keskitalo 2014

yhteisessä seminaarissa 17.9.2015. Tarkastelussa nojattiin sekä lapsiperheiden jäsenten että lapsiperheiden parissa työskentelevien asiantuntijoiden tuottamaan kokemustietoon.

Poikkihallinnollinen yhteistyö jakautuu kahteen osaan: yleiseen yhteistyöhön, joka kohdistuu asiakasryhmien hyvinvoinnin tukemiseen ja asiakaskohtaiseen yhteistyöhön, joka kohdistuu yksilöiden hyvinvoinnin tukemiseen. Molemmissa yhteistyön muodoissa kaikkien toimijoiden on tunnettava koko hyvinvointipalvelukenttä ja kyettävä tukemaan yhteistyössä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Alueellisten lasten ja nuorten hyvinvointiryhmien poikkihallinnollisessa yhteistyössä voidaan paikantaa keskeisiä kriittisiä kohtia, jotka täytyy huomioida yhteistyön edelleen kehittämisessä. Näitä kriittisiä kohtia on esitelty seuraavassa taulukossa (5):

Taulukko 5. Alueellisten lasten ja nuorten hyvinvointiryhmien yhteistyön kriittiset kohdat.

Yleinen yhteistyö	**Asiakaskohtainen yhteistyö**
Alueellisten lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmien roolin selkeyttäminen ja työn resursointi	Toimijoiden arjen työtä helpottavat hyvät käytännöt (esim. eettiset periaatteet, alueen yhteiset koulutukset, seminaarit ja työpajat)
Konkreettiset hankkeet tukevat alueellista yhteistyötä	Yhteisöllisten toimintatapojen kehittäminen sekä luottamuksellisen ilmapiirin rakentamiseen lisää tukea
Alueellisten hyvinvointiryhmien jäsenten rooli tiedotuksessa omiin yksiköihin järjestelmällisemmäksi	Lastensuojelun ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä tulee kehittää ja lisätä tietoa lastensuojelun toimintatavoista
Alueellisten hyvinvointityöryhmien selkeä suhde koko kaupungin johtotason hyvinvointiryhmään, jossa: a) ylätason hyvinvointityöryhmä ohjaa alueellisia työryhmiä toimeksiannoin ja tehtävin b) ylätason hyvinvointityöryhmä hyödyntää alueellisten hyvinvointiryhmien asiantuntemusta koko kaupungin tasoisessa suunnittelutyössä	Toimijakentän ja toimintaprosessien tuntemus
Viestinnän kehittäminen (sisäinen ja ulkoinen)	
Tietoa uudistuksista ajoissa (esim. sosiaalihuoltolaki), miten uudistus vaikuttaa nykyiseen toimintaan ja palveluihin	

Poikkihallinnollinen yhteistyö voi kehittyä asiakaslähtöiseksi toiminnaksi seuraavien portaiden kautta (kuvio 8). Ensimmäiseksi selkeytetään alueellisten hyvinvointiryhmien rooli ja vastuut. Seuraavana vaiheena sirpaleisesta, sattumanvaraisesta ja yksilöihin sidonnaisesta tiedosta siirrytään kokonaisvaltaiseen tiedon hallintaan. Näiden jälkeen mahdollistuu aidosti asiakaslähtöinen toiminta, jossa palvelut toteutetaan oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäistään kumuloituvia ongelmia ja syrjäytymistä.

Kuvio 8.
Poikkihallinnollisen yhteistyön eteneminen.

1. ALUEELLISTEN HV-RYHMIEN ROOLIN JA VASTUIDEN SELKEYTTÄMINEN

- Yhteistyö hv-ryhmien välillä
- Tasavertainen resursointi toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen
- Vastuutettava

2. TIEDON HALLINTA MONITOIMIJAISESSA VERKOSTOSSA

- Purettava tiedonkulun muureja
- Sisäinen ja ulkoinen viestintä toimivaksi
- Tietoa palvelurakenteesta ja prosesseista alueittain
- Tietoa uudistuksista (esim. laki, OPS)
- Palveluneuvonta organisoitava toimivaksi
- Alueellista tietoa kerättävä keskitetysti ja säännöllisesti

3. ASIAKASLÄHTÖINEN TOIMINTA

- Oikea-aikainen ja sopiva palvelu > ennaltaehkäisee kumuloituvia ongelmia ja syrjäytymistä

Kerätään asiakkailta tietoa toiminnan kehittämistä varten käyttäen erilaisia tiedonkeruumenetelmiä

Monet vanhemmat totesivat, että oikea-aikaista tukipalvelua on vaikea saada, jolloin ongelmat kumuloituvat. Tämä kokemus vähensi osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnallisen tukeen. Palveluverkon asiakaskohtaamattomuus on ollut kesto-ongelma jo vuosia[59]. Poikkihallinnollisen yhteistyön rakentaminen aloitettiin haastatteluiden pohjalta tyyppikertomusten laadinnalla. Näitä reflektoitiin yhdessä Lahden kaupungin alueellisten hyvinvointityöryhmien ammattilaisten kanssa. Tämän pohjalta kartoitettiin ongelmakohtia poikkihallinnollisessa yhteistyössä ja hahmoteltiin uusia tapoja tehdä yhteistyötä rajapinnoilla. Kehittämisprosessin aikana havaittiin, ettei kaikilla toimijoilla ole riittävää selvyyttä yhteistyötahoista ja heidän prosesseistaan. Yhteistyömallia tarkasteltiin ryhmien yhteisessä seminaarissa.

Ehdotusta uudeksi yhteistyömalliksi luotiin hankkeen aikana, mallin edelleen kehittely ja käyttöönotto jäävät kunnan toimijoiden vastuulle hankkeen päätyttyä. Lahden kaupungissa onkin tulossa vuoden 2016 aikana alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointityöhön rakenteellinen uudistus, jossa nykyistä aluejakoa muutetaan. Samalla uudistetaan alueellisen hyvinvointityön toimintamalleja, ja tässä kehittämistyössä hyödynnetään tämän hankkeen tuloksia.

ASUKKAIDEN HYVINVOINTI

Eri-ikäisten hyvinvoinnin tarkastelu on yksinkertaistava lähtökohta, mutta aineistoissa tämä oli selvin erilaisia näkökulmia rajaava tekijä. Kaikille tutkimukseen osallistuville sosiaalinen verkosto oli erittäin tärkeä, mutta verkosto on levittäytynyt tai jo juurtunut usein paljon laajemmalle alueelle kuin tutkimushenkilöiden omalle asuinalueelle. Vihreä luontoympäristö on kaikille merkityksellinen hyvinvointiympäristö. Nuoret kaipaavat lisää avoimia ja sallivia, informaaleja, paikkoja oleiluun. Kaikki asukkaat puhuivat liikkumisesta, erilaisesta tekemisestä asuinalueellaan. Liikkumisen pitää olla turvallista. Luottamus yhteiskunnalliseen tukijärjestelmään koskettaa luonnollisesti eniten nuoria aikuisia ja nuoria. Eri-ikäisten asukkaiden hyvinvointitekijöitä on koottu taulukkoon 5 ja liitteeseen 1.

[59] Määttä 2006

Taulukko 5.
Hyvinvointitekijät asuinalueella.

Hyvinvointitekijät asuinalueella	Lapset	Nuoret	Nuoret aikuiset	Aikuiset
Sosiaalinen verkosto	x	x	x	x
Vihreä luontoympäristö	x	x	x	x
Avoin ja salliva rakennettu ympäristö		x		
Liikkumisturvallisuus alueella	x	x	x	x
Luottamus yhteiskunnalliseen tukijärjestelmään			x	x
Yksityisyyden ja yhteisöllisyyden tasapaino		x	x	x
Asuinalueen ja asumismuodon valintamahdollisuus			x	x
Alueen maine			x	x

Moninaista tietoa eri-ikäisten asukkaiden hyvinvoinnista asuinalueilla tarvitaan esimerkiksi tukitoimien alueellista kohdentamista ajatellen, mutta tarvitaan myös kokemuksellista tietoa siitä miten lapset, nuoret, nuoret aikuiset ja vanhemmat itse määrittelevät hyvinvointinsa ja siihen liittyvät tekijät. Tässä tutkimuksessa on paikannettu näitä tekijöitä heidän näkökulmastaan. Eräs lähiössä asuva perheenäiti tiivistää hyvinvointinsa koostuvan tavallisesta arjesta, johon kuuluu työ, perhe, koti, palvelut ja itsensä toteuttamisen mahdollisuus:

> *”No kyl se on ihan siit tavallisesta arjesta, että on se työ ja on se perhe siinä ja lapset, semmonen ihan tavallinen elämä. Ja sitte on niitä semmosia hetkiä, että pääsee tekemään sitä, mitä ite haluaa tehä. // On, on koti, missä viihtyy ja, ja sitte tietysti, et olis hyvät palvelut ympärillä, mitä voi sillee joustavasti käyttää."*

LÄHTEET

Adler, Nancy & Steward, Judith (2007). The MacArthur Scale of Subjective Social Status. Summary. University of California.
[viitattu 8.10.2015] <http://www.macses.ucsf.edu/research/psychosocial/subjective.php>

Allard, Erik (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.

Bradshaw, Jonathan, Geung, Antonia, Rees, Gwyther & Goswami, Hardugan (2011). Childrens` subjective well-being: international comparative perspectives. Children and Youth Services Review 33: 4, 548-556.

Bourdieu, Pierre (1979/1984). Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. (transl. Richard Nice). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, Urie & Evans, Gary (2000). Developmental Science in the 21st Century: Emerging Questions, Theoretical Models, Research Designs and Empirical Findings. Social Development 9: 1, 115-125.

Coleman, James (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. - American Journal of Sociology 94, 95-120.

Fern, Elizabeth & Kristinsdóttir, Gudrún (2011). Young people act as consultants in child-directed research: an action research study in Iceland. Child & Family Social Work 16, 287-297.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2010). From welfare to illfare: public concern for Finnish childhood. Teoksessa Forsberg, Hannele & Kröger, Teppo (toim.) Social work and child welfare politics. Bristol: The Policy Press. 47-64.

Engeström Yrjö & Kerosuo Hannele (2007). From workplace learning to inter-organizational learning and back: the contribution of activity theory. Journal of Workplace Learning 19: 6, 336-342.

Helavirta, Susanna (2011). Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Tampere: Tampere University Press.

Honkanen, Kati & Poikolainen, Jaana (2014). Asuinalueet lapsiperheiden vanhempien hyvinvointiympäristöinä - subjektiivinen näkökulma. Yhteiskuntapolitiikka 79: 6, 679-687.

Honkanen, Kati & Poikolainen, Jaana & Karlsson Liisa.
"Children and Youth as Co-Researchers - Geography of Subjective Well-Being" (subm.)

Hooper, Carolyn & Chisholma, Vivienne & Fougere, Geoff (2015). Childhood neighbourhoods as third places: Developing durable skills and preferences that enhance wellbeing in adulthood. Health & Place 34: 34-45.

James, Allison (2007). Giving voice to Children´s Voices: Practices and Problems, Pitfalls and Potentials. American Anthropologist 109: 2, 261-272.

Kaikkonen, Risto, Mäki, Päivi, Hakulinen-Viitanen, Tuovi, Markkula, Jaana, Wikström, Katja, Ovaskainen, Marja-Leena, Virtanen, Suvi, Laatikainen, Tiina (toim.) (2012). Lasten ja lapsiperheiden hyvinvointierot. Helsinki: THL, raportteja 16/2012.

Kaikkonen, Risto et al. 2014. Terveys- ja hyvinvointierot suurissa kaupungeissa 2013. ATH-tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 8. Helsinki: THL. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116073/URN_ISBN_978-952-302-207-2.pdf?sequence=1> [luettu 27.10.2015]

Karlsson, Liisa (2010). Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio, Aino Ritala-Koskinen & Nina Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 121-141.

Karlsson, Liisa & Karimäki, Reeli (2012). Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Kasvatusalan tutkimuksia 57. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Kallunki, Valdemar & Lehtonen, Olli (2012). Nuorten aikuisten elämätyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. Yhteiskuntapolitiikka 77: 4, 359-374.

Kemppainen, Teemu & Lönnqvist, Henrik & Tuominen, Martti (2014): Turvattomuus ei jakaudu tasan. Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? Yhteiskuntapolitiikka 79: 1, 5-20.

Kuoppa, Jenni, Kyttä Marketta & Hirvonen, Jukka (2014). Pidetty ja pelätty Kirkkojärvi. Kuinka asukkaiden eriytyminen voidaan huomioida osana lähiön kehittämistä? Yhdyskuntasuunnittelu 52: 1, 29-52.

Kumpulainen, Kristiina, Lipponen, Lassi, Hilppö, Jaakko & Mikkola, Anna (2014). Building on the positive in children`s lives: a co-participatory study on the social construction of children`s sense of agency. Early Child and Development and Care 184: 2, 211-229.

Lahti Region 2014: Kerinkallio. Lahden kaupunki 2014. <http://www.lahtiregion.fi/asuinalueet/lahden-asuinalueet/kerinkallio> [viitattu 29.10.2015]

Lapintie, Kimmo (2010). Intohimon hämärä kohde. Mitä asukas haluaa? Yhdyskuntasuunnittelu 48: 2, 41-57.

Lewis, Ann (2010). Silence in the context of 'child voice'. Children & Society 24: 1, 14-23.

Lippman, Laura H., Moore, Kirstin Anderson & McIntosh, Hugh (2011). Positive Indicators of Child Well-Being: A Conceptual Framework, Measures, and Methodological Issues. Applied Research in Quality of Life 6: 4, 425-449.

Marjanen, K. & Poikolainen, J. (2012). Lasten Ikihyvä - lasten positiivinen hyvinvointi. Loppuraportti, TEKES. Helsingin yliopisto, Koulutus ja kehittämiskeskus Palmenia, Lahti.

Metsämuuronen, Jari (2006). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä.
International Methelp Ky.

Määttä, Mirja (2006). Poikkihallinnolliset ryhmät ja perheiden ongelmiin puuttuminen.
Yhteiskuntapolitiikka. 71: 6, 569-582.

Määttä, Mirja & Keskitalo, Elsa (2014). Ulkoringiltä sisärinkiin. Kumuloituvista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset pirstaleisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 79: 2, 197-207.

Newbury, Janet (2011). Situational Analysis: Centerless Systems and Human Service Practices.
Child & Youth Services 32: 2, 88-107.

Palola, Elina, Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu (2012).
Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Yhteiskuntapolitiikka 77: 3, 310-315.

Peirson, Leslea, Boydell, Katherine, Ferguson, Bruce & Ferris, Lorraine (2011). An Ecological Process Model of Systems Change. American Journal of Community Psychology 47: 307-321.

Permentier, Matthieu, & Bolt, Gideon & van Ham, Martin (2011). Determinants of neighbourhood satisfaction and perception of neighbourhood reputation. Urban Studies 48: 5, 977-996.

Poikolainen, Jaana (2013). Promoting children`s positive well-being at home and at school.
Methodological considerations. Barn 31: 4, 61-75.

Poikolainen, Jaana (2014). Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus - metodologisia huomioita.
Nuorisotutkimus 32: 2, 3-22.

Poikolainen, Jaana & Honkanen, Kati. "Building well-being bridges?
- Parents` subjective well-being in geographical spaces" (subm.)

Puhakka, Riikka & Poikolainen, Jaana & Karisto, Antti (2015). Spatial Practises and Preferences of Older and Younger People: Findings from the Finnish Studies. Journal of Social Work Practice: Psychotherapeutic Approaches in Health, Welfare and the Community 29: 1, 69-83.

Pyyry, Noora (2015). Hanging around with young people, urban spaces and ideas. Openings to dwelling, participation and thinking. Research Report 374. Department of Teacher Education.
University of Helsinki.

Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline. Palvelut ovat!
Osallisuuden rakentuminen 2010 -luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, Taina (toim.).
Osallisuus. Oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1> [viitattu 27.10.2015]

Rose, Gillian (2012). Visual Methodologies. An Introduction to Researching with Visual Materials.
Los Angeles: Sage.

Roulston, Kathryn (2011). Working through Challenges in Doing Interview Research. International Journal of Qualitative Research 10:4, 348-366.

Ruusunen, Hanna (2015). Nuorten aikuisten hyvinvointi heidän kuvaamanaan. Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaaliala. Sosiaalipedagoginen aikuistyö, opinnäytetyö. [luettu 9.10.2015]

Seppänen, Marjaana, Haapola, Ilkka, Puolakka, Kalle & Tiilikainen, Elisa (2012). Takaisin Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä. Ympäristöministeriön raportteja 14/2012.

Swift, Peter E. & Hwang, Alvin (2013). The impact of affective and cognitive trust on knowledge sharing and organizational learning. The Learning Organization 20: 1, 20-37.

SVT 2015. Tilastokeskus. Sosioekonominen asema 1989. <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/sosioekon_asema/001-1989/index.html> [viitatttu 27.10.2015]

Tilda Tilastotietokanta 2014. Lahden kaupunki, 2014. http://www4.lahti.fi/verkkotilastointi/ [viitattu 28.7.2014].

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Toiviainen, Hanna, Kerosuo, Hannele & Syrjälä, Tuula (2009). "Development Radar": the co-configuration of a tool in a network. Journal of Workplace Learning 21: 7, 509-524.

van Eijk, Gwen (2012). Good Neighbours in Bad Neighbourhoods: Narratives of Dissociation and Practices of Neighbouring in a `Problem` Place. Urban Studies 49: 14, 3009-3026.

Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari (2015). Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikommilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 80: 3, 207-220.

Liite 1.
Koontia lapsiperheiden hyvinvoinnille tärkeistä asioista.

LAPSIPERHEIDEN JÄSENTEN HYVINVOINNILLE TÄRKEITÄ ASIOITA ASUINYMPÄRISTÖSSÄ

Lapset arvostavat
- itsenäisen liikkumisen mahdollisuuksia
- toimintamahdollisuuksia leikkiä ja harrastaa
- luontoa (esim. kivet, lätäköt ja puut): lapsille on tärkeää, että asuinalueilla säilytetään erilaisia luonnonelementtejä myös kerrostaloalueilla
- paikkaa, missä voivat viettää aikaa kavereiden kanssa koulun jälkeen aikuisen läsnä ollessa

Nuoret arvostavat
- asuinalueen tarjoamia mahdollisuuksia ulkoilla, harrastaa ja liikkua
- olemassa olevien harrastuspaikkojen (esim. jääkaukalo, jalkapallokenttä) kunnossa pitoa
- toimivia liikuntayhteyksiä, jotka takaavat itsenäisen liikkumisen harrastuksiin ja kavereiden luo
- nuorten paikkaa, missä voivat oleilla
- matalan kynnyksen palvelua, jossa voi jutella ja kysyä apua esimerkiksi eri viranomaisten kanssa asiointiin

Vanhemmat arvostavat
- alueelta löytyviä (tai saavutettavissa olevia) toimivia peruspalveluita
- toimivia liikenneyhteyksiä
- asuinalueen turvallisuutta
- asuinalueen siisteyttä
- luontoympäristöä

Kaikille ryhmille on tärkeää, että heidän näkemyksiään otetaan huomioon asuinalueita kehitettäessä.
Mikäli asukkaita osallistetaan alueen kehittämiseen, tulisi heidän näkemyksensä myös ottaa aidosti huomioon.

IKÄÄNTYNEET PAIKALLISEN YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTAJINA

MARJAANA SEPPÄNEN | professori, Lapin yliopisto
ILKKA HAAPOLA | vanhempi tutkija, Helsingin yliopisto

Aluksi

Nykyisen ikääntymispolitiikan yksi keskeisistä tavoitteista on se, että ihmiset asuisivat mahdollisimman pitkään omissa kodeissaan. Tämän ”paikoillaan vanhenemista” korostavan ajattelutavan myötä Suomessa eri asuinalueella asuu yhä enemmän ikääntyneitä asukkaita, joista osalla toimintakyky on iän myötä heikentynyt. Kotona asumista korostavaa politiikkaa on perusteltu sillä, että ihmiset haluavat asua kotona mahdollisimman pitkään. Toisaalta politiikkaa kohtaan on esitetty kritiikkiä, sillä monelle kodista voi myös muodostua paikka, jossa yksinäisyys on läsnä päivittäin *(Sixsmith & Sixsmith 2008)* ja hyvän elämän perusedellytykset puuttuvat. Vaikka ikääntyneille suunnattuja palveluja on yhä enemmän saatavissa kotona asuvien tueksi, nykyisessä tilanteessa myös lähiverkostojen toivotaan osallistuvan vanhojen ihmisten hyvinvoinnin tukemiseen. Lukuisat tutkimukset (esim. *Vaara ym. 2015*) osoittavat, että sosiaaliset verkostot ovat tärkeä hyvinvoinnin lähde. Erityisesti puolisolla ja muilla perheenjäsenillä on perinteisesti ollut suuri merkitys sosiaalisen tuen antajina. Monella ikäihmisellä perhettä ei kuitenkaan ole tai sen jäsenet asuvat pitkien etäisyyksien päässä.

Erilaisten yhteisöjen merkitys hyvinvoinnin tukena siis on kasvanut, ja myös paikallisille yhteisöllisyydelle on vahva yhteiskunnallinen tilaus. Mistä paikallinen yhteinen toiminta ja paikallinen yhteisöllisyys syntyvät? Viime vuosien keskustelussa on ollut enemmän tai vähemmän julkilausutusti esillä ajatus siitä, että ikääntyneiden ihmisten rooli paikallisen yhteisöllisyyden suhteen on keskeinen ja että he myös hyötyvät siitä. Myös tutkimushavainnot (*Seppänen ym. 2012*) ovat tuoneet esille sen, että ikääntyneet asukkaat ovat muita ikäryhmiä vahvemmin kiinnittyneitä asuinalueeseensa ja sen sosiaalisiin suhteisiin.

Tässä tutkimuksessa näitä kysymyksiä lähestyttiin yhtä asuinaluetta;

lahtelaista Liipolan lähiötä koskevan tutkimuksen avulla. Tässä artikkelissa tavoitteena oli etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen lähiö on asuinpaikkana ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta?
2. Millaisia muotoja ikääntyneiden ihmisten yhteisöllisyys saa kaupunkiympäristössä?
3. Millainen on ikääntyneiden ihmisten rooli paikallisen yhteisöllisyyden rakentamisessa ja yllä pitämisessä?

Tutkimus toteutettiin etnografisin menetelmin vuosien 2014-2015 aikana. Aineistona olivat alueen eri toimijoiden (kaupunki, seurakunta, yhdistykset) sekä asukkaiden yksilö- ja ryhmähaastattelut, havainnointi sekä etnografiset keskustelut. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan analyysin avulla. Lisäksi käytössä oli vuonna 2010 toteutetun liipolalaisille kohdennetun lomakekyselyn aineisto, jota hyödynnettiin erityisesti 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden osalta. Osassa tarkasteluja tämä ikäryhmä jaettiin kahteen osaan: varhaista vanhuuseläkeikää eläviin 65-74 -vuotiaisiin sekä vähintään 75 vuotta täyttäneisiin, jotka jo lähestyivät varsinaista vanhuusikää.

”Liipola on ihan tavallinen ja hyvä paikka asua”

Liipola on asuinalueena selvärajainen ja omaleimainen lähiö, joka rakennettiin 1960- ja 70-lukujen taitteessa teollisuuden työväestön tarpeisiin. Väkimäärä on laskenut alkuaikojen runsaasta seitsemästä tuhannesta vajaaseen 4 500 asukkaaseen. Alueella asuu edelleen paljon sinne jo 1970- ja 1980-luvuilla muuttaneita. Heille Liipolasta näyttää muodostuneen pysyvä, jopa elämän loppuun asti kestävä asumisen paikka. Nuoremmille se taas on useinkin vain siirtymävyöhyke, väliaikainen asuinpaikka asumispolun varrella. (*Seppänen 2001, Seppänen ym. 2012.*)

Liipolan syntyhistoria ja sille paikallisilla asuntomarkkinoilla muotoutunut rooli näkyy myös alueen ikärakenteessa: 1940- ja 1950-luvilla syntyneitä (erityisesti ns. suuriin ikäluokkiin kuuluvia) asuu Liipolassa selvästi enemmän kuin Lahdessa keskimäärin (*Seppänen ym. 2012*). Sen vuoksi yli 64-vuotiaiden väestöosuus on viimeisten 15 vuoden aikana kasvanut Liipolassa huomattavasti muuta kaupunkia nopeammin (kuvio 1). Tällä hetkellä Liipolassa on, suhteellisesti ottaen, poikkeuksellisen paljon 'nuoria' vanhuuseläkeläisiä (ns. kolmatta ikää eläviä), kun taas varsinaista vanhuusikää eläviä on toistaiseksi vielä vähän etenkin kantakaupunkiin verrattuna.

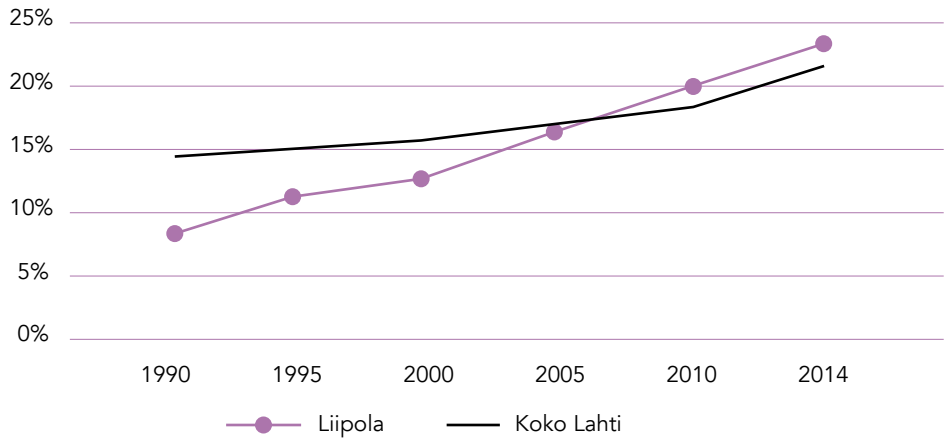

Kuvio 1.
Yli 64-vuotiaiden väestöosuudet Liipolassa ja koko Lahden kaupungissa vuosina 1990-2014

Liipola on rakennettu 40-50 metriä korkealle Liipolanmäelle, noin 2-3 kilometrin päähän kaupungin keskustasta. Osa rakennuskannasta, ns. "Ala-Liipola", sijaitsee mäen kaupungin puoleisella alarinteellä, Liipolan ostoskeskusalueen ympärillä tai sen ja Launeen kauppakeskuksen välisellä alueella. Tällä alueella - monipuolisten ja edullisten kaupallisten palvelujen äärellä - asuu vajaa puolet (45 %) Liipolan 65 vuotta täyttäneestä väestöstä

(kuvio 2, tilastoalueet 3 ja 2). Yli puolet (noin 600 henkilöä) eläkeikäisistä asuu puolestaan ”Ylä-Liipolassa” (tilastoalueilla 4-6). Alueella on yksi ruokakauppa (SIWA). Etäisyyttä Launeen kauppakeskukseen on sen sijaan noin kilometri. Liipolan oma ostoskeskusalue, jossa sijaitsevat ruokakaupan ohella mm. asukastupa Toimela, monitoimitalo Onni ja seurakunnan palvelukeskus, on puolta lähempänä, mutta sinne vievät kevyen liikenteen väylät sijoittuvat kohtalaisen jyrkkään rinteeseen ja ovat talvisaikaan vaikeakulkuisia.

Kuvio 2.
Yli 64-vuotiaat liipolalaiset pienalueittain.

Launeen kauppakeskuksen (markettien ja erikoisliikkeiden) synty 1990-luvulla toi varsinkin Ala-Liipolassa asuville lähes kivenheiton päähän monipuolisen kaupallisten palvelujen kirjon. Ne ovat myös houkuttelevia päivittäisen pistäytymisen paikkoja. Syksyllä 2010 toteutetun postikyselyn (*Seppänen ym. 2012*) aineiston analyysi paljastaa, että lähes päivittäin Launeen marketeissa pistäytyviä oli yli 64-vuotiaiden joukossa jopa enemmän kuin Liipolan omia ruokakauppoja käyttäviä (taulukko 1).

Taulukko 1.
Lähes päivittäin Liipolan ruokakaupoissa ja Launeen marketeissa käyvien osuudet ikäryhmittäin

Käy lähes päivittäin…	65-74 v	yli 74 v	yhteensä
Liipolan ruokakaupoissa	36 %	36 %	36 %
Launeen marketeissa	46 %	30 %	41 %

Alueen mäkisyyden vuoksi huomattava osa liipolalaisista hoitaa päivittäiset kauppa-asiansa autolla. Vuoden 2010 postikyselyn mukaan kolme neljäsosaa (73 %) 65-74-vuotiaista ja yli puolet (56 %) sitä vanhemmista liikkui viikoittain Liipolassa tai sen ulkopuolella yksityisautolla. Joukkoliikenteen käyttäjiä oli huomattavasti vähemmän: viikoittain bussia käyttäviä oli nuoremmassa ikäryhmässä vain 31 % mutta vanhemmassa yli 74-vuotiaiden ryhmässä sentään 43 prosenttia.[1] Jalkaisin Liipolassa tai sen ulkopuolella liikkuvia oli vuoden 2010 kyselyssä 76 % 65-74 -vuotiaista ja 70 % yli 74-vuotiaista. Toisaalta, vanhempaan ikäryhmään kuuluvista peräti 27 % vastasi, että he eivät liiku lainkaan jalkaisin.

Ikääntyneiden asukkaiden suhde paikkaan vaihteli. Joillekin suhde asuinalueeseen oli syvä eikä ajatus siitä, että pitäisi muuttaa pois, ollut mahdollinen. Toisille suhde oli tilannesidonnainen; pois ajateltiin muutettavan sitten, kun itsenäinen asuminen ei olisi enää mahdollista. Osalle ikääntyneistä lähestymistapa asumiseen oli ennakoiva: he olivat jo muuttaneet pois Liipolasta senioriasuntoihin, mutta osallistuivat edelleen alueella tapahtuvaan toimintaan.

Sekä asukkaiden että alueeseen työnsä puolesta kytkeytyneiden toimijoiden haastatteluissa tuli Liipolasta puhuttaessa voimakkaasti esille normaaliuden narratiivi. Korostettiin sitä, että Liipola on normaali paikka asua, siinä kuin mikä tahansa muukin asuinalue.

> *”…en mä sanois et Liipolassa on mitään erityistä. Et kyl se on ihan joka lähiössä niin siellä on samanlaisia asioita.” (T2)*

[1] 37 % 65-74 -vuotiaista ja 32 % yli 74-vuotiaista ei käyttänyt lainkaan bussia. Niiden osuus, jotka eivät käyttäneet yksityisautoa, oli huomattavasti pienempi: nuoremmassa ryhmässä heitä oli 18 % ja vanhemmassa yli 74-vuotiaiden ryhmässäkin vain 24 %.

Jo aiemmissa tutkimuksissa esille tullut tietoisuus Liipolan huonosta maineesta tuli vahvasti esille. Se oli toisaalta myös yhteisöllisyyttä vahvistava tekijä. ”Yhteinen vihollinen” sai aikaan yhteisen yhteisöllisyyden tiivistymistä, mikä ilmeni mm. jaettuna kertomuksena siitä, miten Liipolassa tapahtuneita asioita käsiteltiin mediassa.

> *”…toivois joskus aina lehdistöki ku jotai juttuu täält tekee, et se… ku jossakin uutisessa et Liipolas tapahtu (--) vaan täytyis aina valottaa vähän että olla niin kuin positiivisempiakin asioita tuua esiin Liipolasta.” (A6)*

Haastatteluissa korostettiin, että Liipola on hyvä paikka asua. Erityisesti alueen luonto ja joukkoliikenneyhteydet saivat kiitosta. Luonnon ja puhtaan ilman merkitys korostui voimakkaasti; aluetta ympäröivä metsä laavuineen ja ulkoilureitteineen koettiin arvokkaaksi.

Tämä näkyi myös lomakekyselyn vastauksissa (kuviot 3 ja 4), joissa arvioitiin Liipolaa asuinpaikkana. Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että Liipolassa on hyvät ulkoilu- ja harrastusmahdollisuudet ja että se on kaunis ja viihtyisä asuinalue. Sen sijaan näkemyksissä alueen palveluista ja alueen soveltuvuudesta vanhusten asuinpaikaksi esiintyi selvää hajontaa. Vaikka enemmistö olikin sitä mieltä, että Liipolassa on hyvät palvelut 65-74 -vuotiaista 25 prosenttia ja yli 74-vuotiaista peräti 29 prosenttia oli asiasta eri mieltä. Samalla tavoin 32 prosenttia 65-74 -vuotiaista ja 23 prosenttia sitä vanhemmista torjui väitteen ”Liipola on hyvä paikka asua vanhuksille”. Lomakkeella ei kysytty vastaajien tarkkaa asuinpaikkaa, mutta se kaiketi vaikutti olennaisesti heidän mielipiteisiinsä ja omakohtaisiin kokemuksiinsa varsinkin näissä kysymyksissä.

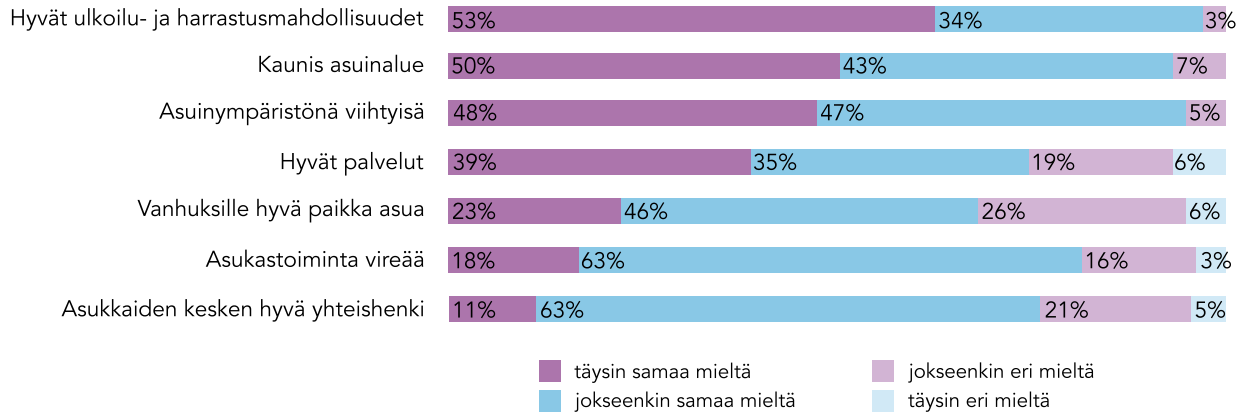

Kuvio 3.
65-74 -vuotiaiden asukkaiden näkemys Liipolasta asuinpaikkana.

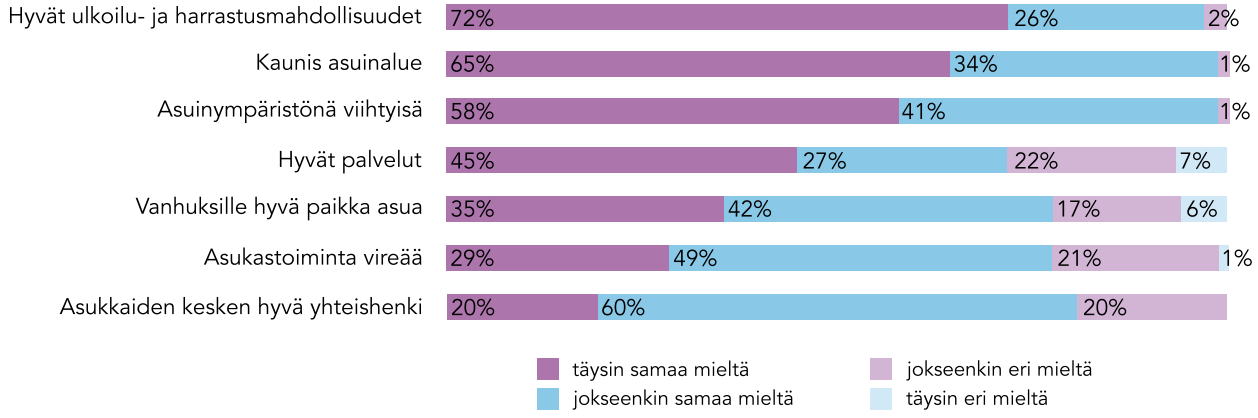

Kuvio 4.
Yli 74-vuotiaiden asukkaiden näkemys Liipolasta asuinpaikkana.

Liipolan fyysistä ympäristöä vahvasti leimaava korkea mäki nousi niin kyselyn avovastauksissa kuin haastatteluissa esille suurimpana ikääntyvien

elämää haittaavana tekijänä. Se oli joillekin myös syy muuttaa alueelta pois.

> *”No maasto. Se on ollu aika monen kohdalla. Ne mäet on aika sellainen iso juttu, ett mä tiedän erittäin monta jotka on muuttaneet pois ihan sen takia, että ei jaksa kävellä mäkeä ylös ja mäkeä alas.” (A2)*

Lomakekyselyssä tiedusteltiin myös näkemyksiä Liipolassa esiintyvistä ongelmista. Kuviossa 5 tarkastellaan, kuinka suuri osa eläkeikäisistä piti kysymyksessä listattuja, lähiöihin yleisesti liitettyjä piirteitä suurina tai vähintään selvinä ongelmina Liipolassa.

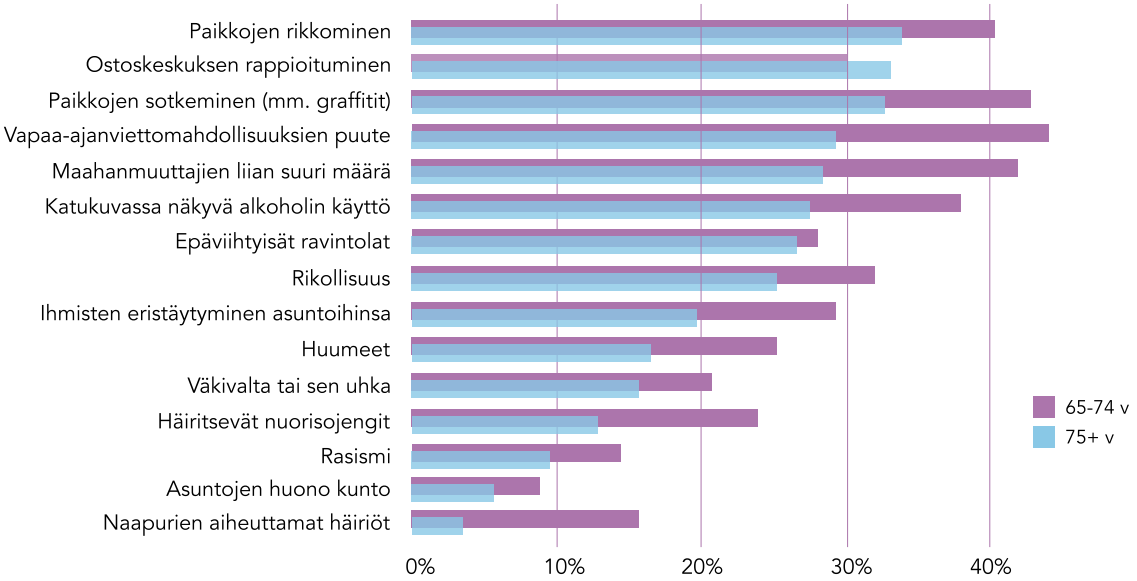

Kuvio 5.
Näkemykset lähiöihin yleisesti liitettyjen ongelmien esiintymisestä Liipolassa ikäryhmittäin.

Vanhimmassa ikäryhmässä yleisimmin mainittuja ongelmia olivat paikkojen rikkominen ja sotkeminen sekä ostoskeskuksen rappioituminen, joita

piti ongelmina joka kolmas. Varhaisessa eläkeiässä olevien (65-74-vuotiaiden) vastauksissa nostettiin esille myös vapaa-ajanviettomahdollisuuksien puute, maahanmuuttajien liian suuri määrä, katukuvassa näkyvä alkoholin käyttö, rikollisuus ja ihmisten eristäytyminen asuntoihinsa.

Se, että varsin moni ikääntyvistä piti ongelmana maahanmuuttajien määrää, on pienoinen yllätys, sillä asia ei paljoakaan noussut esille asukkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Tulosta voinee kuitenkin tulkita siten, että vastaajien mielestä olisi ollut parempi, jos vahvasti Liipolaan painottunut maahanmuutto olisi jakautunut tasaisemmin Lahden eri asuinalueiden kesken.

Ostarilla ajoittain näkyvä ”porukointi” ja julkinen juopottelu nousi esille myös haastatteluissa ja keskusteluissa. Haitta oli kuitenkin ensisijaisesti esteettinen; pelkoa ostarin porukoiden ei kerrottu aiheuttavan. Esille tuli myös se, että ostarin häiriöissä on vuorokauden aikaan liittyvää vaihtelua. Illalla julkisen tilan valtaavat muut kuin päivällä siellä olevat, ja silloin meno saattaa olla rankempaa.

> *”Toki se porukka siinä ostarilla, mutta seki on silleen. Siinä on useempi porukka, on se ilta- ja viikonloppuporukka ja päiväporukka. Ei siinä päivällä oikeestaan oo mitään (--) Sitten on iltaisin ja viikonloppuisin, ku siinä on sitte hurjempi meno, niin se yhdistyy jotenkin siihen päivälläki oleviin ihmisiin.” (T3)*

Paikallisen yhteisöllisyyden muodot Liipolassa

Tutkimuksessa lähdettiin liikkeelle paikantamalla Liipolaan sijoittuneen, ikääntyneitä asukkaita koskevan yhteisöllisyyden erilaisia muotoja. Tutkimus eteni osittain ns. lumipallomenetelmällä: haastateltavilta kysyttiin havaintoja yhteisöllisyyttä ja näin saatujen tietojen avulla kohdistettiin huomiota esille tulleisiin yhteisöllisyyden muotoihin. Ikääntyneiden asukkaiden (keskinäinen, tai sellainen, jossa he olivat osallisena) yhteisöllisyys alueella

toteutui toisaalta organisoituna, toisaalta spontaanina vuorovaikutuksena ja toimintana.

ORGANISOIDUT TOIMINNAT

Organisoidut yhteisölliset toiminnat voitiin jakaa i) asuinaluetasolla tapahtuvaan toimintaan ja ii) talokohtaiseen toimintaan. Organisoidun asuinaluetason toiminnan osalta yhteisöllisyys liittyi selkeimmin kolmen eri tahon organisoimaan toimintaan. Suuri merkitys oli Lahden kaupungin valtakunnallisen asuinalueohjelman tuella organisoimalla asukastupa Toimelalla, joka kokosi ja tuki asuinalueen yhteisöllistä toimintaa. Toimelassa kokoontuivat mm. tanssiryhmä, käsityöpiiri ja lisäksi siellä oli mahdollisuus esimerkiksi kutoa kangaspuilla. Myös erilaisia yksittäisiä tilaisuuksia järjestettiin. Alueen ihmisiä kokoavat toiminnat eivät yleensä ulottuneet eri sukupolviin. Tähän vaikutti mm. tilan akustiikka; koululaisten tullessa iltapäivällä paikalle moni iäkkäämpi pakeni paikalta lasten peleistä ja leikkeistä syntyneen melun vuoksi. Tutkimuksen aineistonkeruun aikana Toimela toimi väliaikaisissa tiloissa, ja uuden monitoimitalo Onnin valmistuttua se siirtyi uusiin tiloihin.

Liipolassa on myös toiminut pitkään asukasyhdistys, Liipolan lähiöseura, jolla aiemmin oli oma tila ”Ylä-Liipolassa” sijaitsevassa kerrostalossa. Siitä oli kuitenkin jouduttu luopumaan, jonka jälkeen lähiöseuran toiminta siirtyi Toimelan tiloihin. Siirron myötä lähiöseuran toiminta on huomattavasti supistunut. Tulkintamme mukaan siihen vaikutti omien tilojen menettämisen ohella aktiivitoimijoiden ikääntyminen ja väsymisen. Uusia aktiivisia toimijoita kaivattiin ja tarvittiin, mutta esimerkiksi työikäisten saaminen mukaan oli vaikeaa. Nuorempien sukupolvien ei katsottu olevan kiinnostuneita yhteisestä toiminnasta.

> *”Mutta nyt ei kuule, kun noi nuoret ihmiset, kun tulee, niin niil ei oo minkäänlaista ajatusta semmosesta yhteisestä talkootyöstä ja sellasesta että pitäis tehdä jotain. Ei ne nuoret parit, ei niistä saa niiku oikein semmosta.” (A7)*

Kolmas merkittävä yhteisöllisen toiminnan organisoija on Suomen evankelisluterilaisen kirkon Launeen seurakunta, jolla on Liipolaan sijoittuva seurakuntakeskus. Seurakunnalla on eläkeikäisille ihmisille useita hengellisen toiminnan piirejä, jotka kokoontuvat viikoittain. Erityisesti keskiviikkolounas kerää väkeä. Siihen on osallistunut viikoittain satakunta ihmistä.

Yhteisöllistä toimintaa tapahtui myös asuintalotasolla. Eri taloihin sijoittuvan toiminnan määrä selvästi vaihteli, ja tutkimuksen aikana tuli selvästi esille muutama talo, joissa asukastoimintaa oli runsaasti. Toiminta saattoi tapahtua esim. talkoiden muodoissa, talokohtaisina kerhoina, yhteisenä leipomisena tai muunlaisina yhteisinä aktiviteetteina.

SATUNNAISEEN VUOROVAIKUTUKSEEN PERUSTUVA YHTEISÖLLISYYS

Organisoidun toiminnan lisäksi yhteisöllistä vuorovaikutusta tapahtui ns. kynnysvyöhykkeiden ja siirtymävyöhykkeiden alueilla. Alueella oli runsaasti yhteistä kaupunkitilaa, joka oli vapaasti saavutettavissa. Liipola on rakennettu väljästi, ja kerrostaloilla on yleensä piha-alueita, joille on rakennettu grillikatoksia ja muita oleskelutiloja. Piha-alueilla myös toteutetaan yhteisöllisyyden turvallisuutta tuottavaa ulottuvuutta, ”positiivista kontrollia”.

> *...naapurin pihasta huudetaan toisen pihan vanhukselle sinne penkille, että hei mites se (--) ei vastaa puhelimeen, onks kukaan käyny kattomassa. Että vähän löytyy sellaista huolehtimista.” (T3)*

Piha-alueiden käyttö vaihtelee luonnollisestikin vuodenajan mukaan, mutta niille sijoittuva vuorovaikutus vaihtelee myös eri talojen välillä. Vuorovaikutusta lisäävänä tekijänä esille tuli esimerkiksi puutarhanhoidon ja kasvien merkitys, joka voi olla yhdistävä tekijä myös kerrostaloasumisen yhteydessä. Monet asukkaat istuttivat oma-aloitteisesti kerrostalojensa pihoille kasveja ja hoitivat niitä. Puutarhanhoito myös yhdisti ihmisiä, sen ympärille syntyi vuorovaikutusta toisten asukkaiden kanssa.

> *Ja meillä oli tossa pihatalkoot ja sielläkin väkee mukavasti ja ehottelin heille, että mitä jos laitettaisiin tuonne sisäpihalle sellaset puulaatikot ja niihin laitettais multaa ja vähän nättejä yrttejä, persiljaa…" (A3)*

Liipolaa ympäröivän metsäalueen laavu ja ulkoilureitit olivat myös tilaa, jossa saattoi kohdata muita asukkaita. Ostarin keskellä oleva torialue oli selkeimmin paikka, joka oli (alun perin) suunniteltu julkiseksi, kaikille avoimeksi yhteisölliseksi kaupunkitilaksi. Sen merkitys oli kuitenkin ikääntyneille asukkaille vähäinen, sillä alue oli leimautunut yhteisöllisen juopottelun paikaksi.

Myös siirtymätiloiksi kutsuttavat paikat ja tilat, kuten rappukäytävät, pihareitit, bussipysäkit ja jalkakäytävät, olivat merkityksellisiä yhteisöllisyyden kannalta. Niissä tapahtui satunnaisia kohtaamisia, joilla oli haastateltaville merkitystä.

> *Kaiken kaikkiaan musta se on kuitenkin, se on sellanen hyvä alue (--) että siellä on kuitenkin helppo kohdata ihmisiä ja aina autopysäkillä voi puhua kenen kanssa hyvänsä ja ei katsota että mitäköhän toi nyt tunkee seuraan (--) Kadulla tapaa aika usein sellaisia (--) jotka pysähtyy juttelemaan. Sekin on ihan kiva. Mä arvostan sitä kovasti." (A2)*

Ne saattoivat olla paikkoja päivittäiselle vuorovaikutukselle, ja niiden kautta ihmiset tulivat tutuiksi ja merkitykselliseksi, vaikkei vuorovaikutus välttämättä ulottunut pientä jutustelua syvemmälle. Erilaiset yhteisöllisyyttä edistävät tekijät saattoivat vielä vahvistaa siirtymätiloissa tapahtuvaa vuorovaikutusta; esimerkiksi mukana oleva koira kirvoitti keskustelua vastaantulijoiden kanssa.

Yhteisöllisyyttä määrittävät ja tukevat elementit

Paikalliseen yhteisöllisyyteen liittyi elementtejä, jotka erityisesti ikääntyneiden näkökulmasta määrittivät sitä. Toiminnan jatkuvuus koettiin tärkeänä. Yhteisölliset toiminnat lunastivat paikkansa vähitellen, mikä edellytti niiltä jatkuvuutta ja säännöllisyyttä. Jatkuvuus merkitsi ennen kaikkea toiminnan toistumista tiettyinä viikonpäivinä. Esimerkiksi seurakuntakeskuksessa oli tarjolla lounas joka keskiviikko, ja muut menot oli mahdollista suunnitella sen mukaan.

Viikkosyklin lisäksi vuodenaikojen vaihtelulla oli merkitystä. Monet toiminnat keskeytyivät kesäksi, mikä harmitti osaa osallistujista. Kolmenkin kuukauden tauko oli paljon silloin, kun kyseessä oleva toiminta oli keskeinen yhteisöllisyyden kokemuksen kannalta. Talvella liukkaus sekä pimeän tulo aikaisin rajoittivat osallistumista. Toimintojen toivottiin sijoittuvan valoisaan vuorokaudenaikaan.

Yhteisöllisissä toiminnoissa tärkeitä olivat myös totunnaistuneet käytännöt. Pidempään jatkuneissa toiminnoissa arvostettiin sisällöllisten elementtien ja toimintatapojen pysyvyyttä. Myös vaikkapa istumajärjestykselle syntyi totuttuja järjestelyjä, ja niistä poikkeaminen synnytti herkästi keskustelua.

Silti uusia jäseniä tuli mukaan ja he löysivät paikkansa toiminnoissa. Toiminnassa, jossa on mukana iäkkäitä ihmisiä, jätettiin myös yhteisönä hyvästejä pois nukkuneille ihmisille.

> *...viime kevättalven ja kevään aikana minusta tuli aika paljon uusia kasvoja. Mutta sitten on niitä, jotka poistuu tonne yläkerrän leipiin Niitä on aika paljon tänä aikana. (--) ni meillä palo muistokynttilä ja kukkanen oli. Sellainen hiljainen muistaminen." (A5)*

Toiminnan sisällöistä keskusteltaessa tuli esille, että toiminnan sisältö ei ole itseisarvo, vaan yhteisöllisyyden merkitys rakentui ennen kaikkea vuoro-

vaikutuksen mahdollisuuden ja kuulumisen tunteen kautta.

> *Siis yks on se, että ihmiselle on tärkeetä, et se kuuluu johonkin, et ei oo vaan kotona. Ja sitten se arvostus, minkä saa toisilta." (A5)*

Toiminnan tuli kuitenkin olla mielekästä, sillä "pelkästään kokoontuminen juttelemaan" ei tuntunut riittävän merkitykselliseltä syyltä osallistua. Tärkeä osa yhteisöllisyyttä oli myös yhteinen huumori. Vaikeistakin asioista laskettiin hyväntahtoisesti leikkiä ja näytti siltä, että joissakin toimintamuodoissa mukana oleville oli kehittynyt yhteinen huumorin kieli, jonka osalliset jakoivat.

Tutkimuksessa tarkasteltiin Liipolassa tapahtuvaa yhteisöllisyyttä. Paikallisuuden näkökulmasta kiinnostavaa oli esille tullut havainto siitä, että yhteisöllisyys ei perustunut ainoastaan paikkaan kiinnittyneelle identiteetille. Toimintaan osallistuivat muutkin kuin alueella asuvat, ja toiminta oli aidosti avointa muillekin kuin liipolalaisille. Haastateltavien puheessa ei esiintynyt paikkaan perustuvaa jakoa "meihin liipolalaisiin" ja "muihin", vaikka pitkä asumisaika alueella selvästi vahvisti paikallista identiteettiä ja halua toimia alueella. Paikallisen yhteisöllisyyden sijaan Liipolasta voidaankin puhua yhteisöjen paikkana.

Ikääntyneiden asukkaiden rooli yhteisöllisyyden rakentumisessa

Ikääntyneiden ihmisten rooli yhteisöissä näyttäytyi neljänlaisena:
i) Arjen sankareiksi nimeämämme asukkaat olivat yksittäisiä ihmisiä, joilla oli hyvin keskeinen rooli yhteisöllisyyden rakentajina. Heitä ei ollut paljon, mutta haastattelujen perusteella syntyi selvä kuva keskeisistä ihmisistä, joiden varaan alueen yhteisöllisyys vahvasti ankkuroitui. He organisoivat aktiivisesti toimintaa ja pitivät yhteyttä yhteisöllisyyttä tukevia organisaatioita edustaviin toimijoihin. He tarjosivat toimintaan oman osaamisensa ja

ammattitaitonsa, joka oli kertynyt joko työuran aikana tai jonkin harrastuksen puitteissa.
ii) Ahertajat olivat yhtä lailla keskeinen ryhmä yhteisöllisyyden luomisessa ja ylläpitämisessä. He eivät ottaneet päävastuuta toiminnan aikaansaamisesta, mutta tekivät aktiivisesti töitä sen eteen.
Näiden kahden ryhmän lisäksi yhteisöllisyyden toteutumisessa osallisina olivat iii) osallistujat. He olivat se suurempi joukko, joka osallistumisellaan mahdollisti yhteisöllisyyden toteutumisen. Tätä joukkoa luonnehti uskollisuus: kohtasimme paljon ihmisiä, jotka olivat vuosikausia osallistuneet tiettyyn toimintaan. Lisäksi yhteisöllisyys merkityksellistyi ihmisille, jotka eivät varsinaisesti osallistuneet toimintaan paikan päällä.
Heitä kutsumme nimellä iv) ikkunasta katsojat. He olivat vanhoja ihmisiä, jotka eivät pystyneet tai halunneet osallistua, mutta seurasivat tapahtumia ikkunasta, tiedotusvälineistä ja niihin osallistuneiden kanssa keskustelemalla. He tunsivat yhteisöllisyyttä ja kuuluminen paikalliseen yhteisöllisyyteen tuotti heille elämän tarkoituksellisuuden tunnetta, mikä on hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeä kokemus.

Liipolassa asui luonnollisesti myös ikääntyneitä ihmisiä, jotka jäivät paikallisen yhteisöllisyyden ulkopuolelle. He ”vain asuivat” Liipolassa ja kokivat sen heille sopivaksi ratkaisuksi.

Lopuksi

Paikkaan perustuvalla yhteisöllisyydellä on ikääntyneille asukkaille suuri merkitys, jota ei tule sivuuttaa. Tutkimuksemme mukaan paikallinen yhteisöllisyys toteutui sekä spontaanisti että organisoituna toimintoina. Yhteisöllisyyden rooli asukkaiden hyvinvoinnin tukemisessa jäsentyi ennen kaikkea kuulumisen tunteen ja vuorovaikutuksen kautta. Nämä toivat merkityksellisyyttä ja turvallisuuden tunnetta elämään ja siten lisäsivät hyvinvointia. Konkreettisen avun näkökulmasta paikallisen yhteisöllisyyden rooli ei näyttäytynyt keskeisenä. Varsinkaan suuremman avuntarpeen kohdalla

on tämän tutkimuksen tulosten perusteella vaikea nähdä paikallista yhteisöllisyyttä tekijänä, jolla voisi olla merkittävä rooli hoivan ja huolenpidon kannalta.

Yhteisöllisyyden toteutumista voi tukea. Keskeisiä tapoja siihen ovat i) asukkaiden käyttöön tarkoitetut tilat ja ii) eri organisaatioiden (kuten kaupunki ja seurakunta) tarjoama taustatuki, joka voi olla tarkoitusta varten osoitettu työpanos tai pieni taloudellinen tuki. Kun kodit ovat privatisoituneet ja kyläilykulttuuri vähentynyt, muut kohtaamisen paikat kasvattavat merkitystään. Tässä mielessä asukastiloilla on paikallisen yhteisöllisyyden toteutumisessa keskeinen merkitys. Kokoontumisen tilat ja paikat eivät kuitenkaan yksin riitä. Tarvitaan myös mielekästä toimintaa ja ihmisiä, jotka huolehtivat tilojen käyttöön liittyvistä käytännön kysymyksistä, sekä niitä jotka organisoivat, pyörittävät ja osallistuvat yhteiseen toimintaan.

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan pohtia, riittääkö asumiseen perustuva intressi ylläpitämään yhteisöllisyyttä tai mahdollistamaan sen rakentumista. Perinteisen asukasyhdistystoiminnan hiipuminen alueella voi viitata siihen, että asuinpaikan lisäksi tarvitaan myös muita yhteisiä sisällöllisiä intressejä. Se, että Liipolassa toteutuneeseen yhteisölliseen toimintaan osallistui myös paljon muualla asuvia, kertoo siitä, että yhteisen asuinpaikan merkitys yhteisöllisyyden rakentumisessa on vain yksi, muttei aina edes välttämätön tekijä. Fyysisestä paikasta irrallaan toteutuvaa paikkasuhteeseen kytkeytyvää yhteisöllisyyttä näkyi erityisesti nuorempien ikäpolvien parissa: (entisillä) liipolalaisilla on useita facebookryhmiä, joissa yhdistävänä tekijänä on lapsuus Liipolassa ja sen nostalginenkin muistelu.

Yhteisöllisyyden nurjat puolet, kuten valtasuhteet ja konfliktit eivät välttämättä ole asioita, jotka otetaan keskusteluun ulkopuolisen tutkijan kanssa. Niitäkin toki näkyi, ja kysymykset valtasuhteista ja ulos sulkemisesta tulivat näkyviin niin asukkaiden kesken kuin eri organisaatioiden toiminnan yhteydessä. Keitä erilaisissa suunnitteluprosesseissa kuunneltiin ja ketkä saivat osallistua? Kuka ”omistaa” yhteisöllisen toiminnan tilat? Esille tuli myös kysymys eri organisaatioiden toimintaedellytyksistä ja rajoista. Minkä sektorin vastuualueeseen toiminta kuuluu, kuka silloin maksaa kulut ja määrittelee

esimerkiksi sen, mihin aikaan päivästä toiminta järjestetään?

Jälkimodernissa yhteiskunnassa yhteisöihin kuulumisen rajat ovat muuntuvia, ja myös paikallisuuden suhteen rajat ovat liikkuvia. Yhteisöllisyyden kaipuuta on selvästi olemassa: vuorovaikutus ja kuulumisen tunne sekä yhteinen toiminta tuovat elämään merkityksellisyyttä. Ikääntyneille paikallisuus ja paikallinen yhteisöllisyys ovat tärkeä osa kokonaisuutta. Toisaalta iäkkäämpienkään ihmisten kohdalla paikallisyhteisö ei tänä päivänä ole muuttumaton. Siihen liittyy yksilöllisyyden, resilienssin ja refleksiivisyyden ulottuvuuksia, jotka määrittävät uudenlaisen yhteisöllisyyden muotoja (*Bauman 2001; Delanty 2010*).

Jälkimodernissa, individualisoituneeksi luonnehditussa yhteiskunnassa paikallinen tai paikassa toimiva yhteisö voi toimia eri-ikäisille ihmisille areenana, jossa yksilölliset ja sosiaaliset identiteetit muotoutuvat ja tulevat ilmaistuksi (*Gilleard & Hicks 2005*). Erilaisia avainhenkilöiden rooleja voikin tulkita juuri tästä lähtökohdasta käsin: toiminta paikallisyhteisöissä voi olla avainhenkilöille tärkeä areena, jolla omaa identiteettiä rakennetaan ja ylläpidetään. Samalla he voivat toiminnallaan edesauttaa kollektiivisen identiteetin muotoutumista ja siitä kumpuavaa toimintaa. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että nykyisessä yhteiskunnassa ihminen voi vanhanakin olla myös tietoisesti, omana valintanaan, irrallaan paikallisyhteisöllisyydestä. On todettu, että sosiaaliset voimat eivät sido ihmisiä pakonomaisesti osaksi paikallisyhteisöä, vaan ihmiset sijoittavat itsensä osaksi yhteisöä ja myös irtoavat siitä niin halutessaan (*Lash 1994*).

Hyvinvoinnin näkökulmasta on kuitenkin tärkeää pohtia niiden vanhojen ihmisten asemaa, jotka voisivat hyötyä yhteisöllisyydestä, mutta joiden omat resurssit eivät riitä siihen, että he voisivat olla osallisia paikallisesta yhteisöllisyydestä ja sen hyvinvointia lisäävistä vaikutuksista. Tarvitaan uudenlaisia toimintamalleja, jotka yhdistävät etsivän työn, koordinoivan ja tukevan toiminnan sekä yhteisölliset aktiviteetit.

LÄHTEET

Bauman, Zygmunt (2001)
Community. Seeking Safety in an Insecure World. Polity, Cambridge.

Delanty, Gerard (2010)
Community. Second edition. Routledge, London.

Gilleard, Chris & Higgs, Paul (2005)
Contexts of Ageing. Class, Cohort and Community. Polity, Cambridge.

Lash, Scott (1994)
Reflexivity and its Doubles: Structures, Aesthetics, Community.
Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.) Reflexive Mordernization.
Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order.
Polity Press, Cambridge.

Seppänen, Marjaana (2001)
Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille.
Palmenia-kustannus.

Seppänen, Marjaana & Haapola, Ilkka & Puolakka, Kalle & Tiilikainen, Elisa (2012)Takaisin
Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä.
Ympäristöministeriön raportteja 14/2012.

Sixsmith, Andrew & Sixsmith, Judith (2008)
Ageing in Place in the United Kingdom. Ageing Int. 32, 219-235.

Vaara, Elina & Haapola, Ilkka & Seppänen, Marjaana & Karisto, Antti (2016) What is well-being for the elderly?
Teoksessa Naskali, Seppänen & Begum (toim.) Ageing in the Arctic - Climate Change and Wellbeing. Routledge, London, 133-146.

YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN - TOIMIALOJEN NÄKEMYKSIÄ HANKEKOKONAISUUDESTA

Teksti
VELI-PEKKA TOIVONEN
maankäytön johtaja, Lahden kaupunki

Koko Liipola oppimisympäristönä -hankekokonaisuus on toiminut erinomaisena laboratoriona uusien toimialarajat ylittävien yhteistyömallien käytäntöjen testaamisessa. Lahden kaupungin strategiassa, yleiskaavatyössä ja esimiesvalmennuksessa on kaikissa tunnistettu tarve luoda sellaisia toimialarajat ylittäviä toimintamalleja, joilla voidaan vähentää osaoptimointia ja ottaa yhteisesti haltuun nk. rajapinnassa olevat, ei kenenkään vastuulla olevat asiat. Erityisen merkittävän kokonaisuuden muodostavat lasten ja nuorten palvelut. Alakouluikäisten lasten palvelujen asiakasrajapinta on kaupungin tarjoamista palveluista kaikkein laajin, ja niissä toimialojen välisen hyvän yhteistyön vaikuttavuus on suurin. Aivan oleellista uudessa yhteistyömallissa on ollut pysyvien yhteistyöryhmien ja avainhenkilöiden tunnistaminen sekä jatkuvasti ajan tasalla olevien suunnitelmien mukainen vuorovaikutteinen toiminta (kuvio 1).

Alueelliset lasten ja nuorten hyvinvointiryhmät (5 kpl) kokoontuvat alueellisten rehtoreiden ja päiväkodinjohtajien johdolla. Ne ”toimivat lasten ja nuorten hyvinvointiryhmän alaisuudessa, kehittävät ja lisäävät moniammatillista yhteistyötä alueellaan sekä huolehtivat yhteistyön järjestämisestä vanhempien ja kolmannen sektorin kanssa” (Lasten ja nuorten hyvinvointikertomus). Alueelliset hyvinvointiryhmät ovat avainasemassa lasten ja nuorten alueellisten palvelujen kehittämisessä ja toimintatapojen jalkauttamisessa. Palveluprosessien suunnitteluun ja kehittämiseen on nyt kytketty myös tilojen suunnittelu ja kaavoitus unohtamatta osallistumisen ja asiakasrajapinnan merkitystä.

Alueellisilla hyvinvointiryhmillä on vastuu organisoida alueellista yhteistoimintaa pysyvällä tavalla. Uusi tilahanke tai vanhojen tilojen uudelleenjärjestelyt ovat luonteva paikka käynnistää uutta alueellista yhteistoimintaa ja kytkeä se ao. tilojen järjestelyjen suunnitteluun. Alueelliset toimijat

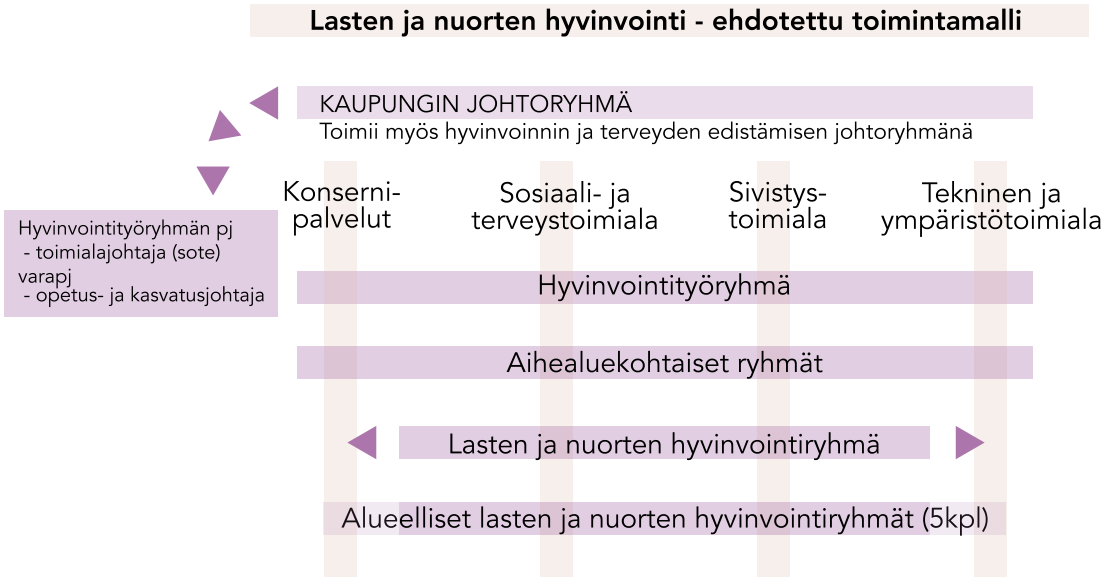

Kuvio 1.
Toimialojen välinen yhteistyömalli.

kytketään tilojen suunnitteluun ja samalla toimintojen suunnitteluun yhteistoimintamallin mukaisesti. Jalkarannan ja Liipolan monitoimitalohankkeista saatuja onnistumisen kokemuksia, mutta myös korjaavia palautteita on mahdollista hyödyntää sekä palveluprosessien kehittämisessä, tilojen yhteiskäyttöisyydessä että asiakasrajapinnassa. Tavoitteena on, että aiemmin kertaluontoisista palveluverkkotarkasteluista päästään jatkuvasti ajan tasalla pidettävään ja tarkentuvaan kaavoitus-, toimitila- ja palvelukuvausaineistoon.

Moniammatillisuuteen ja tilojen yhteiskäyttöisyyteen perustuva, hyvinvointia tukeva yhteistoimintamalli tuo lisäarvoa alueellisiin palveluihin:

- Lasten alueellisten palvelujen vaikuttavuus paranee
  ➔ Palveluprosesseja kehitetään yhdessä, palvelut näyttäytyvät asiakkaille päin kokonaisuutena

- Tilojen käytettävyys paranee, tilat monenlaisessa käytössä, tilojen käyttöaste nousee
  ➔ Tilojen kokonaismäärä ja sitä myötä tilakustannukset pienenevät

- Tilojen monipuolinen iltakäyttö mahdollistuu
  ➔ Tilojen käyttäjämäärä kasvaa, tilojen käytöstä saatavat vuokratulot lisääntyvät

- Asiakkaille samassa pisteessä enemmän palveluja
  ➔ Palvelujen saatavuus paranee

- Ulkopuoliset toimijat voivat tulla mukaan tilojen käyttäjiksi; mahdollisuus myös 3. sektorin toimijoille, samoin vertaisryhmille

- Moniammatillinen yhteistyö tarjoaa uusia mahdollisuuksia ammatilliseen kehittymiseen, henkilöstöresurssien käyttö tehostuu, uusiin haasteisiin on mahdollista vastata

- Yhteisöllisyys ja osallistumisen mahdollisuudet paranevat
  ➔ hyvinvointi lisääntyy

Toimialarajat ylittävässä yhteistyössä on tunnistettu kolme ulottuvuutta: palveluprosessit, tilat sekä hyvinvointi ja osallisuus (kuvio 2).

Toimintamallin avainhenkilöitä, yhteistoiminnan varmistajia ovat hyvinvointijohtaja Ulla Sepponen, opetus- ja kasvatusjohtaja Lassi Kilponen, toimitilajohtaja Mauri Koistinen sekä yleiskaava-arkkitehti Johanna Palomäki.

Palveluprosesseissa on kysymys yhteisestä vastuusta palveluista. Miten varmistetaan 1) alueellinen moniammatillinen yhteistyö ➔ laajempi palvelu, 2) yhteistyön johtaminen toimipisteissä ja 3) kumppanuus, verkostot. Avainhenkilöiden tehtävänä on tukea ja luoda edellytyksiä sekä ylläpitää rakenteita.

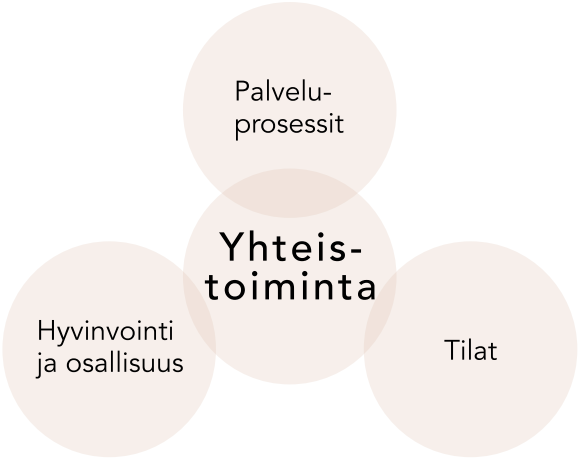

Kuvio 2.
Yhteistyön kolme ulottuvuutta.

Yhteistoimintamalli tiloissa tarkoittaa sitä, että synnytetään vastuu ja kokemus siitä, että kaikki hyvinvointialueella olevat tilat ovat toimijoiden yhteisiä tiloja, riippumatta siitä, missä ne sijaitsevat. Tämän seurauksena on käytettävissä selvästi aiempaa enemmän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja, kuten 1) monikäyttöiset tilakokonaisuudet; sama tila monessa käytössä 2) tilojen käytön tehokkuus ja joustavuus, 24/7 tilojen käyttö sekä 3) uudisrakentamisen ja peruskorjauksen moduliratkaisut. Avainhenkilöiden tehtävänä on ylläpitää säännöllistä, ennakoivaa tilojen käytön ja kehittämisen suunnittelua.

Yhteistoimintamalli osallisuudessa ja hyvinvoinnissa synnyttää kokemuksen hyvästä palvelusta:

- monipuoliset, laadukkaat palvelut lähellä
  ➔ alueellinen hyvinvointi
- osallisuus palveluissa ja tiloissa ➔ yhteisöllisyyden kasvu
- asuinympäristön viihtyisyys ➔ asiakkaan hyvinvointi
- yhteistyössä tuotetut asiakkaiden odotusten mukaiset palvelut
  ➔ työhyvinvointi

Avainhenkilöt toimivat osallistamisen selkänojana sekä edellytysten ja jaksamisen mahdollistajina.

Teksti
LASSI KILPONEN
opetus- ja kasvatusjohtaja, Lahden kaupunki

Hyvinvointi on ihmisten itsenäistä, turvallista, terveellistä ja sosiaalista selviytymistä sekä viihtymistä omassa asuin- ja toimintaympäristössään. Hyvinvointi syntyy ihmisen itsensä, lähiyhteisön, palvelujärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan yhteisenä aikaansaannoksena. Tämä Stakesin vuoden 2004 määritelmä hyvinvoinnista kuulostaa edelleen ajantasaiselta ja puhuttelevalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on osoittanut vuodesta 2013 alkaen kunnille kohdennettua valtionavustusta Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin. Lahden kaupungissa tämä erillisrahoitus päätettiin kohdentaa lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden palvelukokonaisuuteen hyvinvointia, osallisuutta ja syrjäytymisen ehkäisyä edistäväksi.

Yksi osa-alue ja johtolanka kehittämistyössä on ollut ”Koko kaupunki oppimisympäristönä” -ajattelu, jossa asuinalueen ja toimijoiden välinen tiivistynyt yhteistyö synnyttää uutta yhteistä identiteettiä ja osallistumisen kokemuksia omassa lähiympäristössä. Lasten ja nuorten toiminnassa erityisenä huomioitavana näkökulmana ovat maahanmuuttajataustaiset perheet ja varhaisnuorisotyö. Kehittämishankkeen toimintatavoiksi valittiin koulunuorisotyön kehittäminen, uudenlaisen koulukuraattorin työroolin kehittäminen, lapsiperheiden varhaisen tuen järjestäminen ehkäisevästi ja varhaiskasvatuksen maahanmuuttajataustaisten perheiden ”kahvilat”. Tulevan Liipolan monitoimitalon toimintaa tehtiin valmiiksi yhdessä toimijoiden ja eri-ikäisten liipolalaisten kanssa jo pari vuotta ennen talon valmistumista. Samoilla foorumeilla oli mahdollista laajentaa keskustelua ja pohdintaa koko asuinaluetta koskevaksi huomioiden uudis- ja täydennysrakentamisen suunnittelun, asuinalueen muiden palveluiden kehittämisen ja asukasviihtyvyyden. Toivetilana oli, että tulevaisuuden Liipolan monitoimitalo on asuinalueen olohuone, toiminnan, oppimisen ja hyvinvoinnin keskus.

Asuinalueiden eriytymiskehitykseen vaikuttaminen edellyttää nykyistä kokonaisvaltaisempaa ja asukkaita osallistavampaa työskentelytapaa. Lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitetut palvelut ja toimitilat voivat toimia luontevana ja kokoavana ympäristönä asuinalueen kehittämiselle. Samalla on avattava eri palveluntuottajien välisiä rajapintoja ja määriteltävä yhteistyörakenteita uudelleen. Viime vuosina useissa kaupungeissa on uudistettu

lasten ja nuorten palveluita ikäryhmittäisiksi palvelukokonaisuuksiksi tavoitteina kokonaisvaltaisemmat ja asiakaslähtöisemmät palvelut. Ikäryhmittäisten tai palveluprosessien mukaan muodostettujen organisaatioiden vaikuttavuudesta lasten ja nuorten hyvinvointiin tai syrjäytymisen ehkäisyyn ei ole vielä saatavissa laajaa tutkimustietoa. Jos muutokset ovat vain hallinnollisia, olemassa olevien organisaation osien uudelleenjärjestelyjä, ei muutosta ja yhteistä tutkimusmatkaa arjen näyttämöillä tapahdu. Lastensuojelulain 12. pykälän velvoite Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta kunnassa on edistänyt lasten ja nuorten hyvinvointipalveluiden kehittymistä ja lisännyt eri toimialojen välistä yhteistyötä, mutta paikoin suunnitelman vaikutukset käytänteisiin ovat jääneet erillisten kertaluonteisten hankkeiden tai projektien tasolle. Lapsiperheiden ja asuinalueiden toimijoiden osallisuus muutosprosesseissa on välttämätöntä palvelutarpeiden tunnistamisen näkökulmasta. Lapset ja nuoret tuntevat omaan hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä erinomaisesti, kun vain huolehditaan tämän tiedon kokoamisesta ja jäsentämisestä. Alueellinen ja paikallinen palveluiden kehittäminen ja osallistumismahdollisuuksien luominen vahvistavat asuinalueen yhteistä ja yhdessä koettua todellisuutta.

Nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori Tommi Hoikkala ja tutkija Petri Paju viettivät lukuvuoden eteläsuomalaisen kaupungin ”ysiluokkalaisina” ja julkaisivat tutkimusmatkastaan teoksen Apina pulpetissa - ysiluokan yhteisöllisyys. Tutkijoiden oletus ja myös havainto oli, että nuorten kasvun kehät ovat eriytyneet - ne eivät toimi vuorovaikutuksessa, kuten ne voisivat parhaimmillaan toimia. Koulun virallinen toimintakulttuuri tai sen korostuvat ilmenemismuodot eivät kommunikoi nuorten kokemusmaailman tai sosiaalisen todellisuuden kanssa. Virallinen koulu jatkoi kulkuaan aika- ja tilakeskeisyydessään ja opettamisessaan, kun samaan aikaan nuorten omat kokemukset ja yhteisö olisivat tarjonneet paljon tietoa ja vaihtoehtoja siihen, kuinka asioita voitaisiin tehdä ja oppia.

Huomattavaa oli, että myös vanhempien suuntaan niin kouluyhteisön kuin nuortenkin vuorovaikutusfoorumit olivat ohuita ja eriytyneitä. Opettajien ammatin professionaalistuminen ja koulun pedagogisoituminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa kiireiset opettajat eivät juurikaan kaipaa

pedagogisesti ammattitaidottomia vanhempia koulun arkeen ja vanhemmat eivät veny vapaaehtoispedagogiikan foorumeille. Oppilaat puolestaan ovat tyytyväisiä siihen, että omat vanhemmat eivät ole mukana havainnoimassa oppilaiden ulkopedagogista touhuilua. Tämä toimijoiden välinen ”kauhun tasapaino” voi vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta, mutta valitettavan suuret mahdollisuudet nuorten kasvun ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä lähiyhteisöjen yhteisöllisyydessä jäävät toteutumatta.

Hoikkalan ja Pajun mielenkiintoisesta kouluvuodesta jää paljon pohdittavaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja nuorten lähiyhteisöjen merkityksen ymmärtämiseen. Tutkijat lopettavat matkakertomuksensa ehdotukseen luokanopettajan roolin vahvistamisesta myös yläasteikäisten kouluissa tai koulunuorisotyön kaltaisten toimintamallien kehittämisestä nuorisoikäisten kouluihin. Nuoret tarvitsevat arkeensa aikuisen, joka tuntee paremmin heidän sosiaalisen todellisuutensa ja arjen haasteet. Asuinalueiden peruskoulujen aktiivinen yhteistyö lähiympäristön toimijoiden ja perheiden kanssa vahvistaa koko alueen hyvinvointia ja vaikuttaa koko alueen sosiaaliseen hyvinvointiin.

Lasten ja nuorten kanssa toimivien aikuisten tulee kehittää toimintamallejaan nykyisestä korjaavasta tai varhaisen puuttumisen kulttuurista kohti varhaista hyvinvoinnin tukemisen kulttuuria, jossa tausta-ajatuksena on, että perheiden hyvinvointi merkitsee samalla lasten hyvinvointia (ja toisin päin). Asuinalueiden eriytymiskehityksellä on yhteys asuinalueen hyvinvointiolosuhteisiin. Hyvinvointia voidaan edistää lasten ja nuorten palveluissa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottamalla mukaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden koetut ja subjektiiviset tarpeet omalle hyvinvoinnilleen. Onnistuminen edellyttää kasvatusyhteisöissä uutta rajapintojen ja roolien määrittelyä sekä vuorovaikutusrakenteita toimijoiden ja asukkaiden keskuuteen.

Lahden juuri valmistuvassa yleiskaavaehdotuksessa todetaan, että tulevaisuuden Lahdessa uudet koulu- ja päiväkotikeskukset pystyvät tarjoamaan paljon korkeatasoisempia palveluita käyttäjille verrattuna nykyisiin toimipisteisiin. Ne ovat ammattimaisempia ja tehokkaammin johdettuja. Oppilashuolto toimii paremmin. Lasten ja nuorten syrjäytyminen vähenee

paremman oppilashuollon ja suurempien yksiköiden tarjoaman laajemman sosiaalisen kontaktipinnan ja parempien harrastusmahdollisuuksien ansiosta. Yleiskaavan tulevaisuuden tarinassa kerrotaan, että uudet koulut mahdollistavat uuden lapsilähtöisen pedagogiikan toteuttamisen. Palveluverkosta saatavia säästöjä voidaan kohdentaa digitalisaation edistämiseen. Tulevaisuudessa osa koulupäivästä voidaan suorittaa kotona. Uudet tilat mahdollistavat yhteisöllisen toiminnan. Kun erilaisia palveluita (ruoka, liikunta, harrastukset, nuorisotilat, kirjastot) tarjotaan samoissa rakennuksissa, on lasten ja nuorten päivästä mahdollista tehdä yhtenäisempi. Yhdessä digitalisaation kanssa tämä vähentää liikkumisen tarvetta. Uudet tai peruskorjatut rakennukset vastaavat nykyaikaista lapsilähtöistä oppimiskäsitystä. Koulujen ja päiväkotien yhteydessä tarjotaan myös kirjasto- ja hyvinvointipalveluita sekä oleskelutiloja eri ikäryhmille vaihtelevasti alueen asukkaiden tarpeiden mukaan. Asukkaat osallistuvat palveluiden sisällön suunnitteluun. Aiempaa isommilla palveluja tarjoavilla yksiköillä on pidemmät aukioloajat. Näiden yleiskaavaan sisältyvien tarinan muotoon koottujen kuvausten valmistaminen toteutettiin jatkuvan yleiskaavan periaatteilla ja eri toimijoita ja kuntalaisia osallistavien prosessien kautta. Voidaan ajatella, että yleiskaavaprosessi on myös toteutettu samoista lähtökohdista ja periaatteilla kuin nyt käsillä oleva Koulutuksellisen tasa-arvon ja asuinalueen kehittämishanke; tehdään yhdessä, tutkitaan yhdessä ja luodaan yhteistä kuvaa asuinalueesta, kunnasta, palveluista ja hyvinvoinnista.

Yleiskaavan tarinassa jatketaan palveluverkon osalta vieläkin pidemmälle tulevaisuuteen. Yleiskaavaehdotuksessa todetaan, että palveluverkon käsite laajenee tulevaisuudessa perinteisistä koulu- ja päiväkotirakennuksista koko kaupunkirakenteeseen ja virtuaaliseen ympäristöön. Metsät, puistot, torit ym. ovat oppimisen ja elämysten ympäristöjä. Tulevaisuuden palveluverkko voi olla myös täysin hajautunut, nimettyjä rakennuksia ei tarvita ainakaan nykyisessä mitassa. Lasten näkökulmasta sisällöt ovat tärkeämpiä kuin rakenteet.

> *”Lapsi oppii hyvinvointia ja pahoinvointia kehitysyhteisöissään ja niiden kasvatuskumppanuudessa.”* (Rimpelä 2013)

Teksti
ULLA SEPPONEN
hyvinvointijohtaja, Lahden kaupunki

Hyvinvointi syntyy mm. asukkaiden osallisuudesta, mahdollisuuksista vaikuttaa omaan lähiympäristöön, mielekkäästä tekemisestä, ystävistä ja lähiyhteisön tuesta. Sosiaali- ja terveystoimen palveluillakin on joku osuutensa, mutta tärkeää on toimia muiden alueella toimivien verkostossa ja tuoda panos yhteiseen tekemiseen.

Monitoimitalo on alueen lähipalvelujen keskus. Se mahdollistaa myös sellaisten asiakastapaamisten ja ryhmien pitämisen lähellä, jotka muuten olisivat keskitetyissä toimipisteissä keskustassa. Tilojen käytön mahdollistaminen asukkaiden, yhdistysten ja järjestöjen itse järjestämään toimintaan on ollut toiveena mietittäessä toimintaedellytyksiä sekä alueilla toimimista. Uusissa tiloissa siihen on paremmat mahdollisuudet.

Hankkeiden aikana on saatu uutta tietoa siitä, millaisia kokemuksia asukkailla on lähiympäristöstä, mikä on tärkeää, mihin tulee vaikuttaa ja millaisia kokemuksia eri-ikäisillä ihmisillä on palveluista ja asuinalueesta. Lasten ja nuorten ääni on erilainen kuin ikääntyvien ja toiveet lähiympäristöön samoin. Asuinalueiden kehittäminen monipuolisiksi on tärkeää monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja ikääntyvien asumistarpeet ja esteettömyys tulee huomioida korjaus- ja uudisrakentamisessa. Hyvinvoinnin edistämisessä asukkaiden, yhdistysten ja viranhaltijoiden on tehtävä yhteistyötä ja tuotava oma osaamisensa ja näkemyksensä esille verkostoissa. Sitä on opeteltu myös näiden hankkeiden yhteydessä.

Lopuksi

Lahden kaupunki on ollut mukana kaikissa valtakunnallisissa lähiohjelmissa. Lähiöt ovat muuttuneet. Lähiöohjelmissa esillä olleet teemat ovat vaihtuneet. Rakennukset, infra ja myös ihmiset ovat ikääntyneet. Nämä ovat olleet itsestään selviä ja odotettujakin muutoksia. Ennakko-odotuksena saattaisi olla, että lähiöiden kehittäminen koettaisiin välttämättömänä lisääntyvän kurjuuden lieventämisenä ja sosiaalisten ongelmien torjumisena. Lahdessa lähiöohjelmat ovat kuitenkin, varsinkin ohjelmissa 2008-2011

ja 2013-2015, tuoneet aivan todellisia ja konkreettisia uusia toimintatapoja, uusia investointeja, uutta tutkimustietoa ja uutta yhteisöllisyyttä sekä verkostoja. Teknisen ja ympäristötoimialan näkökulmasta Liipolan asuinaluehanke jatkoi edellisen ohjelman työtä täydennysrakentamisen, ostoskeskuksen kehittämisen ja erityisesti yleiskaavoitukseen liittyen palvelurakenteen uudistamisen ja asukkaiden osallisuuden lisäämisen osalta. Merkittävimpiä tuloksia ovat olleet: asukastupatoiminnan kehittäminen ja vakiintuminen uuteen, hankkeen aikana rakennettuun, monitoimitaloon.

Liipolaa koskien on tehty vuosien varrella myös useita tutkimuksia ja nyt hankeyhteistyössä mukana olleet tutkimukset jatkoivat luontevasti tätä sarjaa. Jaana Poikolaisen ja Kati Honkasen **Asuinalue lapsiperheiden kokemana -tutkimus** keskittyi lasten, lapsiperheiden ja nuorten kokemuksiin asuinalueesta ja sen palveluista. Marjaana Seppäsen ja Ilkka Haapolan **Ikääntyneet paikallisen sosiaalisuuden rakentajina -tutkimus** puolestaan tarkasteli asuinaluetta ja sen sosiaalisuutta ikääntyneiden näkökulmasta. Molemmat tutkimukset toteutti Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut.

”Koko Liipola oppimisympäristönä” muodostui heti alussa verkostoituneeksi yhteishankkeeksi, jossa eri alojen asiantuntijat ja hankkeet asettuivat yhteisen sateenvarjon alle. Asetettiin yhteisiä tavoitteita, jaettiin omaa asiantuntemusta ja toimittiin yhdessä Liipolan alueen asukkaiden kanssa. Syntyi verkosto ja verkostoja. Yhteistyötä tehtiin kaupungin kaikkien toimialojen, yliopistojen, asukkaiden ja kolmannen sektorin kanssa. Yhteistyö ohjausryhmätasolta käytännön toimintaan asti eri tahojen välillä oli erittäin tärkeää kehittämisen kannalta. Erilaisten näkökulmien, tarpeiden ja rajoitteiden tiedostaminen auttoi ymmärtämään toiminnan ja tulosten syntymekanismeja. Avoin tiedonjako ja keskusteleminen avarsivat osallistujien tietämystä tämän hankekokonaisuuden lisäksi tulevaisuuden toimia varten. Toisaalta laaja yhteistyö tuo mukanaan useampia eri mielipiteitä ja asioihin vaikuttavia tekijöitä. Tärkeää on saavuttaa keskusteleva ja ketterästi joustava tapa viedä asioita eteenpäin. Tiedonkulun kannalta monta tahoa on kaksipuolinen haaste: mahdollisimman paljon tietoa on hyväksi, mutta

saattaa toisaalta hankaloittaa tärkeimpien tietojen erottumista joukosta. Kiistatta voi kuitenkin sanoa, että laaja yhteistyö on kokonaisuuden kannalta positiivinen tekijä.

Monitoimitalo yhdisti tekijöitä suunnittelemaan yhdessä uudenlaisen konseptin toimintamalleja ja käytäntöjä. Monitoimitalo ja sitä ympäröivät piha- ja liikunta-alueet yhdistivät luonnollisesti useita toimijoita myös kaupungin ulkopuolelta. Osallisuuden vahvistaminen monitoimitalokonseptin kehittämistyöllä toteutettiin toimialojen yhteistyönä. Sivistystoimiala selvitti lasten ja lapsiperheiden toiveita, tekninen ja ympäristötoimiala puolestaan muiden asukkaiden toiveita. Tilakeskus suunnittelu- ja rakennusprojektin koordinaattorina kuunteli toimijoiden toiveita. Asukkaiden toiveet olivat samansuuntaisia kuin toimijoidenkin.

Monitoimitalon toiminta kehittyy vielä ja lopullista sanaa toiveiden toteutumisesta on vielä tässä vaiheessa vaikea sanoa. Suunta näyttää hyvältä: monitoimitalo Onnin pääkäyttäjät tutustuvat toisiinsa ja kaikenlaiselle toiminnalle löytyy koko ajan enemmän tilaa ja toiminnan mahdollisuuksia. Tekniikan toimiminen odotetusti ja yhteisten pelisääntöjen löytyminen mahdollistavat antoisan yhteistoiminnan. Harmillista oli katko, joka asukastoimintaan tuli syksyllä väliaikaisen asukas- ja harrastetila Toimelan sulkemisen ja monitoimitalo Onnin toiminnan alkamisen väliin. Luvatun asukastoiminnan alkamisen venyminen ja epävarmuus siitä, millaisena toiminta jatkuu, hankaloittivat toimintaa asukkaiden kanssa. Olisi ollut mainiota, jos monitoimitalon taloisäntä olisi ehtinyt tutustua asukkaisiin jo Toimelassa. Taloisännän saaminen taloon asukastoiminnan tueksi on kuitenkin iso ja välttämätön voitto.

1.1.2016 aloittava uusi Lahden kaupunki on uusien haasteiden edessä. Muutos on aina mahdollisuus. Liipolan alueen kehittämishanke on laajuudessaan ja monimuotoisuudessaan osoittanut, että uudenlaiset ja ennakkoluulottomatkin yhteistyömuodot synnyttävät asuinalueille hyvinvointia, innostusta ja entistä viihtyisämpää ympäristöä.

LÄMMIN KIITOS!

Liipolan asukkaille, hankkeiden rahoittaja- ja ohjaajatahoille: Ympäristöministeriölle, Opetus- ja kulttuuriministeriöille, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle, hankkeissa työskennelleille ja yhteistyötahojen edustajille.

Toimittaneet Johanna Järvelä ja Minna Tuominen | 2016
Ulkoasu, taitto, kuvitus Caroline Sassali/c.e.s design | 2016

c.e.s design 2016 | www.ces.fi